

КУЛТ

.....ПРОЗОРЕЦ (БИБЛИОТЕКА

Джак
КЕРУАК

СЪБУДИ СЕ

Животът
на Буга

**ДЖАК КЕРУАК
СЪБУДИ СЕ
ЖИВОТЪТ НА БУДА**

Превод: Ирина Манушева

chitanka.info

В началото на 50-те години израсналият в католическо семейство Джак Керуак е завладян от нарастващ интерес към будизма, който впоследствие ще остави дълбок отпечатък както върху възгледите му за духовността, така и върху произведенията му. Неиздавана до момента, книгата му „Събуди се“ е неговият разказ за живота на принц Сидхартха Гаутама, който загърбва богатство, семейство и дом, за да търси Просветлението. Извлечена от множество канонични текстове, творбата на Керуак обхваща най-важното от ученията на Буда и се превръща в задълбочена медитация за същността на живота, желанието, мъдростта и страданието. Изчерпателен източник за идеите на тази източна философия, тя е същевременно и проникновено свидетелство за развитието на убежденията на Керуак — предан последовател на Буда и един от най-влиятелните писатели на XX век.

РОБЪРТ ТЪРМАН

ПРЕДГОВОР

Каква изненада! Докато работех върху този предговор, осъзнах, че някога през петдесетте, сред всички наши тъй американски предшественици, Джак Керуак е бил истинският водач бодхисаттва. Ще представя Керуак — който пък ни представя Шакиямуни Буда — от личната си гледна точка, защото не съм специалист по бийт културата и нейната литература. Но сърцето ми бе веднага спечелено от тълкуването на Керуак на думата „бийт“ (*beat*), която според него идва не от *beat up* (онези, които не приемат заробващия индустриален живот с неговите производства, банки и войни), а от *beatific*, „блажен“ (както бих превел думата „самбхога“ в *самбхогакая*, блаженото тяло, универсалната форма на Буда).

Признателен съм за възможността да напиша този предговор. Изминаха почти петдесет години, откакто прочетох „Бродягите на дхарма“. След като любовта ми към Будадхарма, „Действителността на Просветения“, „Учението на Пробуждащия“ (да използваме никак нелошите изрази на Керуак за Буда) стана публично достояние, понякога ме питаха как се е породил интересът ми. Обикновено споменавах имената, които са подготвили почвата за това: Ницше и неговият Заратустра, Шопенхауер, Кант, Витгенщайн, Хенри Милър, Херман Хесе, Зигмунд Фройд, Карл Юнг, Вилхелм Райх, Лама Говинда, Д. Т. Судзуки, Еванс-Уенц и др. Не се сещах за Керуак. Но сега разбирам, че когато в края на петдесетте години прочетох „Бродягите на дхарма“, се сблъсках с може би най-точното, поетично и неудържимо пробуждане на сърцето на будизма по онова време. Не искам да кажа, че е било свършено, нито да претендирам, че съм бил в състояние да определя дали е било такова, или не: просто беше невероятно вдъхновяващо и седемнайсетгодишният ми Аз явно е останал дълбоко впечатлен през онази 1958 г. — годината, през която книгата беше издадена за първи път и през която избягах от „Филипс Екзитър Академи“, за да търся революция.

След 1958 г. — а може би след 1058 г. — многоликият, сочен индийски будизъм, предпочитан от Керуак, се върна сред нас от Тибет, след като се беше изгубил извън Централна Азия за хиляда години. Голямата колесница на индийския будизъм, махаяна, и нейните монашески университетски институции — жизнени общности от монаси, водени от учени мъдреци, някои от които били изкусни изследователи на вътрешните вселени и натрупали планини от текстове в многоетажни александрийски библиотеки — впоследствие били унищожени от ислямските персийски и тюркски нашествия на Индийския субконтинент и от по-нататъшните християнски инвазии към Великата майка на цивилизацията, наложеното над нея господство и експлоатация.

Не мисля, че бях чел „По пътя“, преди да поема ангажимента за този предговор, и ми се струва, че като шляещ се бивш затворник Дийн Мориарти не би ми допаднал чак толкова, въпреки че собствените ми френетични скитания на автостоп между Ню Йорк и Калифорния, които започнаха през 1958 и продължиха до 1961 г., бяха доста подобни на неговите. Така обаче и не се научих да скачам по товарните влакове и трябва да призная, че се възхищавам на уменията и дързостта на Керуак да го направи.

Явно витае въпросът дали Керуак наистина е разбирал задълбочено дхарма и просветлението. Алън Уотс твърдял, че Керуак може и да има „дзен плът, но не и дзен кости“, намеквайки за заглавието на книга от друг дзен писател, уважавания Пол Репс^[1]. Гари Снайдър, прекарал години наред в дзен манастири и известен днес не само като поет, но и като Дзен Роши учител, изглежда, смятал, че Керуак не схваща докрай нещата, макар двамата да останали близки приятели. Няма съмнение, че трагичното пристрастяване на Керуак към алкохола, сложило край на живота и дейността му едва на четирийсет и седем години, е доказателство, че каквото и просветление да е постигнал, то е било далеч от това на будите, защото Пробудените обикновено не се напиват до смърт: така не биха помогнали на никого, а от тях точно това се очаква. Но кой може действително да претендира за такова физическо и психично космическо преображение? В обширната будистка психологична литература откриваме множество анализи на различните етапи на просветлението; според тях е напълно възможно да бъдеш просветен до известна степен и все пак да паднеш

жертва на човешките слабости. Всъщност човек става бодхисаттва, „герой в името на просветлението“, като просто вземе искрено решение и даде обет да постигне съвършено просветление в някой живот от близкото или далечното бъдеще, за да развива познание и способност за освобождаването на всички живи същества от страданието. Тоест не всички бодхисаттви са небесни или божествени същества. Много от тях са човешки, твърде човешки.

Особеното при Керуак, направило го може би недотам приет сред ранните калифорнийски будисти — Гари Снайджер, Алън Уотс и други, — е, че не бил завладян от линията чан/дзен, въпреки че обичал текстовете на Хан Шан, поетичните медитации на „студената планина“, преведени от Снайджер. Керуак се вълнувал повече от индийската традиция на махаяна, което проличава както в тази книга, така и в бележките му, озаглавени „Нещо за дхарма“, посветени на неговия скъп приятел Алън Гинзбург и представящи собствените му проучвания.

Керуак явно държал на всичко, свързано със състраданието — онова, което тибетците наричат „великолепно наследство на делата“, завещано от Майтрея и Асанга. Той обичал кучетата и те също го обичали. Според една тибетска традиция (може би произлизаща от известната легенда за Асанга, който срещнал Майтрея в образа на куче) бъдещият Буда Майтрея се проявява в образи на кучета много преди въплъщението си като Буда, за да насърчи потиснатите и уплашени хора да се издигнат над страховете си и да развият доверие и топлота към друго живо същество.

Важна е бележката, която Керуак дал на Гари Снайджер при опътуването на последния за Япония, и неговата последвала дългогодишна дзен практика, както е записано в полудокументалната книга „Бродягите на дхарма“: „Използвай диамантения резец на състраданието.“^[2] (Разбира се, никой не знае дали наистина му е дал такава бележка, или само му се е искало, но смисълът остава същият.) Диамантеният резец е от „Праджнапарамита сутри“, махаянски сутри за висшата мъдрост, а милосърдието и състраданието са били онези аспекти на мъдростта на просветлението, които най-силно въздействат на християнско-будисткото сърце на Керуак и които не му се иска Гари да изгуби от поглед заради своето мъжкарско и самурайско съсредоточаване върху дзен. Много ми харесва твърдението на Керуак

по-нататък в книгата, когато той прекарва лятото в хижата на връх Самота в щата Вашингтон: „Когато над планините изтрещяваше гръмотевица, тя ми напомняше за упоритата любов на майка ми.“ Той нарича Буда „Азиатския Исус“ и дори „по-благ от Исус“, а в книгата „Събуди се“ се опира предимно на антологията „Библия на будиста“ на Дуайт Годард (Годард, бидейки християнин, е склонен да подчертава онези аспекти на будизма, които напомнят на собствената му вяра). В началото на книгата е цитирано посвещението на самия Годард: „Преклонение пред Исус Христос, Месията на християнския свят. Преклонение пред Гаутама Шакиямуни, Въплътеното тяло на Буда. Будистка молитва в манастира на Санта Барбара, написана от Дуайт Годард“. Така Керуак открито подкрепя равното почитане на двамата „спасители“.

Дзен традицията се развила в Япония в контекста на вековно опитомяване на самурайското насилие на войните на тази нация, така че бележката за липсата на „дзен кости“ у Керуак явно има предвид именно неговата мекота, преклонението му пред добрината, обичта му към кучетата и тяхната привързаност към него. Освен това Керуак не се славел със сексуалната разпуснатост на много от битниците, бил малко срамежлив и се отнасял донякъде твърде грижовно към приятелките си от нежния пол. Несъмнено бил много популярен: легендарен спортист като младеж, наистина красив и елегантен мъж, прочут писател и истинска знаменитост през петдесетте и началото на шейсетте години. Ако беше жив, сега щеше да бъде малко над осемдесет и да се радва на „изгряващото слънце на дхарма“ в днешна Америка, както предвеща моят стар духовен приятел от Монголия Геше Вангял една сутрин през 1964 г., когато привършихме с поставянето на големите месингови колела за молитвата „Ом мани падме хум“ на верандата на ламаитския будистки манастир Лабсум Шедруб Линг във Фрийуд Ейкърс, Ню Джърси.

Керуак бил възпитан в католически дух. Семейството му било силно набожно и вероятно се отнасяло подозрително към увлечението му по Буда и будизма. Голяма част от критиците му настояват, че Керуак си е останал католик, и е безспорно, че е изпитвал силна обич към Исус и Дева Мария. Няма съмнение, че е обичал едновременно Исус и Буда. Повечето изследователи твърдят, че Керуак е бил стопроцентов католик, а будизмът за него е просто страничен интерес.

Самият аз съм възпитан в лоното на протестантската вяра и съм забелязал, че американската култура все още изпитва недоверие към будизма, озадачава се от него; дори хора на изкуството, които дължат много на будизма и на Изтока, го признават с неохота и на много по-късен етап в кариерата си.

В този контекст трябва да помислим защо хората са склонни да мислят, че любовта на Керуак към Исус и духовното християнство (не към опорочения от догми църковен вариант) означава, че той не разбира и не цени будизма (ако познаваше по-добре различните му институционални форми, щеше без съмнение да настоява за нецърковна форма на духовния будизъм). Трябва ли да преоценим отношението между будизма и християнството?

Будистите махаяна с радост приемат християнството, което е напълно съзвучно с най-съкровения им намерения. Християните често се отдръпват от тази прегръдка и подчертават различията си и, разбира се, своята уникалност. Разбира се, съществуването на абсолютен, всемогъщ, но и състрадателен Бог създател е несъстоятелно за всеки образован будист. В същото време могъщите и съзидателни богове на общението са напълно приемливи и са важна част от будистката история, макар да не се смятат задължително за по-просветени от повечето хора. Боговете от различните небесни нива и селения в будистките космологии са изключително силни и разумни, но като цяло тънат в извънредно продължителните си невъобразими наслади и има опасност да решат, че егоцентричният жизнен цикъл си е много добър и че те наистина са в центъра на вселената: самата дефиниция на космичното невежество, което стои в основата на непрестанното страдание на непросветения живот.

Като изключим тази метафизична разлика за статуса на бог или боговете, будизмът махаяна и християнството възникнали и се разпространили по едно и също време в евразийската история, само през един доста оживен океан разстояние. Била епоха, когато стабилизиращите се империи установявали нова, по-грижовна и патерналистична форма на управление; когато в схващанията за божественото страховитите му аспекти се уравнивявали от любяща грижа към отделния човек, великолепно представена от небесните бодхисаттва спасители като Авалокитешвара и Тара и от месианските спасители като Исус и Дева Мария.

Животът и основните учения на Исус, макар вкоренени в метафизиката и представени в културата на един страховит всемогъщ Създател, биха могли да са и тези на странстващ будистки махасидха, „велик адепт“. Главното му послание било същото като на махаяна: божествената любов и състрадание са най-силната и важна енергия във вселената. Подстрекателството срещу управниците потисници и предизвикателството към тях да направят всичко възможно, за да го погубят, имали за цел именно да покажат, че те не са способни да го направят, че нищо не може да надделее над върховенството на тази любов. Доказал го за радост на последователите си за хилядолетия напред, като успял да победи смъртта и насилието, да издигне тялото си, което е любов, дори след най-жестокото разпъване като извор на вечния живот, сияен и неподвластен на нито едно конкретно въплъщение. Учението за превъплъщението и трансмиграцията на душата, популярно по онова време и в онази култура (и забранено само два и половина века по-късно от император Константин), направило това постижение на адепта достоверно за неговите ученици и техните последователи, с малко изключения.

Съществуват множество такива истории за велики адепти в Древна Индия. Буда успокоил само с благото си присъствие разярения слон, изпратен да го размаже от отцеубиеца цар на Магадха. Младият монах, който превърнал император Ашока от образец за жестокост в покровител на Благородната общност (сангха, която Керуак нарича „църква“), привлякъл вниманието на императора, като левитирал в хладен мехур от енергия над бушуващите пламъци от котел с врящо масло. Просветеният алхимик Нагарджуна притежавал тайната на безсмъртието и живял шестстотин години. Адептът Наропа горял на клада заедно със съпругата си, но и двамата останали невредими от пламъците. В Индия изобилстват разказите (легендите, биха казали днешните хора, и в това няма нищо лошо) за свети мъдречи, демонстрирали превъзходството на любовта над смъртта.

Следват ученията: блаженствата на Исус, изключителната му повеля за ненасилие, изискването да обърнеш и другата буза под ударите на врага и да дадеш горната си дреха, когато ти поискат ризата, да обичаш не само приятелите и родствениците си, но също и враговете си, и най-вече да обичаш ближния така, както обичаш себе си. Тези учения са в пълна хармония с будистката етика на ненасилие и

с месианския акцент на махаяна върху себеотрицанието, героичната толерантност, любовта и състраданието. От гледна точка на мъдростта твърденията на Исус, че царството Божие е вътре в нас, отговарят на будисткото виждане за присъщата на всички същества природа на Буда или прочутото твърдение на Нагарджуна за недюалността, а именно, че най-дълбоката действителност е абсолютна „пустота като утробата на състраданието“ (шунятакарунагарбхам). А силните думи на Исус „Аз съм пътят и истината и животът“, отправени към догматичната свещеническа йерархия, могат да се тълкуват не като религиозен ексклузивизъм за конкретна църква или вяра и свирепа нетолерантност към другите, а по-скоро като настояване, че божественото и спасението за всеки човек се крие в самия него като индивид, не в принадлежността към някое вероизповедание или институция.

Делата на свети Тома в Керала, Индия, много напомнят на тези на кой да е странстващ будистки монах и учител. Преработката на евангелията от Никейския събор и най-вече изключването на част от тях от канона, особено на евангелието на свети Тома, забраната на будисткото и индийското учение за трансмиграцията на душите, проповядвано дори от устремения към мъченичество Ориген, и превръщането на будизма в инструмент на римската държава от страна на Константин — всички те замъгляват връзката между Христос и Буда, но въпреки това тя била доловена от Мани и от други през епохата. Професор Томас Макевили споменава, че християнски автори от трети и четвърти век като Иполит и Епифаний са писали за мъж на име Скитиан, който донесъл в Александрия „учението за Двата принципа“ от Индия около 50 г. сл.Хр. Според тях ученикът на Скитиан Терebinт се представял като „Буда“ и заминал за Палестина и Юдея, където се срещнал с апостолите, но те явно го заклеили. После се установил във Вавилон, където предал учението си на Мани, а той от своя страна създал нещо, което може да се нарече персийско синкретично будо-християнство, известно като манихейство — религията на младия Августин, който по-късно също я заклеил.

Въпреки претенциите на християните, че техните учения са *sui generis*, идват директно от Бога и нямат никаква връзка с кое да е друго движение на света, между будизма махаяна и християнството съществуват силни „родствени сходства“. Керуак вероятно е разбирал по-дълбоките и широки измерения на будизма махаяна по-добре от

много свои съвременници — както тези като мен, които имат силен мотив да скъсат с християнските си корени, така и онези, които постигат познанието си през призмата на източноазиатските култури на Китай и Япония, особено през културата на дзен, където се акцентира върху медитацията и самурайската издръжливост на отсъствието на мисъл.

Най-важното, в което трябва да вникнем, е личното разбиране на Керуак за просветлението, което за него, изглежда, е в преживяването на единство с всички неща, въпреки че допуска трайната ангажираност с преобразена относителност. Макар често да споменава „без-нищотата“ и дори нищото, той отказва да признае реалността на всяко изчезване, най-често говори за „свещена пустота“ (не „небитие“) и подчертава, че „пустотата е форма“, също както и „формата е пустота“. Срази ме със споменаването на „Утробата на Татхагата“; изглежда, се чувства добре в дълбокия свят, наречен от Нагарджуна *шунятакарунагарбхам*, „пустота на утробата на състраданието“. Към края на „Нещо за дхарма“ неведнъж разказва за личните си преживявания с медитация (познава всички термини: *дхяна*, *самадхи*, *самапатти*). Струва ми се, че той самият би искал тук да приведа един откъс от „Бродягите на дхарма“:

Какво ме интересува неистовият писък на жалкото себелюбие, което шества навсякъде? Аз съществувах в откъснатостта, отдалечеността, отделеността, отнесеността, затвореността, нищо-не-случващостта, в разчленеността нир-вана! „Прахта на моите мисли образува сфера в тази извечна самота“, помислих си аз и се усмихнах, защото вече виждах навсякъде и във всичко бялата светлина.

В нощта, когато започнах да се упражнявам в така нареченото „самапатти“, което на санскрит означава „трансцендентално просветление“, топлият вятър караше боровете прочувствено да шептят. Умът ми беше леко задрямал, но физически се чувствах напълно буден, седнал изправен под дървото, когато неочаквано видях цветя — необятна розова вселена с оттенъци на червено в тихо

шумолящата гора (постигането на нирвана е като локализиране на тишината), и получих визия за древния Дипанкара Буда, който е известен с това, че никога не е казал нищо, той ми се яви като огромна снежна пирамида с черни рунтави вежди като на Джон Л. Люис и страшен поглед, в някаква древна снежна земя като Албан („Ново поприще!“, крещеше негърката проповедничка), всичко това накара косата ми да настръхне. Спомням си странния, тайнствен вик, който накрая се изтръгна от мен, каквото и да означава той: „Съцвет“. То, видението, беше лишено от каквото и да било усещане за собствена личност, беше чиста еголишеност — безумна, безплътна активност, освободена от неверни положения... освободена от усилия и грешки. „Всичко е наред, помислих си. Формата е празнота. И празнотата е форма, и ние сме тук завинаги под една или друга форма, което е празнота. Това, което мъртвите са сътворили, е пребогатото безмълвие на Чистата Разумна Земя.“

Прииска ми се да извикам над горите и покривите на Северна Каролина, за да известя преславната и проста истина. После си казах:

„Раницата ми е готова, вече е пролет, ще тръгна към сухата земя на Югозапада, към обширната пустинна земя на Тексас и Чихуахуа и веселите мексикански нощни улици, от чиито врати се дочува музика, и има момичета, вино, трева и щури шапки, вива! Какво ми става? Подобно на мравките, които нямат друга работа, освен по цял ден да се трудят, на мен не ми оставаше нищо друго, освен да правя това, което искам, да бъда добър, въпреки всичко да остана неповлиян от човешките мнения и да се моля за светлината.“ И така, седнал под моето Буда-дърво, в тази „съцветна“ вселена от розови, червени и кремави цветя, сред рояк тайнствени, трансцендентални птици, възнаграждаващи будния ми разум със странни мили звуци (непонятна глъчка), в загадъчното древно ефирно ухание на моето Буда-блаженство, аз усетих, че животът ми е

просторна и блестяща празна страница и мога да правя всичко, което искам.

„Съцвет“ определено е загадка. Напомня ми на Курукула^[3], името на рубиненочервената богиня бодхисаттва, архетип на страстното състрадание. Тя стои в танцувална поза, само с гирлянди от цветя, и държи лък от цветя, с който изпраща цветни стрели към сърцата на живите същества. Но не казвам, че това е имал предвид Керуак с необичайната си дума. Може би това е името на неговото „Буда-блаженство“, което той ще създаде един ден, когато усъвършенства своя кораб на пробуждането. Д. Т. Судзуки бил забавен. Разказват, че когато Джак се запознал с него, го попитал може ли да остане завинаги, а онзи отговорил: „Някой път“. Винаги можеш да добиеш впечатление за някого по начина, по който обяснява просветлението и основните учения на Буда. Единствената несъответстваща нотка в неговия опит е „мога да правя всичко, което искам“, навяваща нихилистично погрешно разбиране за пустотата в духа на „в крайна сметка нищо няма значение“. Може би тъкмо тази нагласа му е попречила да се отнесе достатъчно сериозно към проблема с алкохола и да запази себе си и таланта си и след 1969 г. За щастие Керуак продължава: „... да бъде добър, въпреки всичко да остана неповлиян от човешките мнения и да се моля за светлината“, което свидетелства за по-дълбокия му инстинкт, че недюалността на пустотата и формата, нирвана и самсара, повелява свободният човек да се отдаде на подобряването на положението на другите в този илюзорен, нереален, относителен свят.

„СЪБУДИ СЕ!“

Огромно вълнение бе да прочита „Събуди се“, разказа на Керуак за живота на Шакиямуни, върховната еманация на Буда в нашата епоха! Потокът, в който се изливат мислите, придава на книгата величие, което човек попива на един дъх — като симфония, чиято своеобразна кулминация е подобната на героичен марш представа в „Шурангама сутра“ за света, разтварящ се в диамантената самадхи, и за Татхагата Буда („Пробудения, който си отиде така“^[4]), понесен в своята вселена, напомняща цвят на лотос, отвъд тялото и системата на седемте

елемента: земя, вода, огън, вятър, пространство, възприятие, съзнание. В тази част книгата е пропита от недуализъм, но след това, по времето на паринирвана („окончателната нирвана“), се връща към по-обичайната дуалистична визия на будизма, третирайки я като безсънен сън на угасването, понеже Керуак не е разполагал с изключителния парадокс на откровението на Буда за вечното му присъствие в мига на окончателното му изчезване като отделно тяло, което откриваме в „Лотосовата сутра“ и в „Махапаринирвана сутра“.

„Събуди се“ е написана през първата половина на 1955 г. През януари тази година Керуак се преместил с майка си от Ричмънд Хил, Ню Йорк, в къщата на сестра си Нин в Роки Маунт, Северна Каролина. Далеч от трескавия живот на Ню Йорк, Керуак се потопил в идеята за отшелнически живот в традицията на Буда. Седял сам часове наред, медитирайки под ясното звездно небе. Заглавието на готовия ръкопис гласи „Събуди се. Подготвена от Джак Керуак“, но работното заглавие било „Същностният ум: историята на Буда“. Понякога Керуак наричал книгата също така „моят будистки наръчник“, „Буда ни говори“ и „Пробуждането: същността на действителността“.

Керуак не се опитва да скрие множеството извори, които използва. Още в началото отбелязва: „Няма начин да открия и изброя безбройните извори, които са се излели в това езеро от светлина... Сърцето на тази книга е разкрасено изложение на силната «Сурангама сутра» (макар че фонетично правилно би било «Шурангама сутра»)... «Написах тази книга, за да се превърне в наръчник на западните представи за древния Закон...» (Вместо «дхарма» използва думата «закон», въведена от някогашните преводачи, което като цяло не е погрешно, но е неточно в този контекст, по-скоро трябва да бъде «истина» или «учение».) «Целта ми е да посветя и други.» (Тук Керуак със сигурност няма предвид приобщаването на читателя към официално будистко вероизповедание, а по-скоро да го посвети в житейското предназначение на сърцето, във великата мъдрост на божественото у всеки, в естествената любов и добрина в отношенията между хората.)

Керуак черпи много от палийски източници за живота на Буда, предавани устно в древността и записани едва през пети век след Христа от великия Ашвагхоша. Той смесва някои подробности от различните версии за живота на Буда, който обикновено се датира към

563–482 г. пр.Хр. (макар че тибетците го отнасят към девети век, а най-съвременните европейски учени — към четвърти век пр.Хр.). Аз няма да се занимавам с тези подробности, а само ще подчертая някои части от текста, които намирам за особено красиви.

В началото на книгата Керуак казва: «Буда означава „Пробуден“. До неотдавна повечето хора си представяха Буда като дебела, ухилена фигура в стил рококо, седнала с кръстосани крака и с провиснал корем, както е представен в милиони туристически сувенири и евтини статуетки в западния свят... Шакиямуни не бил разпуснат веселяк, а сериозен и трагичен пророк, Исус Христос на Индия и на почти цяла Азия.

Последователите на религията, която той създал — будизма, религията на Великото пробуждане от съня на съществуването, — днес наброяват стотици милиони.» Не съм сигурен защо Керуак си представя Буда като трагична, а не победоносна личност, както във видението, за което разказва в «Бродягите на дхарма». Може би заради първата благородна истина: непросветеният живот носи объркване и страдание. Когато Керуак нарича Буда «Исус Христос на Индия и на почти цяла Азия», той повтаря отстъпничеството си от католицизма, като поставя двамата на една нога.

След няколко страници Керуак разкрива «четирите безформени свята» и факта, че нито един от тях не е нирвана: «Алара Калама [първият аскет учител на младия Буда Сидхартха] проповядвал учението за „света на небитието“ и практикувал самобичуване, за да покаже, че е свободен от тялото си.» Това е много съществено, тъй като почти всички преводачи и учени от петдесетте години на ХХ в. приравнявали «небитието» и «пустотата» («празнотата») и така разпространили погрешното схващане за nihilистичната същност на будизма. Керуак показва, че много точно разбира разликата между двете.

Керуак потвърждава реалистичната си гледна точка и предвещава своето «самапатти», като точно обяснява критиката на Сидхартха към брахманската представа за свръхдушата, за върховната душа (параматма): «Как да избягаме от старостта, болестите и смъртта?», попитал той Арада Ударама, собствения му учител аскет по онова време. Онзи отвърнал, че когато Азът се пречисти, ще последва истинско освобождение. Това е древното учение, проповядващо, че

Безсмъртната душа, Пуруша, Атман, Сврѣхдушата преминава от живот в живот, като всеки път се прочиства или замърсява все повече, а крайната ѝ цел е чистото ѝ битие на душа в небето. Но извисеният разум на Гаутама разбирал, че този Пуруша е като топка, която отскача напред-назад според съпътстващите обстоятелства, независимо дали на небето, в ада или на земята, и докато човек се придържа към това схващане, не може да постигне пълно избавление от раждането и гибелта на раждането. Раждането на нещо означава неговата смърт; а това е упадък, ужас, промяна и болка.“

По-нататък Керуак разказва в очакване на видението: „Приближавайки се към мига на съвършенство в мъдростта и състраданието, младият светец започнал да вижда всички неща, мъжете, наседали в горите, дърветата, небето, различните възгледи за душата, различните Азове като единна пустота във въздуха, едно общо въображаемо цвете, чието значение било в единството и неделимостта; всичко било едно съновидение, всеобщо и потайно чисто.“ Тук той изразява недуалността на махаяна, въпреки че използва източници от Тхеравада: „Видял, че съществуването е като светлината на свещ; светлината на свещта и изгасването на светлината на свещта са едно и също... Гаутама съзрял покоя на нирвана на Пробудения. Нирвана означава да изгаснеш също като свещ. Но понеже неговата нирвана е отвъд съществуването и не мисли нито съществуването, нито несъществуването на светлината на свещта или на безсмъртната душа, или на каквото и да е, тя не е дори нирвана, не е нито светлината на свещта, известна като самсара (този свят), нито угасването на светлината на свещта, известно като нирвана (несветът), а пробуждане отвъд тези произволно зададени понятия.“ Удивен съм от начина, по който Керуак разкрива задълбочения недуализъм в този контекст.

Трогателно, величествено и дълбоко проникателно е описанието на просветлението на Буда. Твърде дълго е, за да го цитирам от край до край. Тук Керуак цитира палийски източници, но и „разкрасява“ по свой собствен начин. Ето някои избрани от мен пасажи:

Благословеният отшелник се отправил към Бодхгая.
Още щом погледнал благородните горички от палмови и мангови дръвчета и смокиновите *ficus religiosa*, той мигом

бил обзет от древната мечта за Буда. В онзи ясен следобед той се разхождал под клоните им, самотен и вгълбен в мислите си, но в сърцето си предчувствал, че нещо велико ще се случи на това място... започвал да открива изгубения древен път на Татхагата (който е в истинност); отново разгръщал първичната капка роса на света; като лебеда на скръбта, спускащ се в езерото с лотоси, и той бил обхванат от безмерна радост при вида на дървото, под което избрал да седне, сякаш в разбирателство с всички Буда-земи и събрани Буда-неща, които са Не-неща в пустотата на всеобятната искряща интуиция като ята от ангели и бодхисаттви, пърхащи като гъст рояк от нощни пеперуди към центъра на пустотата в ОБОЖАНИЕ. „Всичко е Тук“, интуитивно знаел светецът. Един сенокосач му дал чиста и мека трева, която той постлал под дървото и седнал с изпънат гръб, с кръстосани, внимателно прибрани под тялото крака; и започнал да се поклаща напред-назад като твърдо застаналия и стегнат бог Нага. „Няма да стана от това място — решил той вътре в себе си, — докато, освободен от привързаността, не постигна избавление от всяка печал.“

Много думи са изписани за този свят момент под станалото прочуто дърво Бодхи, Дървото на мъдростта. Това не било агония в градината, а блаженство под дървото. (Още едно сравнение на Керуак между Буда и Христос.) Не възкръсване, а аниhilация на всички неща. (Тук той навлиза в дуализма относително-абсолютно^[5] на тхеравада.) В този момент Буда осъзнал, че всички неща са резултат от причина и са подвластни на разпадане, следователно са преходни, нетрайни, нещастни и поради това — колкото и да е загадъчно — неистински, недействителни. (Керуак особено цени будисткото прозрение за каузалността и по-нататък стига до прочутия стих, ключова мантра на будизма.)

Щом паднала нощта, полегнал тих и умиротворен.
Изпаднал в дълбоко съзерцание. Пред очите му един след

друг преминавали всякакви свещени блаженства. Навлязъл в „правилно възприятие“ и започнал да си спомня едно по едно предишните си раждания... С пълното съзнание, че същността на съществуването е единоистинна, кое раждане не би могла да си припомни неговата Сияйна, Загадъчна, Интуитивна същност на Съзнанието? Сякаш бил всички неща; и само защото никога не е имало истинно „той“, а всички неща, значи всички неща били едно нещо, което се намирало във Всеобщото съзнание, което било Единственото съзнание — минало, настояще, бъдеще... Отдавна минали времена, древната мечта за живота, тъжните сълзи на много майки, безбройните бащи в прахта, вечности от изгубени следобеди със сестри и братя, сънливият вик на петела, пещерата с насекомите, жалкият инстинкт, пропилян в пустотата, величавото, непосилно и мъгляво усещане за Златната епоха — те открили на ума му, че това познание е по-старо от света... Седнал там в прегръдката на искрящата и сияйна интуиция, за да може светлината като Трансцендентално мляко да озари незримия полумрак на затворените му клепачи, в ушите си Буда доловил неизменните тихи въздишки на морето от чуване, кипене, умиряване, докато той повече или по-малко си спомнял съзнанието на звука, макар сам по себе си звукът да бил един и същ, само съзнанието му за него се променяло и утихвало, както отливът се дръпва, а солената вода попива със съскане в пясъка; звукът не е нито вън, нито вътре в ухото, а навсякъде; чистото море на чуването, Трансценденталният звук на Нирвана, който чуват децата в люлките и на луната, и в сърцето на виещата буря, и в който сега младият Буда чул учение — непрестанни мъдри и ясни слова от всички Буди на Миналото и всички Буди на Бъдното. Под далечната песен на щурците се долавяли и други звуци — неволно чуруликане на заспала птица, преточващи полски мишки, обширен полъх сред дърветата, които нарушавали покоя на неговото Чуване, но те били случайни и мимолетни, Слухът му ги приемал, без да проникват в него, нито се обогатявал, нито обеднявал от

тях, оставал чист сам в себе си като празно пространство. Под ярките звезди Владетелят на закона, обгърнат в божественото спокойствие на този Трансцендентален звук на Диамантения екстаз, оставал неподвижен.

В среднощното си бдение той постигнал познание за чистите Ангели и видял пред себе си всички същества така, както човек вижда образите в огледало; всички създания, някога родени и родени отново, за да умрат, благородни и низки, бедни и богати, жънещи плодовете на добрите и на лошите деяния, споделящи поред щастие и нещастие... В три през нощта от земята се заизпарявала мъглата на цялата печал на света... Раждането на тялото е пряката причина за смъртта му; също както засяването на семето е причина стъблото да изникне.

А по-нататък? Откъде идва раждането? Разбрал, че то е резултат от дела, извършени на друго място. Разглеждайки тези дела, установил, че не са нито замислени от създател, нито са причинени от само себе си, нито са лични съществувания, нито са непричинени; видял ги като резултат от по-предишна верига от причини, причина след причина, всяка брънка свързана с предишната, за да образува формата — жалка форма, просто прах и болка.

После, както човек, който разчупва първата издънка на бамбука, открива, че следващите лесно се чупят, той познал причината на смъртта в раждането, а на раждането — в делата, постепенно достигнал истината: причината на *смъртта* е *раждането*, причината на *раждането* са *делата*, причината за *делата* е *привързаността*, причината на *привързаността* е *желанието*, причината на *желанието* е *възприятието*, причината на *възприятието* е *чувствеността*, причината на *чувствеността* са *шестте сетива*, причината на *шестте сетива* е *индивидуалността*, причината на *индивидуалността* е *съзнанието*. [Тук Керуак се насочва към важните дванайсет брънки на зависимото възникване.]... Тъй освободен, в

него се въздигнало знание и свобода и той разбрал, че прераждането е на своя край, че целта е вече достигната.

След това Керуак излага Четирите благородни истини и Осморния път, разкривайки гледна точка, по-близка до махаяна:

Седял там, озарен от мъдростта, съвършен по дарования, и знаел, че пътят към познанието му е даден от Безбройните Буди на миналото, които по-рано били дошли от всичките десет посоки на всичките десет части на вселената, а сега в могъщо видение ги съзирал сбрани в светлина и сила на тронове им от прекрасен лотосов цвят, във всички явления и пространства; вовеки откликващи на нуждите на живите същества във всички царства на съществуването: минали, настоящи и бъдни.

С проницанието за великите истини и тяхното осъществяване в живота риши бил просветен; тъй постигнал самбодхи (съвършена мъдрост) и станал Буда. Правилно я наричали самбодхи: тя може да бъде постигната само със собствено усилие, без външната помощ на учител или бог... Слънцето се показало и лъчите му ярко заблестели, а утринната мъгла, подобна на прах, се стопила. Луната и звездите избледнели, преградите на нощта изчезнали. Той приключил първия велик урок и последния урок, и урока на прежното; навлизайки в дома на риши на съня без съновидения, на свещен транс, той достигнал до източника на неизчерпаемата истина, на щастието, което няма край, нито начало, а винаги е вече там, в Истинното съзнание.

Не с нетърпение и светски средства повдигнал Буда булото на Истинното съзнание и прекратил страданието, а като се отпуснал тихо и неподвижно в съзерцателно безмълвие. Това е върховният блажен покой.

Той бил *сихибхуто*, с хладен ум.

Описва триумфа на Буда като световен учител:

Тъй Татхагата, Постигналият същността, „това, което е“ на ума, който не вижда вече разлика между отделните същества и явления, който не следва конкретни идеи за Аза си и за чуждите Азове, за когото светът е станал незабележим, освен като жалка привидност, но който не храни произволни идеи за неговото съществуване и несъществуване, както човек не мисли доколко сънят е достоверен, а само как да се събуди от него; тъй Татхагата, в смирено самообладание и безмълвие, обгърнат от сияйно величие и излъчващ светлина наоколо, се надигнал от мястото си под Дървото на просветлението и тръгнал сам по подобната на сън земя с неповторимо достойнство, сякаш обграден от множество последователи. „За да изпълня древния си обет, да спася всички неосвободени, ще последвам древната си клетва. Нека онези, които имат уши да чуват, да овладеят благородния път на спасението“, мислел си той.

Няколко страници по-нататък се намеква откъде Керуак е взел заглавието на книгата: „За тези древни монаси, които ясно виждали в раждането причината на смъртта, а в похотливите дела — причината на раждането, Буда сякаш стоял на брега и зовял всеки, увлечен от течението: «Хей, ти там! Събуди се! Реката в съня ти може да изглежда приятна, но под нея се крие езеро с бързеи и крокодили; реката е зло желание, езерото е чувственият живот; вълните са гневът, бързеите са похотта, крокодилите са жените.»“

Керуак се насочва към ключовата мантра в думите на ученика Ашваджит: „За всички неща, които произтичат по причина, Буда назова причината и какво е тяхното унищожение. На това учи Великият Пробуден.“ *Ом ъе дхармах хетусвабхавах хетун тешам татхагата хи авадат тешам ча ъо ниродхо евам вади махашраманех.*

Керуак се докосва и до щастието, озарило бащата на Буда, Шуддходана; предполагам, че сам е бленувал за помирение със собствения си баща, Лио, което, доколкото ми е известно от

изследователите, така и не се случило: „Чул от сина си как да отхвърли страха и да избегне злото на раждането, сам царят със същото достойнство и нежност напуснал царския палат и земя, за да се понесе в спокойните потоци на мисълта и да премине през портата на истинския закон на вечността. Усладен от медитация, отпивал роса Шуддходана. В падналата нощ си спомнил с гордост за сина си и си помислил: «Колко щастлив съм, че съм жив да се дивя на звездната вселена!», а после: «Но не е въпросът дали съм жив, а и звездната вселена не е непременно звездна вселена», и разбрал колко чужда и едновременно всеобща е ненадминатата мъдрост на Буда.“

Към края на първата третина на книгата Керуак представя Буда като върховния „бродяга на дхарма“: блестящ пасаж, който не мога да се сдържа да не повторя:

Избягал от мъката на страстите, Буда приемал и добра, и лоша храна, от богати и от бедни, а когато напълнел купичката за подаяние, се връщал в своето усамотение, за да медитира в молитва за въздигането на света от скотските му мъки и нескончаемите кървави дела на смърт и раждане, на смърт и раждане, невежеството на бушуващите войни, убийствата на кучета, историите, безумствата, родителите, които бият децата, децата, които тормозят други деца, влюбените, които съсипват възлюбените си, крадците, които нападат скъперниците, злостните, нагли и безумни кръвници, стенещи за още кръв, пияниците, които бродят нехайни из костници, от тях съградени, престорени усмивки навсякъде, въображаеми беди, чудовищен звяр, бълващ форми, всички погребани в бездънния мрак, кукуригащ за зората на надеждата, която би могла да бъде само пълното изчезване, в основата си невинен, без следа от собствена природа, понеже бъдат ли премахнати причините и условията на невежото безумие на света, ще се разкрие природата на не-безумното невежество, като дете на зората, което излиза на небето през утрото в езерото на ума, Чистия, Истинен ум, източника, Първоначалната съвършена същност, пустото

сияние, божествено по природа, единствената действителност, Неопетненото, Универсално, Вечно, Стопроцентово съзнание, върху което е отпечатан сънният ни мрак и върху което сякаш за миг се появяват неистинните телесни форми и после изчезват сякаш във вечността.

Малко по-нататък Керуак повтаря любимия си рефрен: „Всичко и навсякъде е празно завинаги — събудете се! Умът е глупав и ограничен, щом взима за истина тия сетива, незначителни пречки като в сън; все едно дълбините на океана да се движат от вятъра, който роши вълните. А този вятър е невежеството.“ И още: „Всичко се случва в ума ви, като насън. Щом се събудите и спрете да сънувате, умът ви се връща към изначалната си празнота и чистота. В действителност умът ви вече се е върнал към изначалната си празнота и чистота, а този свят е само бледа сянка. Защо тъй лесно забравяте този естествен, прекрасен, просветен Ум на съвършената Чистота, този загадъчен Ум на сияйната Светлина?“ (Прилича на смесица от цитати от „Шурангама сутра“.)

А после стига до сърцевината на сутрата:

Вгледай се внимателно! Прозри през привидността на нещата и ще видиш единствено Великото сърце на Състраданието на всички Буди на миналото. Това е ятхабхутам, истинният поглед за нещата... Хората по света обаче — призрочни великани вътре в ума, невежи за принципа, управляващ собственото им съществуване — се объркват в плетениците от причини, условия и натурализъм; мислят си, че земята носи признаци на собствена природа и я наричат „естество“, „Майка Природа“, с всички родени от мисълта дървета, независими от собствените си тела; мислят си, че тя съществува поради причини като сътворение от някакъв самосътворен и самолюбие Създател, който ги е направил по свой образ, и че тяхното съществуване се съобразява с условията на времето, атомите, сезоните, звездните тела,

личната съдба, когато всичко това е плод на собственото им съзнание, думи без всякакво значение в действителността.

(Дотук с предполагаемо твърдата вяра на Керуак в теологичната догма за Сътворението.)

„Ти, Ананда, не си знаел, че в твоята Утроба на Татхагата същностната природа на Съзнанието е просветляваща и разумна; тя нито осъзнава зрителното възприятие на изворите и езерата, нито не го осъзнава; тя осъзнава Дхарма на Не-нещата. Би ли казал, Ананда, че този камък и това езеро са две различни неща? По-добре да кажеш, че всяко от тях е Буда и че имаме нужда само от един Буда, защото всички неща са Не-неща и затуй всички неща са Буди. Това е Диамантеното познание, всичко останало е познание за вълни и балони. Тази просветена интуиция е твоята истинна Същност на Съзнанието и тя е като вътрешната природа на пространството.“

След тия думи Ананда и всички останали, получили задълбоченото и съкровено познание от учителя Татхагата и постигнали съвършена подредба и възвисяване на ума от всички спомени, мисли и желания, станали съвършено свободни в тялото и ума си. Всеки от тях ясно разбирал, че умът може да стигне до всичките десет части на вселените и че зрението им също може да стигне дотам. Съзирали го тъй ясно, както ако държат стрък трева в ръката си. Виждали, че всички явления в света не са нищо друго освен собствения им прекрасен, разумен, изначален Ум на Просветлението. Физическите им тела, получени от родителите, им се стрували малки пращинки, носещи се в откритото пространство на десетте части на вселените. Кой би забелязал тяхното съществуване? Физическото тяло било като пръска пяна, плаваща върху широкия безброден океан, без нищо да показва откъде идва и дали изчезва там, накъдето отива. Ясно осъзнали, че най-сетне са постигнали собствения си прекрасен Ум, Ум Траен и Неразрушим.

По-нататък, когато сравняваме описанието на просветлението на Ананда в „Шурангама“ с описанието на Керуак в „Бродягите на дхарма“, разбираме защо казва, че дългите цитати от сутрата са сърцевината на написаната от него биография:

Изведнъж сякаш всички дървета в парка Джета и всички вълни по бреговете на езерата там запели песента на дхарма, а преплетените лъчи светлина се превърнали във великолепна мрежа, опъната над главите им и посипана със скъпоценни камъни. Притихнали събраните монаси в благоговение пред тази невъобразима прелест. Неволно те преминали в блажения покой на диамантената самадхи; всеки се вслушал в напрегнатия и тайнствен рев на тишината, цялото множество от хиляда двеста трийсет и трима души; и над тях като нежен дъжд се посипали меките листца на цветове от лотос — сини и алени, жълти и бели, смесвали се и се отразявали в откритото небе във всички цветове на дъгата. Всички различия в ума им между планини, морета, реки и гори в този саха-страдален свят се слели в едно и избледнели, оставяйки след себе си само обсипаното с цветя единство на Първичния космос. В средата, седнал върху чист лотос, съзрели Татхагата, Този, който вече е такъв, Диамантът и Стълбът на света.

Епизодът, в който Манджушри кара Ананда да потъне във вгълбено размишление, може би добре подхожда на стила „поток на съзнанието“, в който пише Керуак и в който вероятно е съзирал единния неразграничаващ ум, плавно следващ формите на недуалната празнота на света.

Всички Братя в това Велико братство, и ти също, Ананда, трябва да обърнете насочения си навън слух и да се вслушате вътре в себе си за съвършено единния истинен

звук на собственото си Същностно Съзнание, защото в момента, в който постигнете съвършено приспособение, ще сте постигнали Върховно просветление.

Това е единственият път към нирвана и него са следвали татхагатите от миналото. Нещо повече, това е пътят на всички бодхисаттва-махасаттва от настоящето и бъдещето, които се надяват на Съвършено просветление. Не само че преди много векове Авалокитешвара е постигнал Съвършено просветление по този Златен път, а днес и аз съм един от тях... но за обикновените хора най-мъдър и изпълним е този общ метод за съсредоточаване на ума върху сетивото за слух, като го насочват навътре през Дверите на дхарма, за да чуят Трансценденталния звук на Същностния ум.

Няколко страници по-нататък Керуак представя етическите принципи, които явно сам се е стремил да следва: „Четирите предписания гласят: 1. Събуди се! Сложи край на похотта; похотта води до множественост, раздор и страдание. 2. Събуди се! Сложи край на склонността да си недоброжелателен към другите; недоброжелателността погубва мъдростта. 3. Събуди се! Сложи край на алчността и кражбите; гледай на тялото си не като на твое собствено, а като на едно с телата на всички други съзнателни същества. 4. Събуди се! Сложи край на неискреността и лъжите; не бива да има измамност в живота ти, нищо не може да се скрие в пръсналата се капка роса.“

Тук Керуак прави още една интересна препратка към Исус: „Въодушевени и изпълнени с вяра, все повече и повече ученици се стичали в Братството, за да попиват от спокойствието, моралната безупречност и сладкия разум на Учителя. За своите Дванайсет велики ученици петстотин години преди Христа и неговите Дванайсет апостоли Блажения казал така: «Освен в моята религия Дванайсет велики ученици, които с добрината си събудиха света и го избавиха от безразличието, другаде не се откриват.»“

В края на книгата Керуак ни въвежда в истината на нирвана, докато Буда утешава разстроения Ананда: „Ако нещата около нас

можеха да устояват завинаги и не се поддаваха на промяна и разделение, тогава това щеше да бъде спасение! Къде да го търсим? Това, което всички можете да постигнете, вече ви го казах и продължавам да ви казвам. В средината на всички неща стои любовта и всички неща са едно и също. Сваха^[6]! Аз съм решен, аз търся покой. Онова, което трябваше да сторя, вече е сторено, отдавна е сторено.“

Книгата завършва с проникновено описание как Буда напуска проявеното си въплъщение и се отправя към паринирвана: не от деветото съзерцателно състояние, сякаш е най-върховна аниhilация, а от четвъртото състояние, намиращо се на събитийния хоризонт на безкрайното пространство, където масата става безкрайна със скоростта на светлината:

Преминал последователно през всичките девет дхяна (медитативни състояния). После се върнал обратно, влязъл в първата и от нея се издигнал и влязъл в четвъртата дхяна, в която няма нито радост, нито страдание, а е съвършено чиста и равна, първоначалната и вечна съвършена същност на Ума. Тогава душата му напуснала екстаза на самадхи и без да има къде оттук нататък да поспре, достигнала паринирвана, пълно изчезване на формата след умирането...

По своя воля преживял безкрайни изпитания през многобройни епохи и прераждания, за да освободи човечеството и всичко живо, отблъснал правото да постигне нирвана, за да се връща отново и отново в самсарния поток на живота и съдбата с единствената цел да ни научи как да се избавим от скръбта и страданието: това е Буда, който е всеки и всичко, Аремидея Светлината на света, Татхагата, Майтрея, Героят, Онзи, който ходи по лицето на света, Онзи, който седи под дърветата, упоритият, енергичен, безкрайно човечен, Великото мъдро същество на Жалостта и Нежността.

Благородният и повеляващ закон на Буда заслужава преклонението на света.

Нямам представа кой е Аремидея: може би вариант на Амитабха, Амитофо на китайски, Амида на японски, Буда на Безкрайната светлина и Безкрайния живот, който пребивава в райската вселена Сукхавати на запад отвъд всички вселени, многобройни като песъчинките в шейсет и двете корита на Ганг. Ясно е във всеки случай, че Керуак заслужил видението, описано в „Бродягите на дхарма“ и дадено му от Авалокитешвара, хилядоръкия, хилядоокия, единайсетоголавия бодхисаттва на вселенското състрадание:

Една нощ по време на медитацията ми се яви Авалокитешвара, Чуващия и Отговарящия на молитви, и ми каза: „Ти си упълномощен да напомняш на хората, че са напълно свободни“, аз положих ръка на гърдите си, за да напомня първо на самия себе си, изпълни ме радост и извиках: „Та“, отворих очи и видях падаща звезда.

Робърт Търман, професор Джей Дзонгкхапа по индо-тибетски будизъм, университет „Колумбия“

Уудсток, Ню Йорк
18 юни 2008 г.

[1] „Плътта на дзен, костите на дзен: класически дзенбудистки и преддзенбудистки текстове“ („Кибеа“, 1999 г.). Авторът Пол Репс (1895–1990) е художник, поет и писател, смятан за един от първите американски автори на хайку. — Бел.ред. ↑

[2] Цитирано навсякъде по Керуак, Дж. Бродягите на дхарма. Прев. Ел. Касалийски. Парадокс, 2004. — Бел.прев. ↑

[3] В английския оригинал тайнственият вик гласи „Colyalcolor“. — Бел.прев. ↑

[4] В епитета е заложена двузначност: „който така дойде“ и „който така отмина“, т.е. недокоснат от феноменалния свят, постигнал съзнание за истинност. — Бел.ред. ↑

[5] Будистка концепция за две нива на истинност, относителна и абсолютна, които съществуват едновременно. — Бел.ред. ↑

[6] Санскритското междуметие в контекста на тибетския будизъм има значение „Така да бъде“. — Бел.ред. ↑

СЪБУДИ СЕ

*Преклонение пред Исус
Христос,
Месията на християнския свят.
Преклонение пред Гаутама
Шакаямуни,
Въплътеното тяло на Буда.*

Будистка
молитва в
манастира на
Санта Барбара,
написана от
Дуайт Годард

БЕЛЕЖКА НА АВТОРА

Тази книга следва словото на сутрите. Съдържа цитати от Свещените текстове на будисткия канон, някои от които са предадени дословно, други — със съвременни думи, а трети изобщо не са цитати, а са съставени от нови думи по мой избор. Линията на разказа следва живота на Гаутама Буда, както е представен в „Буддхачарита“ на Ашвагхоша и в „Животът на историческата личност Буда“ на Нарасу, но поукрасен и поизменен. Няма начин да открия и изброя безбройните източници, които са се излели в това езеро от светлина, като например „Ланкаватара“, „Дхаммапада“, „Ангуттараникая“, „Итивуттака“, „Дигганикая“, „Маджджхиманикая“, „Тхерагатха“, „Винаяпитака“, „Праджнапарамитахридая сутра“, „Самияуттаникая“ и дори Джуандзъ, „Даодъдзин“, „Животът на Миларепа“, „Махаяна самграха“ и хиляди места. Сърцевината на тази книга е разкрасено изложение на силната „Сурангама сутра“, чийто незнаен автор е може

би най-великият писател, живял някога. Създаден през I в. и черпещ от източниците на своето време, текстът е посветен на най-висшето Просветление. Аз пък написах тази книга, за да се превърне в наръчник за хората от Запад за вникване в древния Закон. Целта ми е да посветя и други в него. Надявам се да съм изпълнил достойно поръката на Ашвагхоша от I в.: „Да славословя великия монах и да разпространя делата му от първото до сетното, без да търся изгода, почест и признание, а следвайки писанието, да дам нещо на света — ето към това се стремях.“

Буда означава „Пробуден“.

До неотдавна повечето хора си представяха Буда като дебела, ухилена фигура в стил рококо, седнала с кръстосани крака и с провиснал корем, какъвто е представен в милиони туристически сувенири и евтини статуетки в западния свят. Хората не знаеха, че истинският Буда е бил красив млад принц, който на двайсет и девет годишна възраст неочаквано се отдал на размишления в бащиния дворец, загледан невиждащо през танцуващите девойки, докато накрая вдигнал ръце и препуснал към гората с бойния си жребец, отрязал дългата си златна коса с меча си, започнал да се събира със светите мъже на Индия от онова време и умрял на осемдесет като слаб, почтен бродяга по древните пътища и горите на слоновете. Шакямуни не бил разпуснат веселяк, а сериозен и трагичен пророк, Исус Христос на Индия и на почти цяла Азия.

Последователите на религията, която той създал — будизма, религията на Великото пробуждане от съня на съществуването, — днес наброяват стотици милиони. До скоро малцина в Америка и изобщо на Запад осъзнаваха мащаба и дълбочината на религиозните убеждения и нрави на Изтока. Малцина знаеха, че Корея, Бирма, Сиам, Тибет, Япония и предкомунистически Китай са като цяло будистки страни, точно както може да се каже, че САЩ, Великобритания, Франция, Италия, Мексико като цяло са християнски.

Този младеж, който не можел да бъде изкушен от цял харем красиви момичета заради мъдростта на дълбоката си печал, бил Гаутама, роден с името Сидхартха през 563 г. пр. Хр., принц от рода Шакия в Горакпур, Индия. Майка му, чието име било Мая (а на

санскрит това значи „магия“^[1]), починала при раждането. Бил отгледан от леля си Праджапати Гаутами. Като малък бил превъзходен атлет и ездач, както подобава на кшатрия, член на воинската каста. Легендата разказва за знаменито съревнование, при което той надвил всички противници за ръката на Яшодхара.

На шестнайсет го оженили за принцеса Яшодхара, която му родила син Рахула. Баща му, махараджа Шуддходана, го обичал безумно и постоянно мислел заедно с министрите си как да му угоди и да отвлече мислите му от тъгата, която с приближаването на трийсетата му година все повече се задълбочавала. Един ден, докато яздел из царските градини с колесницата си, принцът забелязал старец, който се тътрел по пътя.

— Що за човек е това? — зачудил се той. — Главата му е бяла, а раменете — превити, очите му са мътни, тялото му е изтощено и държи пръчка, с която да се подпира, докато върви. Дали тялото му внезапно се е съсухрило от топлината, или така си е роден?... Бързо обръщай колесницата и се връщай. Дори мисълта за приближаването на старостта лиши от всякакви наслади тези градини. Годините на живота ми са като бързолетен вятър. Обръщай колесницата и нека бързите ѝ колела ме отведат обратно в двореца.

После видял да носят мъртвец.

— Опечалените са обзети от мъка, скубят си косите и плачат безутешно... Това единственият мъртвец ли е, или има и други в света? О, смъртни люде! — извикал нещастният млад принц. — Навсякъде е видно как тялото се превръща в пепел, а въпреки това животът тече още по-безгрижно; сърцето не е нито безжизнено дърво, нито камък, и все пак не мисли, че ВСИЧКО ИЗЧЕЗВА...

Царят чул за това и заповядал на министър Удаи да изпрати девойки, които да очароват Сидхартха с магията си. Те танцували с изящни и съблазнителни движения, сваляли копринените наметки от раменете си, извивали ръце и очи, докосвали го по китките, някои дори престорено се изчервявали и вадели рози от пазвата си с възгласа: „О, мое ли е това или ваше, млади принце?“ Но вгълбен в скръбта си, принцът оставал равнодушен. В полунощ момичетата се изтощили и заспали по диваните и възглавниците. Само принцът останал буден.

— Не че красотата ми е безразлична — казал той на мрачния, неразбиращ министър — и не че не познавам силата на човешките

радости, но във всички тях съзирам нетрайност; затова и сърцето ми е тъжно, натежало. Ако тия неща бяха дълговечни, ако ги нямаше старостта, болестите и смъртта, тогава и аз щях да приема своя дял от любов и чак до края да не изпитам отвращение или тъга. Направиш ли тъй, че красотата на тия жени да не се измени и повехне с времето, тогава, макар радостта от любовта да таи зло в себе си, тя би могла да пороби ума. Да знаеш, че другите остаряват, разболяват се и умират, е достатъчно, за да отнеме насладата от радостта: но колко повече неудовлетворение мъчи съзнанието, когато съзнаваш това — да знаеш, че тези удоволствия бързат да погният и телата им също; и ако въпреки това хората се поддават на любовта, то те значи са равни на зверовете в гората. Едничкото им желание е да прелъстят с пуста лъжа. Уви, уви, Удаи! Това са големите грижи: болката от раждането, старостта, болестите и смъртта; от мъката трябва да ни е страх; от упадъка, който виждат очите ни; и при все това сърцето ни намира радост в тях. Уви! Скърбя за целия свят! За мрака и невежеството и за неразбирането!

Тогава дал своя обет:

— Ще търся благороден закон, различен от светските похвати, известни на хората. Ще се противопоставя на болестите, старостта и смъртта и ще се боря със заблудата, що те са вгълпили на хората.

За да го изпълни, решил да напусне бащиния дворец завинаги, да се усамоти в гората и да медитира, какъвто бил обичаят по онова време на естествена религия.

Посочил на Удаи заспалите момичета, които вече не били красиви. Нямало ги жалките им хитрини, наместо това хъркали, проснати в различни нелицеприятни пози — клетки сестри върху пламтящата от скръб земя.

Когато царят чул за желанието на сина си да напусне дома и да се посвети на отшелничество, той се заел да го разубеждава през сълзи. Но младият монарх рекъл:

— О! Не осявай с трудности пътя ми. Твоят син живее в горяща къща — нима ще му попречиш да си тръгне? Да разрешиш съмненията си е дело разумно, кой би спрял другиго да търси обяснение? — И явно показал, че по-скоро би сложил край на живота си, отколкото да бъде принуден да живее в невежество.

Като видял как тъжно плаче баща му, принцът решил да тръгне през нощта. Не само махараджата, но и красивата принцеса Яшодхара

го умолявала да не загърбва дълга и отговорностите на царската кръв и брака. Прегърнал главата ѝ в скута си, той безмълвно страдал, защото знаел каква мъка ще ѝ причини заминаването му. И размишлявал: „Когато ме заченала, любящата ми майка ме носила в утробата си с обич и болка, а когато ме родила, се споминала, без да може да ме закърми. Един живее, друг умира, тръгват по пътища различни — къде ли е тя сега? Както на високото дърво в дивата пустош всички птици се събират вечер, а денем се пръсват, така се разделят и хората в света.“ Загледан в своя тригодишен син Рахула, го споходила мисъл, която щял да изрече по-късно: „Наречете го Рахула, връзка, защото това е също връзка, която трябва да прекъсна.“

През нощта, когато всичко било готово, Сидхартха рекъл на Кандака, своя слуга:

— Оседлай коня ми и бързо го доведи тук. Искам да стигна безсмъртния град; сърцето ми е съсредоточено отвъд промяната, решен съм и воден съм от свята клетва.

Двамата излезли тихомълком от царските порти. Поглеждайки само веднъж назад, разтрепераният принц се провикнал:

— Ако не избягам от раждането, старостта и смъртта, няма да отмина ей тъй завинаги!

Господарят и слугата яздели в нощната гора. Призори стигнали до една поляна и слезли от конете да починат.

— Добре ми служи ти! — потупал принцът коня си. А после се обърнал към слугата си: — Ти ме последва с коня и аз съм ти дълбоко и признателно задължен — винаги съм знаел, че имаш вярно сърце, — но с много думи не мога да те задържа тук, така че нека накратко ти кажа: краят на отношенията ни е настъпил. Вземи коня ми и се върни в двореца, защото през тази дълга нощ аз намерих мястото, което търсех!

Съзрял неохотата и угризенията на слугата, принцът му подал скъпоценен накит и казал:

— О, Кандака, вземи този диамант и иди при баща ми, дай му го с почитание, в знак на сърдечната ми връзка с него, и тогава, заради мен, помоли царя да задуши всяка искра непостоянна обич; речи му, че аз, за да избягам от раждането и старостта, и смъртта, съм встъпил в дивата гора на болезненото отшелничество; не за да постигна небесно прераждане, още по-малко защото е изстинало сърцето ми или защото

целя да причиня горчивина, а само за да търся пътя към върховното избавление.

Моите предци, славните царе, които мислели, че тронът им е установен и непоклатим, са ми завещали своите царски богатства; аз, мислейки само за духовното, ги отхвърлям и ликувам от богатството на вярата.

А ако речеш, че съм млад и уязвим, че не е дошло времето ми за такива стремления, то знай, че няма неуместно време за търсенето на истината. Непостоянството, изменчивостта и ненавистта към смъртта неизменно ни следват; затова и аз прегръщам настоящето, убеден, че това е моето време на търсения.

Заридал бедният Кандака.

— Трябва да превъзмogneш това печално настроение, от теб зависи да се утешиш. Всички същества, които глупаво настояват, че нещата са постоянни и неизменни, по свой собствен начин днес биха ме убеждавали да не загърбвам рода и семейството си, но нека кажат, когато умра и стана на дух, кой би могъл да ме задържи?

Това били думи силни и заслепителни, думи на чиста мъдрост, а излизали от устата на млад и неопитен принц. Те тежали от състрадание към онези, които го обичали и копнеели за вниманието му, но нямало друг начин: връзката му със света трябвало да бъде прекъсната.

— От векове хората грешат така — продължил той, — обвързват се с общество и обич, а после всичко изчезва, сякаш е било сън. Може да кажеш на другите тези ми думи: когато избягам от печалния океан на раждането и смъртта, ще се върна отново, но не постигна ли целта си, тялото ми ще изчезне сред планинската пустош.

После извадил блестящия си меч и отрязал красивите си златни коси. Закачил меча и скъпоценните си накити на седлото на бързоногия си кон.

— Върви след Кандака. Не допускай печал да те обземе. Аз наистина скърбя, че те губя, храбри мой жребецо, но дотук с вярната ти служба: сега дълго ще се радваш на свобода от зло прераждане.

С тези думи той тупнал и двамата за сбогом и останал сам в гората, гологлав, с празни ръце, като Ваджра бог — готов, очакващ, но вече победител.

„Украшенията ми ги няма, останаха ми само тези копринени одежди, които не подхождат на живота на отшелник.“

Наблизо минал дрипав човек. Гаутама го повикал:

— Твоята дреха много ми харесва, нека ти дам моята в замяна.

Човекът, когото Гаутама взел за ловец, всъщност се оказал аскет или може би риши, или мъдрец, или муни. Принцът се догадил още щом размяната била осъществена: „Тази дреха не е обикновена! Не е носена от случаен човек.“

Той продължил по пътя си, потънал в сериозни мисли. По-късно през деня огладнял. По стара традиция, понеже се бил обрекъл да скита бездомен, той започнал да проси от врата на врата по сламените селски колиби. Като принц бил свикнал с изисканите ястия на царските готвачи и когато скромната храна, която му дали селяните, докоснала небцето му, той неволно я изплюл. Мигом осъзнал колко жалко е това му деяние и се насилил да изяде цялата си паница. Щом нещо му било дадено по милост, колкото и противно да било, не бивало да отива нахалост. Религиозният живот, посветен на търсенето на най-висшия мир, с единствения аромат на действителност, придавал достатъчно вкус на всичко. При положение че бил прерязал връзките на сърцето и мислите на ума си, нямало начин да съхрани тези на езика си. След като погълнал скромната, неприятна храна, лишена от вкус, но изпълнена с радост, той, който допреди ден носел копринени одежди и се разхождал под сянката на бели чадъри, държани от слугите, продължил сам-самин по пътя си, цял в дрипи, под палещото слънце на джунглата.

Разпитвал и дирел прочутия отшелник Алара Калама, за когото много бил слушал, та да му стане ученик. Алара Калама проповядвал учението за „селенията на нищото“ и практикувал самобичуване, за да покаже, че е свободен от тялото си. Младият муни от рода Шакия го последвал с въодушевление и енергия. По-късно разказвал на своите ученици за някогашните си преживявания.

— Хранех се с мъхове, треви и кравешки тор, живеех от дивите плодове и корени в джунглата, и то само тези плодове, които вече са паднали на земята. Одеждата ми беше коноп и косми, кожи от кланицата и дрипи от сметищата. Увивах се в кожите, които животните бяха свалили, прикривах голотата си с треви, кора и листа, с намерени парчета грива или опашка на диво животно, или с крило на сова.

Сурово отскубвах космите от главата и лицето си. Бях дал обет винаги да стоя, никога да не сядам или лягам. Клечах на пети, бях приел и тази сурова практика. Ако лягах да почина, то беше само върху легло от тръни; отивах в някоя тъмна и страшна гора, за да направя там своето леговище. В гъстата и страховита гора цареше такъв ужас, щото всеки, който пристъпеше там, без да е потиснал сетивата си, му настръхваха космите.

Шест години живял той с Алара Калама, а после и с още петима просеци отшелници край Урувела в Гората на самоизмъчването, пет години той, който щял да стане Пробудения, измъчвал безполезно себе си с жестоки практики и с толкова строг самоналожен глад, че „на слаби тръстики заприличаха краката и ръцете ми, на камилска гърбица — хълбоците ми, на неравно въже — гръбнакът ми, както в порутена къща стърчат гредите, така и моите ребра изпъкнаха от безмилостния пост. Колчем докоснех корема си, усещах гърба си, а щом пипнех ръцете си, космите с прогнили корени оставаха в ръцете ми.“

Накрая един ден, докато се опитвал да се изкъпе в река Найранджана, той припаднал и едва не се удавил. Осъзнал, че този краен метод за търсене на спасението не е нищо друго освен поредното лице на жалкото невежество. Видял, че това е обратната страна на монетата на съществуването — от едната била необузданата страст, от другата — прекаленото въздържание; похот, ламтеж и задоволяване на плътта, притъпяващи сърцето на откровението, срещу неумолима принуда, нищета и лишения, и те притъпяващи сърцето на откровението със същото произволно, невежо действие.

„Жалки са такива страдания!“, възкликнал той, съживен от купичката оризово мляко, донесена му от една девойка, която взел за богиня. Върнал се при петимата отшелници и им казал тия думи:

— Вие! За да постигнете радостите небесни, унищожавате външната си форма и се подлагате на всевъзможни болезнени изпитания, но се стремите към друго раждане — раждане в небето, за да продължат страданията, виденията за бъдещи радости, докато сърцето ви се свива от слабост... Предпочел бих да се стремя към сила на тялото, да се грижа за частите му с храна и вода и да изпитвам доволство, в което умът да намира покой. Когато умът е в покой, ще се радвам на тихо спокойствие. Спокойствието е клопката за екстаза, а в екстаза се преживява истинният закон и последва развързка.

Искам да избягам и от трите свята — земния, небесния и адския. Законът, който вие прилагате, сте го наследили от делата на някогашните учители, но аз, в желанието си да унищожа всички съчетания, търся закон, който да не допуска такова нещо. Затова и не мога повече време да губя в безплодни разговори в тази гора.

Поразени, аскетите рекли, че Гаутама се е предал. Но Гаутама, който мислел, че те се „опитват да вържат въздуха на възел“, се отказал от пътя на *тапас*, *самоизмъчването*, и станал скитник, *парибиджака*.

Докато бродел по пътищата, чул за скръбта на баща си — все тъй дълбока и след шест години, и нежното му сърце се изпълнило с още по-голяма любов.

— Но все пак — рекъл той на вестоносеца — всичко е като ефимерен сън и бързо се стопява в нищото... Семейната обич, вечно скрепявана, вечно слабееща, има ли мяра на тъгата от тия неизменни раздели? Всички неща, които съществуват, с времето трябва да умрат... смъртта е навсякъде във времето, избави се от смъртта и времето ще изчезне...

Искаш да ме сториш цар... Мислиш усърдно за външната форма, а духът повяхва... Разкошния, пищно украсен, величествен дворец аз виждам обхванат от пламъци, стотиците изискани блюда в божествената кухня — пълни с пагубна отрова. Славните царе с печално възмущение съзнават, че дворцовите проблеми не могат да се сравняват с покоя на духовния живот. Избавлението се ражда от тишината и покоя. Царска власт и избавление, движение и покой — тия не могат да се единят. Умът ми не се колебае; разсичайки куката с примамка на родството, аз решително напуснах дома си.

„Следвайте чистия закон на себеотрицанието — проповядвал той на другите отшелници. — Мислете за онова, което се говори за древните. Грехът е причина на всяко страдание.“ Великият Ашвагхоша описва Буда на този етап: „С равна походка и безстрастно присъствие той влизаше в града и молеше за храна според обичая на всички велики отшелници, с радостен облик и необезпокоен ум, без да се тревожи много или малко ще му дадат. Каквото и да получеше, скъпо или нищожно, той го слагаше в съдинката си, а после се връщаше в гората, ядеше го и пиеше от потока и след туй сядаше радостен в чистата планина.“

Говорел на царете и ги увличал в думите си.

— Истинското богатство на една страна не е в хазната, а това, което се дава като милостиня — казал той на цар Бимбисара от Магадха, който го потърсил в гората, за да го пита защо принц с царска кръв би се отказал от властта. — Милостинята разпилява, но не води до разкаяние.

Царят обаче искал да знае защо един мъдрец, комуто са известни тия ценни предписания за управлението, сам се лишава от трона и благините на дворцовия живот.

— Аз се боя от раждането, старостта, болестите и смъртта, затова искам да намеря сигурен път към избавлението. Затова и се боя от петте желаня — желанята, свързани със зрението, слуха, вкуса, обонянието и допира, — тези непостоянни крадци, които грабят от хората най-скъпите им богатства и ги правят неистинни, измамни и нетрайни, най-големите препятствия, които вечно препречват пътя към покоя.

Ако радостите на небето не струват, колко по-малко ценни са желанята, присъщи на човека, пораждащи жажда за любов, а после губещи се в насладата. Като цар, който царува между четири морета, но търси нещо повече отвъд тях, така и с желанието, така и със страстта — също като безграничния океан тя не знае кога и къде да се спре. Отдадеш ли се малко на страстта, тя като дете ще порасне. Мъдрият търси горчивината на скръбта, а надигналото се желание потушава.

Онова, което светът нарича добродетел, е също форма на печалния закон.

Мъдрецът знае, че всички неща са илюзорни, и не ги възжелава; онзи, който желае такива неща, всъщност желае печал.

Мъдрият отхвърля скръбта като стар кокал.

Онова, което мъдрият не ще приеме, царят ще мине през огън и вода за него — усилие за богатство като за парче гнила плът.

Затуй, богати, сърцето на мъдрия не се възрадва при мисълта за голямо богатство, за тревожния ум, за нуждата да се пази деня и нощя като човек, който се бои от могъщ враг.

Колко усилено се стремят хората към богатства, които трудно се добиват и лесно се пилеят, сякаш като насън; как е възможно мъдрият да желае нещо толкова ненужно! То прави човека зъл, то го бичува и

боде с пронизваща печал. Похотта покварява човека, ограбва надеждата му и дългата нощ отнема силата на тялото и душата му.

То е като риба, примамена от кукичка със стръв.

Алчността търси нещо, което да задоволи копнежа ѝ, но не съществува окончателен край на скръбта, защото жадувайки да утолим желанията си, само ги усилваме. Времето минава и скръбта отново изплува.

Даже човек за хиляда неща да се грижи, какъв смисъл има в това, когато трупа само тревоги. Сложете тогава край на страданието, като обуздаете желанието и се въздържате от ненужни занятия — това е покоят.

Но цар Бимбисара не се сдържал да отбележи, също като Кандака, че принцът от рода Шакия е твърде млад да отхвърля света.

— Казваш, че докато е млад, човек трябва да се радва, а когато остарее — да мисли за небето, но според мен немощта на старостта намалява и силата на духовното, за разлика от твърдостта и мощта на младостта.

Разбрал го старият цар.

— Непостоянството е страшен ловец, негов лък е възрастта, а болестите са стрелите му. В полята на живота и смъртта дебне той живите твари като дивеч и когато му се удаде възможност, отнема живота им. Кой тогава би чакал да остарее?

А що се отнася до религиозната праволинейност, той посъветвал царя да стои далеч от практиката на жертвоприношенията.

— Що за любов може да притежава човек, който погубва живот, за да постигне духовна добродетел? Дори такава жертва да изглежда трайно и богато възнаградена, тя пак е непочтена, а какво остава, ако наградата е само преходна! Мъдрият избягва да погубва живот. Възнагражденията в бъдното и обещаните плодове са подвластни на преходни, несигурни закони — като вятъра или капката, която той отнася от стръка трева; ето защо аз бягам от тези неща и търся истинно спасение.

Царят осъзнал, че проникновението е по-важно от богатството, защото идва първо. Помислил си: „Дано да спазя закона, кратко е времето за размисъл.“ Той станал просветен владетел и поддръжник на Гаутама.

Гаутама водел учени разговори с отшелници в гората. „Как да избягаме от старостта, болестите и смъртта?“, попитал той Арада Ударама. Онзи отвърнал, че когато Азът се пречисти, ще последва истинско освобождение. Така казвало древното учение, проповядващо, че Безсмъртната душа, Пуруша, Атман, Сврѣхдушата преминава от живот в живот, ставайки всеки път повече или по-малко чиста, а крайната ѝ цел е чистото ѝ битие на душа в небето. Но извисеният разум на Гаутама разбирал, че така Пуруша е като топка, която отскача напред-назад според съпътстващите обстоятелства, независимо дали на небето, в ада или на земята, и докато човек се придържа към това схващане, не може да постигне пълно избавление от раждането и гибелта на раждането. Раждането на нещо означава неговата смърт, а това е упадък, ужас, промяна и болка.

— Казваш, че когато Азът се пречисти, ще последва истинно освобождение — рекъл Гаутама. — Но ако приемем единството на причината и следствието, се връщаме към мрежата на раждането. Точно както кълнът е в семето и дори да ни се струва, че земята, огънят, водата и вятърът са унищожили в него принципа на живота, когато попадне в благоприятни условия, то ще се съживи без друга видима причина, освен заради самото желание да го стори, само и само за да умре отново, така и онези, които си мислят, че са постигнали освобождение, щом са съхранили представата за Аза и живите твари, не познават истинското избавление.

Приближавайки се към мига на своето съвършенство в мъдростта и състраданието, младият светец започнал да вижда всички неща, мъжете, насядали в горите, дърветата, небето, различните възгледи за душата, различните Азове като единна пустота във въздуха, едно общо въображаемо цвете, чието значение било в единството и неделимостта. Всичко било едно съновидение, всеобщо и потайно чисто.

Видял, че съществуването е като светлината на свещ: светлината на свещта и изгасването на светлината на свещта са едно и също.

Видял, че няма причина да мисли съществуването на Сврѣхдуша, точно както не е необходимо да предпоставя същностно битие на топката, която се подмята от ветровете на безмилостния въображаем Ход на нещата, видял, че целият този умотворен хаос е като на сънуващия, който продължава кошмара си, надявайки се да се

измъкне от страховитите трудности, които не знае, че са само в собствената му глава.

Гаутама съзрял нирвана на Пробудения. Нирвана означава да изгаснеш също като свещ. Но понеже неговата нирвана е отвъд съществуването и не схваща нито съществуването, нито несъществуването на светлината на свещта или на безсмъртната душа, или на *каквото* и да е, тя не е дори нирвана, не е нито светлината на свещта, известна като самсара (този свят), нито изчезването на светлината, известно като нирвана (несветът), а е пробуждане отвъд тези произволно зададени понятия.

Гаутама не останал доволен от идеята на Арада за пречистването на Аза. Изобщо не виждал никакъв Аз. Нищо, което да трябва да се пречиства. А копнежът по небето не му се струвал нищо повече от сън. Знаел, че когато бъдат погледнати от позицията на истинния разум, всички неща приличат на въздушни кули.

„Думите на Арада не могат да задоволят сърцето ми. Трябва да потърся по-добро обяснение.“

И Гаутама щял да намери това обяснение. Както е казал един виден писател: „Търсил в човека и природата, но не го открил. И ето че то се оказало в собственото му сърце!“

Блаженият отшелник се отправил към Бодхгая. Още щом погледнал благородните горички от палмови и мангови дръвчета и смокиновите *ficus religiosa*, той мигом бил обзет от древната мечта за Буда. В онзи ясен следобед той се разхождал под клоните им, самотен и вгълбен в мислите си, но в сърцето си предчувствал, че нещо велико ще се случи на това място. Гаутама, „създателят“ на будизма, започвал да открива изгубения древен път на Татхагата^[2]; отново разгръщал първичната капка роса на света; като лебеда на скръбта, спускащ се в езерото с лотоси, и той бил обхванат от безмерна радост при вида на дървото, под което избрал да седне, сякаш в разбирателство с всички Буда-земи и събрани Буда-неща, които са Не-неща в пустотата на всеобятната искряща интуиция като ята от ангели и бодхисатви, пърхащи като гъст рояк от нощни пеперуди към центъра на пустотата в ОБОЖАНИЕ. „Всичко е Тук“, интуитивно узнал светецът. Един сенокосач му дал чиста и мека трева, която той постлал под дървото и седнал с изпънат гръб и със старателно свити под тялото крака. Не се поклащал, а седял като стегнат и изопнат бог Нага^[3]. „НЯМА ДА

СТАНА ОТ ТОВА МЯСТО — решил той вътре в себе си, — ДОКАТО, ОСВОБОДЕН ОТ ПРИВЪРЗАНОСТТА, НЕ ПОСТИГНА ИЗБАВЛЕНИЕ ОТ ВСЯКА ПЕЧАЛ.“

Костите му можели да изгният и сухожилията му да изсъхнат, гарвани да избодат изоставения от него мозък, но този богоподобен мъж немало да стане от тревата под смокиновото дърво, дордето не разреши загадката на света. Стиснал зъби и пречупил сияйния си разум, за да може съзнанието му да се понесе към вътрешната интуиция на прозрението. Със спокойно склучени ръце и затворени очи, неподвижен и невъзмутим, той дишал като бебе. Усетил как здрачът се спуска върху земята. „И цялата земя да се разтърси, това място ще остане стабилно.“ Била майска вечер в Индия, времето, наричано Здрача на кравите, когато въздухът е златен като жито, топъл и мечтателен, а всички неща и зверове мълвят вярата си в залезите на естествен вътрешен покой.

Много е изписано за този свещен момент на прочутото днес място под дървото Бодхи, Дървото на мъдростта. То не било агония, а благодат; не било възкресение на нещо, а изчезването на всичко. Осъзнал в ония часове Буда, че всички неща следват по причина, а после се разпадат, затуй и всички те са нетрайни, нещастни, а оттам — и нереални.

Хладен, освежаващ ветреца лъхнал, когато Буда разбрал, че всичко разцъфва от ума, покълва от семената на погрешното мислене в Божествената почва на действителността, където стои и блянът, мрачен и злочест. „Зверовете, тихи и смълчани, го гледали в почуда.“ Изкушавал се Буда да стане и иде някъде другаде; да се откаже от тази безплодна медитация под дърветата. Но осъзнавал, че това е дело на самия Изкусител, Мара, Злото, и не се подчинил. Преди да затвори очи, през ума му дори страх преминал, трескаво си въобразявал как нещо става зад гърба му. Ала като човек, седнал да погледа как играят децата, той оставил съмненията и тревогите да изчезнат като мехурчета там, откъдето са дошли — в празнотата на океана на ума.

Щом паднала нощта, полегнал тих и умиротворен. Изпаднал в дълбоко съзерцание. Пред очите му един след друг преминавали всякакви свещени блаженства. Навлязъл в „правилно възприятие“ и започнал да си спомня едно по едно предишните си раждания.

„Къде бил роден и с какво име, чак до сегашното му раждане — стотици, хиляди, безброй раждания и смърти познал.“

С пълното съзнание, че същината на съществуването е единоистинна, кое раждане не би могла да си припомни неговата Сияйна, Загадъчна, Интуитивна Същност на Съзнанието? Сякаш бил всички неща; и само защото никога не е имало истинно „той“, а всички неща, значи всички неща били едно нещо, което се намирало във Всеобщото съзнание, което било Единственото съзнание — минало, настояще, бъдеще.

„Безброй като песъчинките по Ганг били ражданията и смъртите, и най-различни; а после, когато осъзнал семейните си връзки, сърцето му натежало от велика печал.“

Отдавна минали времена, древната мечта за живота, тъжните сълзи на много майки, безбройните бащи в прахта, вечности от изгубени следобеди със сестри и братя, сънливият вик на петела, пещерата с насекомите, жалкият инстинкт, пропилян в пустотата, величавото, непосилно и мъгляво усещане за Златната епоха — те открили на ума му, че това познание е по-старо от света.

„Чувството за дълбоко състрадание отминало и той отново помислил за «всичко живо» и как то преминава през шестте части на кръговрата на живота, в който раждането и смъртта не са нито начало, нито край; за кухотата на всичко, измамността и преходността му като бананово дърво или сън, фантазия.“

Седнал там в прегръдката на искрящата и сияйна интуиция, за да може светлината като Трансцендентално мляко да озари незримия полумрак на затворените му клепачи, в ушите си Буда доловил неизменните тихи въздишки на морето от чуване, кипене, умиряване, докато той повече или по-малко си спомнял съзнанието на звука, макар сам по себе си звукът да бил един и същ, само съзнанието му за него се променяло и утихвало, както отливът се дръпва, а солената вода попива със съскане в пясъка; звукът не е нито вън, нито вътре в ухото, а навсякъде; чистото море на чуването, Трансценденталният звук на Нирвана, който чуват децата в люлките и на луната, и в сърцето на виещата буря, и в който сега младият Буда чул учение — непрестанни мъдри и ясни слова от всички Буди на Миналото и всички Буди на Бъдното. Под далечната песен на щурците се долавяли и други звуци — неволно чуруликане на заспала птица, претичващи полски мишки,

обширен полъх сред дърветата, които нарушавали покоя на неговото Чуване, но те били случайни и мимолетни, Слухът му ги приемал, без да проникват в него, нито се обогатявал, нито обеднявал от тях, оставал чист сам в себе си като празно пространство. Под ярките звезди Владетелят на закона, обгърнат в божественото спокойствие на този Трансцендентален звук на Диамантения екстаз, оставал неподвижен.

„В среднощното си бдение той постигнал познание за чистите Ангели и видял пред себе си всички същества така, както човек вижда образите в огледало; всички създания, някога родени и родени отново, за да умрат, благородни и низки, бедни и богати, жънещи плодовете на добрите и на лошите деяния, споделящи поред щастие и нещастие.“

Видял как лошите дела оставят причина за разкаяние и неназовимо желание да промениш и поправиш злото и така пораждат енергия за връщане на сцената на света, докато добрите дела, които не предизвикват разкаяние и съмнение, изчезват в Просветлението.

„Видял също тъй всички плодове на раждането като зверове: някои обречени да погинат заради кожата или месото си, други заради рогата, костите или крилетата си; трети да бъдат разкъсани или убити в схватка с доскорошни другари или сродници; някои натоварени с бреме или влачещи тежест голяма, други посичани или смушквани с остени. Кръв течала по измъчените им тела, изсъхнали и гладни, нямало облекчение, само неспирни борби между тези твари, лишени от независима сила. Летели през въздуха или тънели в дълбока вода, но нямало къде да избягат от смъртта.

Видял и онези, които се прераждат като човеци, с тела като вонливи клоаки, да се движат между страшни страдания, родени от утробата, за да се страхуват и треперят, с нежни тела и чувства, които при всяко докосване болят, сякаш прерязани с нож.“

Тази долина на мимолетни сенки, която наричаме живот, е същински кошмар.

„Родени в това състояние, без да можем да се измъкнем от вероятността за смърт, труд и скръб, отново търсим раждането, а родени, понасяме болка.“

Воденичният камък на невежеството се върти и мели без жал.

„После видял онези, които по силата на по-висока добродетел се наслаждават на небето — как жаждата за любов ги поглъща,

добродетелта им свършва с края на живота, а петте знака ги предупреждават за смъртта. Също както цветът увяхва и губи сияйните си багри, не всички спътници на добродетелните, още живи, в скръбта могат да спасят останалите. Когато дворците и палатите на радостта опустеят, Ангелите остават сиротни, седнали или заспали на прашната земя, и горчиво плачат за изгубените си любви. Измамени, уви, без изключение; във всяко раждане има непрестанна мъка!

Небе, ад или земя, морето на раждането и смъртта се върти така — вечно колело — и всяка плът е потопена във вълните му, които неумолимо се плискат навсякъде! Тъй с вътрешното си око той задълбочено обмислил петте царства на живота и падението на всички родени създания. Видял, че всичко е празно и напусто, без зависимост, като дървото и мехура въздух.“

В три през нощта от земята се заизпарявала мъгла, носеща всички печали на света. „На третото съдбовно бдение той навлязъл в дълбоко, истинно проникновение. Медитирал върху целия свят от същества, въртящи се в плетеницата на живота и родени да скърбят: множествата, които живеят, остаряват и умират. Ненаситни, похотливи, невежи, с мрачни окуви, за които спасението е неизвестно.“

О, каква била причината за тази смърт на телата? „Правилно отсъдил и започнал да размишлява откъде идат раждането и смъртта.“

Раждането на тялото е пряката причина за смъртта му, също както засяването на семето е причина стъблото да изникне.

А по-нататък? Откъде идва раждането? Разбрал, че то е резултат от дела, извършени на друго място. Разглеждайки тези дела, установил, че не са нито замислени от създател, нито са причинени от само себе си, нито са лични съществувания, нито са непричинени; видял ги като резултат от по-предишна верига от причини, причина след причина, всяка брънка свързана с предишната, за да образува формата — жалка форма, просто прах и болка.

После, както човек, който разчупва първата издънка на бамбука, открива, че следващите лесно се чупят, той познал причината на смъртта в раждането, а на раждането — в делата, постепенно достигнал истината: причината на *смъртта* е *раждането*, причината на *раждането* са *делата*, причината за *делата* е *привързаността*, причината на *привързаността* е *желанието*, причината на *желанието* е *възприятието*, причината на *възприятието* е *чувствеността*,

причината на чувствеността са шестте сетива, причината на шестте сетива е индивидуалността, причината на индивидуалността е съзнанието. Делата произтичат от привързаността, те се извършват поради въображаемата нужда от онова, към което се е привързало съществото и в името на което е действало; привързаността се поражда от желанието, желанието предшества навика; желанието е следствие на възприятието — никога не пожелавах нещо, за което не знаеш, а когато го пожелаеш, то е или заради удоволствие, към което се стремиш, или заради болка, която ненавиждаш, но те и двете са страни на една и съща монета, наречена „желание“. Възприятието е плод на усещанията — нужно е време, за да почувстваш, че пръстът ти е опарен, това е резултат от връзката между шестте сетивни органа (очи — зрение, уши — слух, нос — обоняние, език — вкус, тяло — усещане, и мозък — мислене) с общите им обекти, тъй както няма опарен пръст, който не е докоснал пламъка. Шестте сетивни органа съществуват поради индивидуалността; също както кълнът пониква в стебло и листа, тъй и индивидуалността разгръща шесторната си форма от онова, което не е било нито Единично, нито Шесторно, а Чисто съзнание, ясно като огледало. Индивидуалността се поражда заради съзнанието, съзнанието като семето, което покълва и се разлиства — къде е листът, ако не в съзнанието? Съзнанието на свой ред произтича от индивидуалността, двете са преплетени без остатък; по някаква едновременна причина съзнанието предизвиква индивидуалността, а индивидуалността — съзнанието. Както човекът и корабът се носят заедно в морето, както са единни водата и земята, така съзнанието ражда индивидуалността, а индивидуалността му дава корени. Корените осигуряват връзката на шестте сетивни органа, а тя на свой ред поражда усещанията, усещанията — желанието и омразата, желанието и омразата — привързаността, а тази привързаност е коренът на делата. Делата водят до раждане, а раждането — отново до смърт, и така този неспирен кръг причинява съществуването на всички живи същества.

Мигновено съзрял и завършил Дванадесетте брънки във Веригата на съществуването (наречена нирдана), той видял, че това съзнание, което поражда индивидуалност, и всички свързани с него проблеми са следствие от карма (останало недовършено действие на

съня). Карма произтича от невежеството, а невежеството — от ума. Карма е персонификация на неизменния, неумолим закон за връзката между действието и неговия резултат, между този живот и следващия. Карма обяснява всичко, свързано със света на живите същества, животните, хората, властта на царете, физическата красота на жените, великолепната опашка на пауните, моралните устои на всички ни. Карма е наследството на всяко разумно същество, утробата, която го ражда и в която то трябва да се върне. Карма е коренът на морала, защото това, което сме били, ни прави такива, каквито сме. Ако човек постигне просветление, спре и осъзнае най-висшата и съвършена мъдрост и влезе в нирвана, то е защото неговата карма се е осъществила докрай и в неговата карма е било да се случи така. Ако човек тъне в невежество, гняв, алчност и глупост, то е защото кармата му още не се е осъществила докрай и в неговата карма е било да се случи така.

Правилно озарен, дълбоко възприел, твърдо устоял: тъй бил той просветен.

Унищожи раждането, така ще спре и смъртта; унищожи делата, така ще спре раждането; унищожи усещанията, така ще спрат делата; унищожи възприятието, така ще се сложи край на привързаността; унищожи усещанията, така ще се свърши с възприятието; унищожи връзката с шестте сетива, така ще изчезнат усещанията; а когато шестте сетива бъдат унищожени, индивидуалността и пораждането на свързани идеи ще престанат. Когато съзнанието е унищожено, ще се погуби и индивидуалността; а щом индивидуалност няма, няма да има и съзнание. Тогава енергията на карма няма да има сила; ще стигне карма до своя край, ще спре невежеството на съня, ще погинат съставните на индивидуалния живот. Тъй Великия риши усъвършенствал мъдростта си.

Ето я и веригата нирдана:

1. Невежество.
2. Карма.
3. Съзнание.
4. Индивидуалност.
5. Шест контактни органа.
6. Усещания.

7. Възприятие.
8. Желание.
9. Привързаност.
10. Дела.
11. Раждане.
12. Смърт.

Прозрението пропъдило невежеството, мракът се стопил и огряла светлина. Седял тъй Просветения на нашия свят: упорит, озарен, господар на себе си, и запял тая песен в сърцето си:

*През много домове на живота преминах,
дълго се борих да открия
кой е създал на сетивата печалната тъмница!
Но сега, строителю на тоз подслон, аз те познах!
И няма вече ти да съградиш отново
тези стени на болка, нито ще издигнеш
покрив от измами, нито ще положиш
нови греди в калта: къщата падна, покривът се
срина!
Заблудата го бе сътворила! Невежество е твойто
име!
Сега продължавам напред, към освобождение
незримо.*

Тъй освободен, в него се въздигнало знание и свобода и той разбрал, че прераждането е на своя край, че целта е вече достигната.

За благо на света той създал път, почиващ на Четирите благородни истини:

Четирите благородни истини:

1. Животът е страдание. (Всичко съществуващо се намира в състояние на нещастие, преходност и неистинност.)
2. Причината на страданието е невежият копнеж.
3. Страданието може да бъде прекратено.

4. Това може да стане чрез Благородния осморен път.

А ето го и Благородния осморен път:

1. *Правилни мисли*, основани на Четирите благородни истини.

2. *Правилна решимост* да се следва този Път за прекратяване на страданието.

3. *Правилно слово*: нежен и състрадателен диалог с братята и сестрите в света.

4. *Правилно поведение*: внимателно, отзивчиво и целомъдрено държание, където и да си.

5. *Правилна прехрана*: да събираш храна, без да вредиш.

6. *Правилно усилие*: енергия и усърдие за следване на Свещения път.

7. *Правилна съзнателност*: да не забравяш опасностите, които крие другият път (светският).

8. *Правилна съсредоточеност*: да упражняваш медитация и молитва в усамотение, за да постигнеш свещен екстаз и духовна благодат за просветлението на всички същества (практикуване на дхяна за постигането на самадхи и самапатти).

„Щом се роди в мен това познание, сърцето и умът ми бяха освободени от опиума на похотта, прераждането и невежеството.“

Тъй стигнал той до края на Аза, както огънят угасва, щом свърши тревата. Направил това, което щял да поиска и другите да направят; открил пътя към съвършеното познание. Седял там, озарен от мъдростта, съвършен по дарования, и знаел, че пътят към познанието му е даден от Безбройните Буди на миналото, които порано били дошли от всичките десет посоки на всичките десет части на вселената, а сега в могъщо видение ги съзирал сбрани в светлина и сила на тронове им от прекрасен лотосов цвят, във всички явления и пространства; вовеки откликващи на нуждите на живите същества във всички царства на съществуването: минали, настоящи и бъдни.

С проницанието за великите истини и тяхното осъществяване в живота риши бил просветен; тъй постигнал *самбодхи* (съвършена мъдрост) и станал Буда. Правилно я наричали самбодхи: тя може да

бъде постигната само със собствено усилие, без външната помощ на учител или бог. Както казва поетът:

*Към спасението на светлината, ореол на душата,
никой не води човека, никой не напътства ръката
му^[4]*

Слънцето се показало и лъчите му ярко заблестели, а утринната мъгла, подобна на прах, се стопила. Луната и звездите избледнели, преградите на нощта изчезнали. Той приключил първия велик урок и последния урок, и урока на прежното; навлизайки в дома на риши на съня без съновидения, на свещен транс, той достигнал до източника на неизчерпаемата истина, на щастието, което няма край, нито начало, а винаги е вече там, в Истинното съзнание.

Не с нетърпение и светски средства повдигнал Буда булото на Истинното съзнание и прекратил страданието, а като се отпуснал тихо и неподвижно в съзерцателно безмълвие.

Той бил *сихибхудо*, с хладен ум.

Дошъл най-критичният момент в живота на Блажения. След много терзания той достигнал най-задълбочените истини — истините, изпълнени със смисъл, но разбираеми само за мъдрите, истините, изпълнени с благодат, но непонятни за обикновения ум. Хората били от този свят и жадували за удоволствия. Макар да притежавали способност за религиозно познание и добродетел, да можели да възприемат истинната природа на нещата, те се впускали да вършат други неща и се оплитали в измамни мисли в мрежата на невежеството като кукли на конци, принудени да подскачат според невежи, противоречиви и произволни идеи, които нямат нищо общо със същностния им и просветен покой. Можели ли те да проумеят закона на карма, за възмездието от минали дела, или закона за постоянната причинно-следствена връзка в моралния свят? Можели ли да се избавят от анимистичната идея за душата и да възприемат истинната природа на човека? Можели ли да превъзмогнат склонността си да търсят спасение чрез опосредстващата каста на жреците и брахманите? Можели ли да разберат върховния стадий на покоя, потушаването на всички светски копнения, за да стигнат до

блаженството на нирвана? Уместно ли би било за него при тези обстоятелства да проповядва на всички истините, които бил открил? Няма ли неуспехът да доведе до мъка и страдание? Такива съмнения и въпроси възникнали в ума му, но скоро били потушени от мисли за всеобщо състрадание. Онзи, който бил загърбил всеки егоизъм, можел да живее само за другите. А какъв по-добър начин да живееш за другите от това да им покажеш пътя към съвършеното блаженство? Каква по-голяма услуга за човешкия род от това да спасиш борещите се същества, погълнати от скръбното море в този свят на самсара, на болка и отломки? Не е ли най-голям от всички дарове дарът на дхарма, „установения закон“, кристалната яснота на света? Съвършения вдигнал твърд и непоколебим поглед към царя на дърветата. „Този закон е прекрасен и възвишен — помислил той в сърцето си, — а съществата са заслепени от притъпеност и невежество. Какво да правя? И сега, докато изричам тия слова, има същества, потиснати от зло. В невежеството си те няма да пожелаят да следват закона, който им дам, и дори ще поискат да ме накажат. По-добре нищо да не казвам. Нека тихото ми угасване да се случи още днес.“

После обаче си спомнил предишните Буди и умението им да живеят във всички светове и да учат различни същества да проумяват съвършената проста истина. „Да, аз също ще разпространя просветлението“, решил той.

Ето как си спомнил Гаутама часовете, прекарани под дървото Бодхи пред Сарипутра и широко и почитаемо множество светци:

— Докато медитирах върху закона, около мен в собствените си тела се събраха други Буди от всички посоки на пространството и надигнаха глас: „Ом! Слава, Самотни, първи водачо на света! Сега, когато ти постигна ненадминато познание и изкуство на медитацията за водачите на света, ще подхванеш отново учението им. И ние, бидейки Буди, ще направим ясен най-висшия свят, разделен на три тела (Видимо тяло, Блажено тяло и Тяло на закона): защото хората имат низки наклонности и от невежество може да не повярват на повелята: «Вие ще станете Буди.» Затуй ще издигнем много Мъдри същества

(бодхисаттва-манасаттва), като покажем изкуствеността и насърчението на желанието да пожънеш плодове.“

И аз с радост чух сладкия глас на човешките водачи: в ликуващото си сърце им рекох: „Словата на прославените мъдrecи не са изречени напразно. Аз също ще следвам напътствията на мъдрите водачи на света; сам аз, роден сред покварата на съществата, съм познал вълненията на този страшен свят.“

Тогава осъзнах, че е дошло време да провъзглася съвършения закон и да разкрия върховното просветление; че с тази мисия съм се родил на земята.

В определени моменти на определени места водачите се появяват в света и със своя безграничен поглед в различни времена проповядват сходни закони.

Трудно е човек да срещне този висш закон дори за десетки милиони еони; много редки са съществата, които се придържат към висшия закон, който са чули от Будите.

Също както е рядък цветът на дървото удумбара^[5], освен понякога, на някои места, все някак го срещаме — като нещо приятно, което всекиму е драго да види, като за почуда на света, включително и боговете.

Още по-чудесен е законът, за който говоря. Всеки, който го чуе добре изложен, с радост ще го приеме и ще го повтаря дума по дума, за да почете всички Буди.

Откажете се от съмненията и несигурността в това отношение: казвам ви, че аз съм Дхарма Раджа, Царят на закона.

И вие ще станете Буди; ликувайте!

Тъй Татхагата, Постигналият същността, „това, което е“ на ума, който не вижда вече разлика между отделните същества и явления, който не следва конкретни идеи за Аза си и за чуждите Азове, за когото светът е станал незабележим, освен като жалка привидност, но който не храни произволни идеи за неговото съществуване и несъществуване, както човек не мисли доколко сънят е достоверен, а само как да се събуди от него; тъй Татхагата, в смирено самообладание

и безмълвие, обгърнат от сияйно величие и излъчващ светлина наоколо, се надигнал от мястото си под Дървото на просветлението и тръгнал сам по подобната на сън земя с неповторимо достойнство, сякаш обграден от множество последователи. „За да изпълня древния си обет, да спася всички неосвободени, ще последвам древната си клетва. Нека онези, които имат уши да чуват, да овладеят благородния път на спасението“, мислел си той.

Отправил се към Варанаси, столицата на света.

По пътя се натъкнал на стар познайник, Упака, гол джайнистки монах, и той го попитал, поразен от величественото и радостно излъчване на това човешко същество, което сам-само си било припомнило началото на света и вървейки по забравения път, възродило древната клетва, отдавна скрита в света като бисер в цвят на лотос:

— Кой е учителят, под чието ръководство ти се отрече от света?

— Аз нямам учител — отвърнал Просветения, — нямам общност и степен на изученост; сам се учех на това най-задълбочено познание и достигнах до свръхчовешка мъдрост. През цял Варанаси скоро ще отекне барабанът на живота, но няма да остана; нямам име аз и не търся облага и наслада. Онуй, което подобава на света да научи, а не се е намерил ни един ученик по целия свят, аз сам научих докрай; и то право се нарича Съвършена мъдрост. Ненавистния род на скърбите мечът на мъдростта посече и това светът с право нарече най-главна победа. — И после продължи: — Аз нямам учител. Няма равен на мене. Аз съм съвършеният, аз съм Буда. Аз постигнах покой. Достигнах нирвана. Отивам във Варанаси, за да създам Царството на добродетелта. Ще запаля Светлата лампа за онези, които са обгърнати от тягостния мрак на живота и смъртта.

— Предричаш ли себе си за владетел на света? — попитал монахът.

— Владетелите на света са тези, които са победили Аза — отвърнал Пробудения, — само те могат да владеят страстите си и да се въздържат от грях. Аз победих Аза и надделях над всеки грях. Затова и съм владетел на света. Както лампата осветява мрака без изгода за себе си, така гори и светлината на Татхагата, без сянката на лично чувство.

И продължил към Варанаси.

В еленовия парк Исипатана седали петимата просещи монаси, с които бил прекарал шест безплодни години в Гората на самоизмъчването. Видели го как приближава: бавно, с приведени благоразумно и скромно очи на дължина едно рало пред себе си, сякаш оре земята и засява Благодатния посев на закона. Надсмели му се:

— Ето го Гаутама, който наруши първата си клетва, като се отказа от отшелническите практики и самоизмъчването. Не ставайте, поздравете го неофициално, не му предлагайте обичайното освежаване.

Но когато Буда стигнал до тях, излъчвайки достойнство, те неволно се надигнали от местата си и въпреки решението си го поздравили, поканили го да измие нозете си и му предложили нужното. Сърцата им се изпълнили с благоговение. Но се обръщали към него с родовото му име Гаутама. А Божествения им казал:

— Не ме наричайте по име, защото това е груб и нехаен начин да се обръщаш към онзи, който е станал архат (свят човек). За моя ум е без значение дали хората се отнасят към мен с уважение, или с неуважение. Но не е любезно от страна на другите да наричат онзи, който гледа еднакво и с добро сърце на всички живи същества, по фамилното му име. Будите носят спасение на света и затова трябва да бъдат уважавани, както децата почитат бащите си.

После им изнесъл първата голяма проповед.

Известна е като „Проповедта във Варанаси“, Дхармачакраправартана сутра^[6], в която изложил Четирите благородни истини и Благородния осморен път и така приобщил аскетите към своето учение. Изкусен в най-висшата истина, владетел на всеобхватен ум, Буда накратко им описал единствения верен Път, Средния път.

— Ето двете крайности, о, бхикшу (религиозни бродяги), които онзи, що се е отказал от света, не бива да следва: от една страна, привичната практика на страстите и угаждането, която е недостойна, суетна и подхожда само на хората със светски ум, и привичната практика на самоизтезанията, които са болезнени, безсмислени и безплодни.

Нито въздържането от риба и месо, нито голотата, нито голата глава, нито сплъстените коси, нито грубите дрехи, нито покриването с кал, нито жертвата пред огъня ще да пречистят оногова, който сам не се избави от заблуди.

Гневът, пиянството, упорството, прекалената набожност, измамата, завистта, самовъзхвалата, пренебрежението към другите, високомерието и злите намерения — те са нечисти, не яденето на месо.

Средният път, о, бхикшу, далеч от тия две крайности, бе открит от Пробудения: път, който отваря очите и въздава разбиране, който води към покой на ума, висша мъдрост, пълно просветление, към нирвана.

Ако хвърлите огън сред пустинна трева, изсушена от слънцето, раздухвана от вятъра — пламъците кой ще потуши? Такъв е огънят на алчността и похотта, затова аз отхвърлям тези крайности: сърцето ми се държи към средния път.

Онзи, който напълни светилника си с вода, не ще разпръсне мрака, онзи, който се опитва да запали огън с гнило дърво, и той няма да успее.

Онзи, у когото Азът угасне, е свободен от похот. Той не се води от страсти, защото копнежът по наслади е унижителен и долен.

Но задоволяването на нуждите на живота не е зло. Да се грижиш за доброто здраве на тялото си е дълг; инак не бихме могли да запалим лампата на мъдростта и да поддържаме ума си силен и бистър.

Тогава Всезнаещия им дал радостната истина за страданието и за края на това страдание. Удивени останали петимата монаси, водени от великия Каундиня, като научили, че щастието може да дойде само чрез признаването на скръбта! Показал им той Осморния път на правилните идеи — факела, който осветява пътя; правилните стремежи — водача; правилното добро слово — подслона на пътя; правилното поведение — вярната крачка напред; правилната прехрана — която не наранява други живи същества и не мами други хора, а освежава светия човек, добрия човек, щастливия човек; правилните усилия — стъпки по пътя, вековен и незапомнен, забравян и отново намиран; правилните мисли, които съзнават същината на действителността, а именно, че тя е магично отражение като в сън, мираж („В действителността всичко е подобна пустота, но вие не сте свободни за действителността, о, мои бхикшу“); и правилна медитация — ясното, прекрасно място, което следва стъпките в праха.

Това било посланието на освобождение, радостната вест, сладката истина.

А когато Блажения тласнал тъй царската колесница на истината, възторжено вълнение преминало през световите.

— Истина е, о, Буда, Господарю наш, намерил си истината! — извикал Каундиня, внезапно прогледнал с вътрешното си око, а другите бхикшу се присъединили към него и възкликнали:

— Истина е, ти си Буда, който е намерил истината!

Петимата просеци аскети получили посвещението и образували първата сърцевина на священото братство на учениците на Буда, известно като Сангха (Църквата)^[7]. Много милиони щели да ги последват. Буда влязъл във Варанаси и помолил за храна. Както водата превзема долините, защото умее да тече бавно и спокойно, без да се издига високо, така Буда покорил света, като избрал най-ненатрапчивата роля. В същото време това било най-ценното учение, Учение без думи, което учело на смирение и щедрост добрите стопани на земята. Като виждали този висок и внушителен Господар на хората да хлопа скромно на задните им врати с просешката си купичка, научавали детския урок на доверието с очите си.

След това Буда излязъл от града и отишъл до едно дърво встрани от натоварения път, хапнал, оставил купичката, седнал с подвити под тялото си крака и започнал медитация в священ транс.

Имало един младеж на име Яса, син на богат търговец от Варанаси, който изведнъж се изпълнил с отвращение към спящите жени от харема си и сякаш изгубил ума си, тръгнал да скита, разстроен от скърбите на света. Петдесет и четиримата му другари го следвали по полето — толкова удивителен бил той. Когато стигнал до Буда, извикал: „Ах, каква печал! Каква страшна опасност!“ Буда го успокоил. Както чистият плат попива боята, така Яса попил учението, че каквото се роди, умира. Буда му показал пътя към блаженството на нирвана и го направил свой ученик. Като видели, че Яса става бхикшу, петдесет и четиримата му весели спътници също се присъединили към сангха. Блажения разпратил тях и петимата доскорошни аскети като мисионери в различни посоки, за да проповядват универсалната религия.

— Тръгнете на път за доброто на мнозина и за тяхното щастие.

Тръгнете със състрадание към света за благо на боговете и хората.

Ходете по двама, но всеки да се грижи за своята работа. Вървете! Спасявайте и получавайте.

Учете на благотворния Закон; разкривайте светия живот на онези, които са заслепени от праха на желанието.

Те погиват от липса на познание.

Учете ги на Закона.

Тъй, въоръжени със сдържаност, детинско усамотение и пестелива жизненост, те поели на поход за спасението на света. Дърветата били поаленели от цветовете, а въздухът натезал от надежда. Говорели те Висшата истина, както отколе тайно мечтаели, но досега нямало Учител, който да освети увереността им. Стигнало до тях словото, че винаги са били прави, като в сън, отдавна приключен. Цветето на сангха се разтворило из Индия и по целия свят. „Уханието на правдата се носи нашир и надлъж.“

По това време при Буда дошъл един мъж, който искал да знае дали може да остане у дома, без да скита по света като монах, и все пак да почита Закона. Отговорът, който получил, гласял: „Обикновеният човек и отшелникът са едно, стига и двамата да са изоставили идеята за Аза и да гледат еднакво на всички живи същества.“

Скоро след това при Буда се стекли хиляда нови ученици: тримата братя Кашяпа, почитаци огъня, и техните последователи. Там, на Слонската скала близо до Бодхгая, над красивата ширнала се пред тях долина Раджагаха, Буда се възползвал от гледката на далечния пожар на хоризонта и изнесъл своята прочута Проповед за огъня (Адиттапарияя сутра^[8]) пред събраното множество поклонници на огъня, които преди това били монаси със сплъстени коси.

— Всички неща, о, жреци, горят. И какво са, о, жреци, тези неща, които горят?

Окото, о, жреци, гори; формите горят, съзнанието гори, впечатленията, получени от окото, горят, и всички усещания, приятни, неприятни и безразлични, които възникват в зависимост от впечатленията, получени от огъня, също горят.

Какъв е този огън, който ги е обхванал?

Това е огънят на страстите, казвам ви аз, огънят на омразата, на заслепението, на раждането, старостта и смъртта, на скръбта и печалите, на мъката, нещастията и отчаянието.

Ухото гори, звуците горят, носът гори, миризмите горят, езикът гори, вкусовете горят, тялото гори, осезаемите неща горят, мозъкът гори, представите горят, съзнанието на ума гори, впечатленията горят и всички усещания, приятни, неприятни и безразлични, които възникват в зависимост от впечатленията, получени от ума, също горят.

Когато разбере това, о, жреци, изученото и благородно същество се изпълва с неприязън към окото, към формите, към съзнанието на окото и впечатленията, получени от окото, и към всички усещания, приятни, неприятни и безразлични, които възникват в зависимост от впечатленията, получени от окото. Изпълва се с ненавист към ухото и звуците, към носа и миризмите, към езика и вкусовете, към тялото и осезаемите неща, към мозъка и представите, към съзнанието на ума и впечатленията, получени от ума, и към всички усещания, приятни, неприятни и безразлични, които възникват в зависимост от впечатленията, получени от ума.

Изпълвайки се с такава ненавист, той се избавя от страстта и с избавянето от страстта става свободен.

И когато е свободен, осъзнава свободата си.

И разбира, че прераждането е изчерпано, че е живял свят живот, че е изпълнил, каквото му е било съдено да направи, и че вече не е за този свят.

И това е действителността.

Последван от множеството си ученици, Блажения слязъл в Раджагриха, столицата на Мадагха.

Там цар Бимбисара, който преди това разпитвал принца за причините да напусне двореца и го бил заклел, ако някога открие Съвършената мъдрост, да се върне в Раджагриха, дошъл със своите съветници, военачалници, брахмани и търговци при Почитания от света, който седял в тиха горичка край града. Когато царят и неговата свита видели знаменития Урувилва Кашяпа заедно с Блажения, се зачудили какво е станало. Но Кашяпа всичко изяснил, като паднал в краката на Блажения и обяснил, че след като е видял покоя на нирвана, вече не намирал наслада в жертвоприношенията, „които не обещават друга награда освен удоволствия и жени“, както е казано. За тези древни монаси, които ясно виждали в раждането причината на смъртта, а в похотливите дела — причината на раждането, Буда сякаш стоял на брега и зовял всеки, увлечен от течението: „Хей, ти там!

Събуди се! Реката в съня ти може да изглежда приятна, но под нея се крие езеро с бързеи и крокодили; реката е зло желание, езерото е чувственият живот; вълните са гневът, бързеите са похотта, крокодилите са жените.“

Буда, който опознал хората, преди да започне да ги учи на закона, разбрал, че царят и гордата му свита имат богатство и власт, но са дошли, защото сериозно се съмнявали, че те в крайна сметка ще им донесат добро. Истински просветен, той им показал, че индивидуалното не съществува: нито в богатството, нито в бедността, нито в просветлението, нито в невежеството, нито в живота, нито в смъртта. Учил ги, че човекът е просто куп съставни части.

„След като костите се съединят в скелет, той се покрива с плът и кръв и вътре в него живеят старостта и смъртта, гордостта и измамата.

Вижете тази облечена буца, покрита с рани, събрана в едно, болезнено пълна с кроежи, но без сила.

Няма място за Аз и няма почва за обособяването му, цялата натрупана маса от печал — всички скърби, породени от живота и смъртта, се разпознават като атрибути на тялото и тъй като нито това тяло е Аз, нито има почва за Аз, тогава идва великото превъзходство, безкрайният източник на покой.

Всички тези скърби се раждат от мисълта за Аз, която ни обвързва със света, но когато видим, че Аз няма, връзките се разсичат.

Няма връзки — те изчезват — и тогава настъпва освобождение.

Няма Аз и това е истината.

Няма вършец и познаващ, няма бог и все пак никой не може да избегне раждането и смъртта, както не може да попречи на утрото и нощта да се случват.

Но елате сега и ме чуйте. Шестте сетива и техните шест обекта пораждаят шестте вида съзнание. Срещата на окото и гледката води до контакт и поражда съзнанието на зрението; срещата на ухото и звука води до контакт и поражда съзнанието на звука; срещата на езика и вкуса води до контакт и поражда съзнанието на вкуса; срещата на носа и миризмата води до контакт и поражда съзнанието на миризмата; срещата на тялото и осезаемия предмет води до контакт и поражда съзнанието на осезанието; срещата на мозъка и мисълта води до контакт и поражда съзнанието на мисълта; от туй следват взаимопреплетените ефекти на спомена.

Тогава, както ако насочиш лупа върху прахан по пладне, запалва пламък, така и сетивният орган, влязъл в контакт с обекта, предизвиква появата на съзнание и тъй се ражда индивидуалният Аз, бащата на съзнанието.

Стръкът пониква от семето, но семето не е стръкът; не е стръкът, но не е и различно: така се ражда всичко, което живее!“

Когато чул учението за непостоянството на Аза, който, понеже възниква от усещанията и спомените, по необходимост е подвластен на края, царят и много от неговите спътници потърсили убежище в Трите скъпоценности (Три Ратна) (Буда, дхарма и сангха) и станали обикновени последователи. Царят поканил Блажения в двореца си, забавлявал него и неговите бхикшу, подарил на сангха своята градина на удоволствията, бамбуковата горичка Велувана, за да могат да живеят там бездомните ученици на Великия Учител. После заръчал на Дживака, всепризнатия си лечител, да се погрижи за Буда и последователите му — именно по настояване на лекаря всички бхикшу, които до момента носели разпокъсани дрипи, приели жълтите роби в дар от набожни хора.

Бамбуковата горичка била близо до града, но не прекалено, и имала множество порти и алеи. Лесно можела да бъде намерена от всеки, който я потърси, тиха и спокойна денем, мистично притихнала през нощта, далеч от тълпите и пътищата, място, предназначено за усамотение и необезпокоявано съсредоточение на ума върху чистата му същност, но едновременно с това очарователно със своите градини, монашески обители, стаи за медитация, хранилища, езера с лотоси, уханни мангови дървета и тънки палми, които се възправяли към небето като неземни цветя, като фантастични водни чадъри от жива болка, напомнящи на монасите как семената също като насладите нарушават равновесието на Щастливата земя и изстрелват фантазиите високо в небето.

Един ден някогашният аскет Асваджит, един от петимата приобщени от Буда, бил тръгнал да търси подаяния с просешката си купичка, когато се приближил монахът Шарипутра и бил тъй поразен от радостния и достолепен вид и достойнството на Асваджит, че го попитал: „Кой е твоят учител и какво учение разпространява той?“ Шарипутра имал духовен кръвен брат на име Маудгаляяна; отдавна се били разбрали, че който първи открие Амброзия^[9] и познае истината,

ще каже на другия. И когато Асваджит отговорил: „Има един велик мъдрец, син на рода Шакия, който е оставил дома си, той е моят учител и неговото учение изповядвам аз“, а после запял:

*За всички неща, които произтичат по причина,
Буда назова причината
и какво е тяхното унищожение.
На това учи Великият Пробуден.*

Шарипутра веднага разбрал, че е намерил Амброзия, отишъл при Маудгаляяна и му казал какво е чул. И двамата се стремели към чистото око на истината и отишли с всичките си последователи при Татхагата. Когато ги видял да идват по пътя, Блажения рекъл:

— Тези двама мъже, които идват, ще станат най-прочутите ми последователи; единият с ненадминатата си мъдрост (Маудгаляяна), а другият — с чудодейните си сили (Шарипутра). Добре дошли!

Авторството на много важни части от Свещения канон днес се приписва на тези двама светци.

И така, те се установили с всичките си последователи в Раджагриха.

Имало един брахман мъдрец, притежател на несметно богатство, на име Махакашяпа: мъдър и човеколюбив жрец, чиято слава била стигнала далече и който току-що се бил отказал от красивата си, добродетелна жена и от всичките си имоти и притежания, за да търси пътя на спасението. Притеснен, също като буйния Яса, той влязъл в лагера на Буда посред нощ.

— Ти си се възрадвал на истинния закон и със смирения си копнеж за чисто сърце и вяра си победил желанието за сън, за да дойдеш тук да ме почетеш — казал меко Буда. — За теб аз ще пропусна, каквото се очаква при посрещане. Ти, който си прочут със своята щедрост, почерпи сега от мен своята почивка и приеми моите правила на чистотата.

Всезнаещия искал да потуши упоритото и ненужно себераздаване на богаташа, а за да го научи, му трябвал покой.

„Неспокойната природа на света: тя е коренът на болката.

Виждайки постоянните мъки на раждането и смъртта, трябва да се борим да постигнем пасивно състояние: крайната цел, *саммата*, мястото на безсмъртието и покоя.

Всичко е празно! Няма Аз, нито място за Аза; светът е като блян. Тъй и следва да приемаме себе си: като купчини от съставни качества.“

Махакашяпа разбрал, че няма Аз в благотворителността.

„Сега, когато видя истинното учение, твоето безкористно сърце ще обикне да бъде щедро, защото богатството и парите са непостоянни съкровища и добре е бързо да бъдат раздадени.

Когато съкровището се стопи, каквото и ценно да е оцеляло от огъня, мъдрецът раздава свободно, защото знае колко е нетрайно и върши добрини с това, което му е останало.

Глупакът обаче ревностно го пази, страхува се да не го изгуби, мори го тревога, въображаеми страхове го преследват насън: да не би да изгуби «всичко», да не би да изгуби «себе си».

Щедрият не страда от разкаяние, не се измъчва от страх! Това е разцъфващият цвят на неговата награда, а плодът няма равен! Тази мъдрост води към твърдо спокойствие, без да си зависим от нищо, без нищо да броиш.

Чуй ме!

Ако достигнем пътя на безсмъртието, тъкмо с благите си дела ще осъществим себе си поради щедрите дела, извършени другаде.

Знай тогава! Щедрият е намерил причината на окончателното спасение, също както онзи, който засее фиданка, ще получи сянката, цветовете и плодовете на порасналото дърво. А възнаграждението от щедростта и добрината е радостта и великата нирвана.

Когато раздаваме храната си, получаваме сила; когато раздаваме дрехите си, получаваме красота; когато създаваме религиозни места за покой, жънем свършените плодове на най-висшата и най-добра степен на щедростта без мисъл за себе си и желание да добием повече; тъй сърцето се връща и си почива.“

Това било учението, което после станало известно като Дана Парамита, Идеалът за щедростта, един от шестте идеали на последните шест стъпки от Осморния път. Това са: *дана*, идеалът за щедрост; *сила*, идеалът за добрина; *кшанти*, идеалът за търпение; *вирия*, идеалът за усърдие; *дхяна*, идеалът за медитация; и *праджна*,

идеалът за мъдрост. Като чул тази проповед и приел новото учение, великият брахман запял тази песен:

*Смъкнах тежкото си бреме —
прераждането в мен угасна.
Не мисля за подслон и храна,
нито къде да спра за почивка;
умът ми търси само безмерния Гаутама.
Шията му е като четворна кула
на осъзнатостта; великият Виждац
има вяра и увереност на ръцете;
прозрение е неговото чело, благородно мъдър
върви той вечно в хладна благодат.*

След смъртта на Буда Махакашяпа станал първият глава на будистката църква и организирил важното събиране на будистките текстове, свещения канон Трипитака („Трите кошници“), без което думите на Блажения нямаше да достигнат до нас 2500 години по-късно. Но в съзнанието на Буда, Пробудения, тези 2500 години били като капка роса. „Линията на закона образува непрекъснато единство. Във всички посоки на пространството стоят Буди, като пясъците на Ганг, и разпръскват висше просветление за благо на всички същества. И аз сега, за благо на всички същества, които са живи сега, въздавам просветлението на пробудата в десетки милиони посоки. Разкривам закона в неговото разнообразие и според нагласите на съданията. С различни средства достигам до всички според собствения им характер. Затова опитайте се да разберете загадката на Будите, свещените Учители на света; оставете всяко съмнение и несигурност: вие също ще станете Буди, ликувайте!“

След приобщаването на Махакашяпа Гаутама Шакиямуни се върнал в Горакпур, земята, където бил роден и където управлявал баща му, цар Шуддходана. Следван от многобройните си свети привърженици, но вървящ напред със загадъчната самота на слона, той стигнал на няколко километра от Капилавасту, където още се издигал внушителният дворец от младостта му: сега, в отражението на просветлението, той изглеждал тъй нереален, както замък в приказка,

измислен само за детското въображение. Царят чул за пристигането на сина си и загрижен веднага се отзовал.

Щом го видял, изрекъл тия скръбни думи:

— Ето че виждам сина си; с лицето, чиито черти тъй добре познавам, но колко чуждо е сега сърцето му! От душата му не струи признателност; той седи студен и равнодушен.

Двамата се спогледали като хора, замислили се над образа на далечен приятел.

Казал Буда:

— Знам, че сърцето на царя е пълно с любов и спомени и че заради сина му в него се трупа мъка връз мъка, но нека стягите на любовта, които го обвързват, в този миг да се разхлабят и изчезнат.

Без мисли на любов позволи на успокоения си ум да приеме от мен, твоя син, религиозна храна, каквато никой син не е поднасял на баща си. Това искам да поднеса на теб, царя, моя баща.

Висшия път на безсмъртната благодат предлагам сега на махараджата: раждането следва от натрупването на делата, в резултат на делата следва отплата. Когато знаеш, че делата дават плодове, също както волът влачи каруцата, колко ли усърдно ще се опиташ да се избавиш от светските дела! Колко внимателен ще бъдеш делата ти в този свят да бъдат само добри и премерени!

Но не заради небесното прераждане трябва да упражняваш добри дела, а за да се освобождаваш деня и нощя от мисли недобри, които не са белязани с равна любов към всички същества; да се избавиш от всяко объркване на ума и да се отдаваш на безмълвно съзерцание: само това ще ти донесе накрая полза, защото действителност не съществува.

Знай това! Земята, небето и адът са само морска пяна.

Нирвана е главният покой.

Самообладанието е най-висшата наслада.

Безкрайно тихо е мястото, на което мъдрият намира убежище. Там няма нужда от оръжие, там няма слонове, коне и воини!

Изчезват завинаги раждането, старостта и смъртта.

Потушена е силата на жадните копнежи, гневните мисли и невежеството, не остава нищо в широкия свят, което да бъде завладяно!

Чул от сина си как да отхвърли страха и да избегне злото на раждането, сам царят със същото достойнство и нежност напуснал царския палат и земя, за да се понесе в спокойните потоци на мисълта и да премине през портата на истинския закон на вечността. Усладен от медитация, отпивал роса Шуддходана. В падналата нощ си спомнил с гордост за сина си и си помислил: „Колко щастлив съм, че съм жив да се дивя на звездната вселена!“, а после: „Но не е въпросът дали съм жив, а и звездната вселена не е непременно звездна вселена“, и разбрал колко чужда и едновременно всеобща е ненадминатата мъдрост на Буда.

Придружен от Маудгаляяна, Блажения отишъл при жената, която някога била негова съпруга, принцеса Яшодхара, за да вземе сина си Рахула и да го отведе със себе си. Принцеса Яшодхара замолила за наследството на момчето, което вече било на деветнайсет години.

— Аз ще му дам несравнимо по-добро наследство — отвърнал Буда и накарал Маудгаляяна да обръсне главата му, та да го приемат в сангха.

След това напуснали Капилавасту. В градината на удоволствията срещнали свита от принцове от рода Шакия, все братовчеди на Гаутама, сред които били Ананда и Девадатта — двамата щели да станат съответно най-големият му приятел и най-големият му враг. След години, когато Блажения попитал Ананда кое най-много го е впечатлило в начина на живот на Буда и го е накарало да остави светските наслади и младежките страсти на плътта, за да възприеме Същността на ума и пречистващата ѝ светлина, Ананда с радост отговорил: „О, Господарю! Първото, което ме порази, бяха трийсет и двата белега на съвършенство в личността ти. Те ми се видяха тъй фини, нежни и прекрасни, прозрачни като кристал.“ Този младеж с топло сърце се наредил веднага след Маудгаляяна по изученост, но граничещата му със заслепение любов към Учителя и прекалената острота на познанията му попречили да постигне блаженството, преживяно от останалите бхикшу, някои от които били съвсем неизучени като метачката Сунита, канибала Алавака (който бил истински канибал от Атави преди просветлението си) или акробата Уграсена. Ананда станал известен като Сянката; той вечно следвал стъпките на Блажения, завивал, където той завивал, и сядал, където той сядал. След време му станало навик да служи на своя Учител, да

приготвя мястото му за сядане, да върви напред, за да възвестява пристигането му, грижел се да му прави малки добрини, бил личен негов спътник през цялото време, което Блажения приемал безмълвно.

Мрачен бил контрастът с другия братовчед, Девадатта. Завистлив и глупав, той се присъединил към сангха, за да усвои свръхестествените тънкости на самапатти и да ги използва като мощна магия, даже срещу самия Буда, ако се наложи. Намислил бил да създаде своя нова секта. Сред тайнствата на самапатти била телепатията. Алчността на Девадатта останала скрита при онази първа среща в градините на Горакпур. Възприемайки всички същества като еднакво достойни за любов, еднакво пусти и еднакво поели по пътя към просветлението, за Блажения нямало значение какво таи Девадатта в сърцето си в мига на посвещението. Дори по-късно, когато Девадатта посегнал на живота му, Възвисения с безкрайна доброта благословил сърцевината на сърцето му.

Учителят и неговите ученици отишли в Раджагаха, където били посрещнати от търговеца Судатта, притежател на несметни богатства, който заради щедростта си към бедните и сираците бил наричан Анаттапиндика. Този човек тъкмо бил откупил срещу огромна цена великолепия парк Джетавана и построил в него прекрасен манастир с осем килии и други помещения с тераси и бани за Буда и неговите последователи. Блажения приел поканата и се установил там, близо до големия град Шраваста. В дъждовните сезони той се връщал в Раджагаха и манастира в бамбуковата горичка.

Повечето време прекарвал в усамотение в гората, а другите монаси седели някъде сами, също потънали в медитация, за да попиват от изпълнената с любов тишина, която се излъчвала от онази част на гората, където Буда седял на своя трон от трева, изстрадал под търпението на дървото, което го заслонявало. Понякога този живот бил приятен: „Прекрасни са горите. Там, където светът не намира наслада, безстрастният ще я открие, защото той не търси удоволствие“; друг път им натежавал:

„Студена е, учителю, зимната нощ — пеели монасите, — иде мразовито време; твърда е земята, утъпкана от копитата на добитъка, тънък е килимът от листа, лека е жълтата роба: остро пронизва зимният вятър.“ Но тези мъже се били пробудили също като своите свети предци по земите на Индия за несравнимото достойнство на

познанието, че има и по-лоши неща от жилещите мухи и пълзящите змии, от студения зимен дъжд и изгарящия летен вятър. Избягал от мъката на страстите, Буда приемал и добра, и лоша храна, от богати и бедни, а когато напълнел купичката за подаяние, се връщал в своето усамотение, за да медитира в молитва за въздигането на света от скотските му мъки и нескончаемите кървави дела на смърт и раждане, на смърт и раждане, невежеството на бушуващите войни, убийствата на кучета, историите, безумствата, родителите, които бият децата, децата, които тормозят други деца, влюбените, които съсипват възлюбените си, крадците, които нападат скъперниците, злостните, нагли и безумни кръвници, стенещи за още кръв, пияниците, които бродят нехайни из костници, от тях съградени, престорени усмивки навсякъде, въображаеми беди, чудовищен звяр, бълващ форми, всички погребани в бездънния мрак, кукуригащ за зората на надеждата, която би могла да бъде само пълното изчезване, в основата си невинен, без следа от собствена природа, понеже бъдат ли премахнати причините и условията на невежото безумие на света, ще се разкрие природата на не-безумното не-невежество, като дете на зората, което излиза на небето през утрото в езерото на ума, Чистия, Истинен ум, източника, Първоначалната свършена същност, пустото сияние, божествено по природа, единствената действителност, Неопетненото, Универсално, Вечно, Стопроцентово съзнание, върху което е отпечатан сънният ни мрак и върху което сякаш за миг се появяват неистинните телесни форми и после изчезват сякаш във вечността.

Хиляди монаси следвали Пробудения и проправяли път по неговите следи. При последното есенно пълнолуние Възвисения седнал сред следващите го монаси под небесния покров. Огледал смълчаното множество и заговорил:

— Нито дума не се изрича, о, монаси, от вашето множество, нито слово не се произнася, о, монаси, от вашето множество; това множество се състои от чиста сърцевина.

Такова е, о, монаси, това братство на ученици, достойно за подаяния, приношения, дарове и почит; най-благородната общност в света.

Такова е, о, монаси, това братство на ученици и даденият му дар става по-голям, а ако е голям дар, още по-велик ще стане.

Такова е, о, монаси, това братство на ученици, като което второ няма на света.

Такова е, о, монаси, това братство на ученици, зарад което човек с радост изминава много километри, та да го зърне макар отдалеч.

Такова е, о, монаси, това братство на ученици, такава е, о, монаси, това множество, сред което се намират Съвършени, стигнали до края на всяка илюзия, до целта, завършили задачата, отхвърлили бремето, спечелили избавлението си, разбили оковите на съществуването, постигнали освобождение чрез висшето си познание.

А на Пробудения преди него и на всички Буди от всички времена и вселени той посветил Сърцето на Великата дхарани, центърът на своята Молитва, за възвисяването на света от нескончаемия цикъл на раждането и умираването:

*Ом! О, ти, който носиш печата на силата,
вдигни диамантената си ръка,
руши,
унищожавай,
погубвай.
О, ти, хранителю,
укрепи всички, които са в крайна нужда.
О, ти, пречистващи,
пречисти всички, които са привързани към Аза.
Да победи този, който слага край на страданието.
О, ти, съвършено просветени,
просвети всички живи същества.
О, ти, съвършен в мъдростта и състраданието,
извиси всички същества и ги пробуди.*

Когато се разнесло Словото на пробуждането, жените започнали да режат косите си, да обличат жълти роби, да взимат купички за подаяния и да отиват при Буда.

— Не — рекъл той, — както водата се държи от здравия бент, тъй и аз съм установил правила, които не могат да бъдат престъпени.

Но тъй като дори принцеса Яшодхара и преданата му леля по майчина линия Праджапати Гаутами били сред тези честни и безстрашни жени, а и Ананда с обичайното си топлосърдечие настоявал, Блажения склонил и тъй било създадено сестринството на бхикшуни.

— Но да бъдат подчинени на братята — разпоредил той.

Дори тъй — обяснил Свещения — приемането им означава, че Добрият закон няма да просъществува хиляда години, а само петстотин. Защото както когато болест обхване ориза в полето, то цялото е обречено, тъй и когато жените напуснат дома си и постъпят в орден, този орден няма дълго да издържи.

А ведно с това предчувствал неприятностите, които щял да създаде Девадатта, използвайки някои от сестрите в коварния си план.

Великият цар Прасенаджит, чието царство живеело в мир, но самият той бил завладян от объркване и съмнения след разпра с някога обичната си царица, поискал да чуе закона за доброто и злото от устата на Почитания на всички светове. Намерил той Буда, приближил се уважително откъм дясната му страна, поздравил го и седнал.

Ето какво рекъл Тигъра на закона на цар Прасенаджит:

— Дори ония, що по лоша карма са родени в нисше положение, когато видят добродетелен човек, изпитват почитание към него. Колко по-силно почитание се очаква от независим цар — който според досегашните условия на живот е придобил много достойнства, — когато срещне Буда.

Нито пък е трудно една страна да се радва на повече мир и покой в присъствието на Буда, отколкото ако него го няма.

Ето, сега пред великия управник аз ще говоря накратко за закона на доброто и злото. Най-важното е любящото сърце! Да приемаш хората като единствения си син, да не се увличаш в измамни учения, да не размишляваш прекалено върху царското си достойнство, нито да се вслушваш в гладкото слово на лъжливи учители.

Да не се измъчваш върху легло с пирони, а да медитираш дълбоко върху суетата на земните неща, да осъзнаеш крехкостта на живота с постоянни размишления.

Да не въздигаш себе си, като презираш други, а да запазиш вътрешното чувство за щастие, което идва от теб самия, и с нетърпение да го усиливаш, пак благодарение на себе си самия.

Послушай ме, о, махараджа! Сам ти си своят светилник, своето убежище, друго няма! Установеният закон е твоят светилник, установеният закон е твоето убежище!

Злите думи ще се повтарят нашир и надлъж от тълпите, но са малцина тия, що следват добрата посока.

Както когато от четирите ти страни се издигат планини, няма изход и убежище за никого, така и когато сме обградени от стените на скърбите, старостта, раждането, болестите и смъртта, няма друг изход за света, освен да упражнява истинния закон сам за себе си.

Всички древни царе покорители, които са били като богове на земята, са мислели, че със силата си ще победят старостта, но след краткия си живот и те са изчезвали.

Погледни царската си колесница; дори по нея личат белезите на умората и остаряването.

Вечният огън ще стопи планината Сумеру, великите води на океана ще пресъхнат, а какво да кажем за човешкото си тяло, мехурче, нереална прашинка, която се опитваме да запазим през страданията на нощта на живота, да залъгваме с богатство, леност и нехайство; как очакваме това тяло да живее дълго на земята! Смъртта идва неочаквано и го отнася като гнила съчка по реката.

Гъсти мъгли хранят влагата, свирепи ветрове издухват гъстите мъгли, слънчевите лъчи обгръщат планината Сумеру, жестоки пламъци изсушават влагата: нещата се раждат само за да бъдат отново унищожени.

Съществуването с охладени страсти не крета по пътя на закона в очакване на промени, се освобождава от задължения, не се стреми да си угажда, не се оплита в житейски грижи, не дерзае по светски дела, не търси приятелства, не се терзае да се изучи в знанието, но и не се отделя напълно от него; защото неговото учение е мъдростта да не приема мъдростта, но приема всичко, което му разкрива за неговата преходност.

Мъдрият знае, че дори да е роден в небесата, не може да избегне промените на времето и Аза, неумолимите правила на съществуването; затуй неговото познание е да стигне до неизменното съзнание, защото където няма промяна, има покой.

Неизменното тяло на безсмъртния живот се предлага на всички — това е маномаякая, породеното от ума тяло. Всички същества стават

Пробудени, защото всички стават не-тела и всички в миналото са били Буди, защото са били не-тела; тъй че всички същества вече са Буди, защото вече са не-тела.

Защото притежанието на изменчиво тяло е основата на всяка болка.

Зачени сърце, възненавиди страстта; зарежи това състояние, не приемай повече печал. Страстта е промяна, страстта е желаня, неравно впрегнати като два препъващи се вола, страстта е загуба на любов.

Когато дървото гори с необуздани пламъци, как да се събират в него малките птички?

Без това познание мъдрецът, смятан за просветен, е всъщност невежа.

Грешка в живота е да пренебрегнеш това знание.

Всички учения на школите трябва да се съсредоточат върху него, без него не съществува разум.

Щом чул тия думи, цар Прасенаджит си отишъл у дома и се помирил със своята царица. Станал тих и радостен човек. Научил, че липсата на вяра е поглъщащо море от невежество, а неправилното схващане е потоп на страстта; но мъдростта е лодка, а размишленията — греблата, с които да достигнем до другия бряг и да намерим вечен покой. Царят обаче не бил още просветен, нито вярвал докрай в Буда, защото в радостта и религиозния си екстаз заръчал жертвоприносители ритуали, с които да натрупа по-голяма добродетел от тази на проповедта.

Блажения бил в Шравасти, в горичката Джета на парка на Анатхапиндика. Няколко монаси били станали рано и отишли с купичките си в града. След като се върнали, потърсили Буда и му казали, че се готви голямо жертвоприношение за цар Прасенаджит. Петстотин бика, петстотин вола и още толкова юници, кози и овни отивали на заколение, подготвяно от робите, работниците и занаятчиите, насилвани и уплашени, с разплакани лица. Като чул за това зло кръвопролитие, Възвисения разбрал, че човеците са обречени завинаги на срам и унижение само зарад своето невежество.

— Да заколиш невинното като агне животно, което пълни ведрата ти с мляко, за да ядеш от страдалната му плът, е зло и грях; глупава е ръката, която държи ножа в пустотата, обречена да преследва

касапина до този гроб и следващия, и по-следващия; но, братя мои бхикшу, колко повече зло и грях е да вземеш добронравния вол и другите животни със злочести очи и да ги погубиш в опиянението на кървава баня само за да си спечелиш още едно раждане в ужаса на Аза и болката.

Каквото и да пожертва човек в този свят като приношение или дълг за цяла година, за да спечели достойнство, то не струва и пукната пара.

Всички създания треперят пред наказанието, всички обичат живота. Помнете, че и вие сте като тях; не убивайте и не причинявайте убийство.

Онзи, който в търсене на собствено щастие наказва или убива други същества, ще продължи да жадува за щастие, но няма да го намери и след смъртта.

Човек не е религиозен, когато убива живи същества; напротив, който изпитва жал към всички твари, той се нарича религиозен.

Защо, докато се опитваме да избегнем страданието, да го налагаме на други?

Ако не можете да владееете ума си, тъй че самата мисъл за жестокост и убийство да ви бъде противна, никога няма да се изплъзнете от оковите на страданието.

Чисти и добросъвестни монаси, Мъдри същества, когато вървите по тясна пътека, не стъпвайте върху растящата отстриани трева.

Само тези верни и искрени бхикшу, които са платили кармичните си дългове от предишните животи, ще постигнат истинско възвисяване и няма да бъдат обречени да скитат в този троен свят на сетива, контакти и страдание.

Как е възможно религиозният човек, който се надява да дари освобождение на другите, самият той да живее от плътта на живи същества?

Всички посветени трябва да внимават и да живеят в искреност, да се въздържат дори от привидна злонамереност към останалия живот.

Чул за тези думи царят и изненадан, че Буда смята жертвоприношението за жалко клане, се върнал при него. Разменили поздрав и думи на приятелство и любезност, а после царят поседнал на една страна и рекъл на Светия:

— Твърди ли уважаемият Гаутама, че е съвършено и върховно просветен?

— Ако има човек, царю, на когото право да се припише такова просветление, то това съм аз. Истина е, аз съм съвършено и върховно просветен.

— Но, уважаеми, има отшелници и брахмани, които също като теб водят свой орден от последователи и ученици, известни и прочути теоретици, високо ценени от хората. Но когато им зададох същия въпрос, ни един не каза, че притежава съвършено и върховно просветление. Как е възможно това? Ти си млад, многоуважаеми, новак си в религиозния живот.

— Има четири млади същества, които е грешно да бъдат презирани или омаловажавани заради тяхната младост — отговорил Буда. — Кои са те ли?

Благородният принц.

Змията.

Огънят.

Монахът.

Да, царю, грешно е да бъдат презирани или омаловажавани заради младостта им.

След тия думи цар Прасенаджит заговорил на Възвисяния:

— Отлично, Господарю, отлично! Както ако човек трябва да изправи събореното, да открие скритото, да посочи правия път на изгубения, да запали светилник в тъмнината, за да могат тия, що имат очи, да видят външните форми, така истината ми се разкри по много начини от Възвисяния. Аз, дори аз, посвещавам себе си на него, на закона и на ордена. Моля Възвисяния да ме приеме за последовател, който от този ден насетне ще има своето убежище сред вас.

И царят спазил думата си; и остарявал заедно със самия Буда до края на естествения си път.

Ежедневието на Просветения било просто. Ставал призори, измивал се и се обличал сам, без помощ. След това медитирал в усамотение, докато не станело време за обиколка за милостиня, без която нямало да може да продължи да живее и да следва дхарма. Когато станело време, се обличал подходящо, взимал купичката за подаяния и сам или с неколцина ученици се упътвавал към близкия град или село. Щом хапнел в някоя къща, говорел на домакина и неговото

семейство за дхарма, съобразено с тяхната способност за духовно просветление, а после, в зависимост от сезона и дъждовете, се връщал на килимчето си или в подслона, за да чака последователите му да приключат с храната си. Разговарял с монасите и предлагал теми за размисъл или им давал упражнения за медитация в зависимост от постиженията им, или накрая им напомнял, че прекратяването на всички мисли и представи, излекуването на ума от мислите и мисълта за мислите, е практиката, която води към нирвана. Тогава те го оставяли и всеки се оттеглял на собственото си любимо място за медитация. В най-горещото време Буда почивал за кратко, като лягал на дясната си страна в лъвска поза с коляно връз коляно и глава върху ръцете — традиционна поза, която препоръчвал за сън и заради която понякога го наричали Лъва на Шака. Но в тези минути той не спял, нито упражнявал последователна медитация, а наистина си почивал и размишлявал за почивката.

Следобед се срещал с хора от съседните села и градове, събрани в някоя зала или в сенките на горичката, и с милост и състрадание им давал съвети и им говорел според индивидуалните им нужди и мисловни способности. В тази връзка например, когато по време на такава среща жената Вишакха седяла отстрани и плачела, защото не можела да понесе загубата на наскоро починалата си внучка, Блажения я запитал колко души живеят в Шраваста.

- Казват, че били седем пъти по десет милиона — отвърнала тя.
- Ако всички бяха като твоята внучка, нямаше ли да ги обичаш?
- Щях, Господарю!
- А колко умират всеки ден в Шраваста?
- Много, Господарю.
- Значи нямаше да има миг, в който да не скърбиш за някого?
- Право казваш, Господарю.
- И щеше да прекарваш деня и нощя в плач?
- Разбирам, Господарю, добре го каза!
- Недей тогава вече да скърбиш.

В края на деня, след като се освежал с баня, ако се налага, Буда разяснявал на някои от учениците си трудностите, свързани с изложението на учението. Показвал им психологични техники, с които да разкриват многоликите проявления на Закона пред най-различни хора с различни затруднения и терзания в мисленето:

— Проявявайки изкуствеността си, Пробудените използват различни средства, като в същото време сочат към единственото средство и колесница на Просветлението, върховното блаженство и покой.

Познавайки поведението на смъртните, техните нагласи и действия, Будите търсят различни средства, за да пробудят всекиго според собствения му характер, да му дадат от светлината.

Такава е силата на тяхното познание.

И тъй прекарвал първите часове на нощта в поучения и разговори с другите монаси. Понякога отивал при тях и ги питал: „За какво говорите, о, монаси, какво ви тревожи?“ А останалата част от вечерта крачел напред-назад пред своето място или откритата си веранда и медитирал, а Ананда ходел като сянка подире му.

— Ако човек си е скъп на себе си, трябва да внимава. Поне през една част от нощта мъдрият бди.

После лягал да спи.

„Единствено човекът, който никога не се отклонява от задължението да седи в самота и да спи в самота, единствено той, като овладее себе си, ще се наслаждава на унищожението на всички свои желания в самота, така както ако живее в гората“, казва се в „Дхаммапада“, словата на Буда^[10].

„Строителите на канали отвеждат водата натам, накъдето пожелаят. Стрелците опъват своите лъкове. Дърводелците огъват ствола на дървото. Мъдреците усъвършенстват себе си.“

Дхаммапада^[11]

Един ден Ананда помолил Блажения за съвет какво да е поведението му в присъствието на жени.

— Изобщо ги избягвай, Ананда.

— Но ако те дойдат, Блажени?

— Не разговаряй с тях, Ананда.

— Но ако те ми зададат въпрос, Блажени?

— Тогава стой нащрек, Ананда.

Друг ден пък казал:

— Когато ви се наложи да разговаряте с жени, ако са възрастни, приемайте ги за майки, ако са млади — като ваши сестри.

Чуло се, че Амра, красива куртизанка, която била получила много пари от богати търговци във Вайшали, решила да предложи имението си и манговата си горичка на Учителя и неговото братство. Тя била нежна, приятна, кожата ѝ имала цвят на млада роза, умеела да танцува, пее и свири на лютня, а сега, въпреки че притежавала тези висши женски добродетели, искала да посвети живота си на религиозния закон. Изпратила послание на Блажения, в което му предлагала имението и градините си за удобството на неговите последователи, и той благосклонно приел.

Един ден, докато седял в манговата горичка, получил ново съобщение от Амра, в което го молела за среща, и той се съгласил.

— Тази жена наистина е много красива — казал той на събралите се монаси, когато я видели да приближава, следвана от слугите си, — способна е да завладее ума на религиозния човек, затова внимавайте умът ви да не се замъгли! Нека мъдростта владее мислите ви!

По-добре човек да падне в пастта на тигър или под остър нож, отколкото да живее с жена и да се вълнува от похотливи мисли, които да го омотаят в мрежата на нейните планове, а те са раждането, капанът за смъртта.

Жената копнее да показва формите си, докато ходи или стои, докато седи или спи.

Мъжете, бидейки мъже, не са свободни от страст, предадена им от кармата на предишни сласти и похотливи мисли; жените, бидейки жени, са невинни съсъди на човешкото прераждане, шепа похот в страстта на мъжете; взаимно привличащи се, взаимно измъчвани от своята карма, взаимно събирани и разделяни пак от нея; без Аз, който да каже „не“, мъжете и жените въртят колелото на смъртта в името на плътските си копнежи, гордостта и щастието си.

Но що за щастие е това: напрежение в пустотата за задоволяване на незадоволимите сетива! Нищо не може да задоволи и усмири необузданото сърце. Слабините ви са процеп, който не може да бъде запълнен.

Чашата на живота е бездънен ужас, както насън пиете ли, пиете, за да утолите жажда неразумна и неистинна.

Погледнете празното небе! Как може алчният мъж да граби с шепи от него? Как може да ранява и убива неубиваемото като замаян безумец?

Всичко и навсякъде е празно завинаги — събудете се! Умът е глупав и ограничен, щом взима за истина тия сетива, незначителни пречки като в сън; все едно дълбините на океана да се движат от вятъра, който роши вълните. А този вятър е невежеството.

Жената иска да дари прераждане, нейната карма е да се страхува да бъде сама и неплодна; но в света има толкова истина, колкото в думите „дете на неплодна жена“.

Дори на картина жената повече от всичко желае да покаже своята красота, да ограби твърдото сърце на мъжа.

Как да се предпазите, питате вие? Като гледате на сълзите и усмивките ѝ като на врагове, на приведения ѝ силует, на отпуснатите ѝ ръце, на разпилените ѝ коси като на клопки за мъжкото сърце. И колко по-подозрително трябва да се отнасяте към изкусната ѝ, страстна красота, към кръшната фигура, към пищните форми, към веселите приказки пред глупавия мъж!

Смут и лоши мисли се раждат, когато не виждаш под омразната, нечиста форма скърбите на нетрайното, на замърсеното, на неистинното!

Когато видите действителното, похотливите мисли угасват.

Когато правилно мислите за тия неща, с техните ограничения, дори небесната нимфа не може да ви дари наслада.

Но голяма е силата на похотта у мъжете и трябва да се боите от нея, вземете лъка на строгата сдържаност и острите стрели на мъдростта, покрийте главата си с шлема на правилната мисъл и се борете с решителност срещу петте желания.

По-добре с нагорещено желязо да избодат двете ви очи, отколкото да насърчавате у себе си похотливи мисли или да гледате женското тяло с такова желание.

Похотта замъглява мъжкото сърце, объркано от женската красота заради мъжката си карма. В края на живота, след като се е унижавал с жени заради малко страст и чувства и се е обвързал с веригите на

взаимното съгласие, което е главната нейна цел, този мъж по необходимост попада на лошия път.

Животът му минава у дома, в най-добрия случай тук-там още, и той оглупява от бръщолевене на многобройни заклинания с религиозно разкаяние.

Бойте се от този скръбен път! Бойте се и не се подмамвайте по жените!

Нека никой свят мъж не стане причина за бъдещо прераждане, защото както дванайсет прави дузина, тъй раждането означава смърт.

Възпирайте погледа си от нейните форми, поддържайте мислите си правилни.

Представете си девойка от кастата на кшатриите, брахманите или вайшите, с цялото очарование на нейните петнайсет или шестнайсет лета. Не прекалено ниска, нито прекалено висока, не прекалено слаба, нито прекалено пълна, не прекалено тъмна, не прекалено светла: не е ли това времето на най-прекрасните ѝ форми и черти? Каквато и наслада и удовлетворение да възникне при вида на тази красота, тя е наслада от формата.

Да предположим, че след време виждате същата невинна сестра, когато стане на осемдесет или деветдесет години, или даже на сто: съсипана, прегърбена, тътреща нозе, подпряна на крива тояга, безсилна, съсухрена, сбръчкана, цялата в петна, с начупени зъби, посивяла коса, трепереща глава. Какво мислите, монаси? Онази някогашна красота и прелест — нима не е изчезнала, отстъпила място на отблъскваща грозота?

А ако видите същата сестра болна, страдална, лежаща в собствените си нечистотии, обгрижвана от други — как мислите, монаси? Нима не си е отишла красотата и прелестта, нима не е туй отблъскваща грозота?

И ако видите същата сестра ден, два или три след като тялото ѝ е било положено за погребение, подуто, обезцветено, разлагащо се, накълвано от гарвани, ястреби и лешояди, нагризано от кучета и чакали, напълзяно от всякакви гадини? И ако видите тялото, останало без кръв, гол скелет с парчета месо, или когато костите се пръснат по всички посоки; или се съберат накуп, бели като морски миди, или след година, станали на прах?

Какво мислите, монаси?

Някогашната нежност и красота — не са ли изчезнали и на тяхно място да е дошла отблъскваща грозота?

Но това е грозотата на формата.

В това време Амра, облечена семпло според случая, не да вълнува очите, се погрижила Блажения и неговата свита от спокойни мъже да получат храна и да се освежат.

Буда се обърнал към нея:

— Сърцето ти изглежда сдържано и тихо, формата ти не е покрита с украшения, млада си на години и богата и изглеждаш не само красива, но и надарена.

Тъй надарено същество, ако чрез вяра може да получи праведния закон, е рядко нещо в света.

Мъдростта на учителя, извлечена от предишни прераждания, му позволява да приеме закона с радост и това не е рядкост. Но жена с воля слаба, мъдрост оскъдна, дълбоко потънала в любов, да открие наслада в набожността — това наистина е рядко.

Човекът, роден в света, с правилна мисъл постига наслада в усамотението на доброто и разбира нетрайността на богатствата и красотата, той вижда в религията най-голямо украшение.

Усеща, че само тя може да изцели болките на живота и да промени съдбата на млади и стари; злата съдба, що смазва живота на другото, него не може повали, щом живее в правда.

Ако разчита на помощ отвън, очакват го скърби, но когато се уповава на себе си, намира сила и радост.

Но в случая с жената от друг идва раждането и грижата за друго дете. Затуй всички трябва да внимават и да отхвърлят формата на жена.

Ето как отговорила Амра:

— О, приеми с дълбоко състрадание от мен, невежата, този дар и изпълни искрената ми клетва.

И се присъединила към сестрите бхикшуни.

От Вайшали Блажения отишъл в Шраваста.

Там, в залата на медитации Джетавана, Буда изнесъл беседа пред хиляда и двеста Велики ученици, която станала известна като *Сурангама сутра*. Това било висше учение, което разрешавало множество загадки на ума и избавило разумните монаси от мъчителните съмнения, що понякога ги връхлитали при медитация.

Когато чули великата сутра, подробно разтълкувана от Блажения, много нови последователи станали завършени светци и се потопили в Океана на универсалното познание, защото това било съвършеното учение за практиките и постигането на Тайния път на Татхагата.

Същия ден се случило нещо необичайно, свързано с Ананда, което провокирало дискусиата. Цар Прасенаджит поканил Буда и неговите главни бодхисаттва-махасаттви (Велики мъдри същества) на специален пир в двореца. Всички други монаси, млади и стари, били поканени на друг пир и когато Ананда се върнал в манастира Джетавана от далечно пътуване, не намерил никого и отишъл в Шраваста да търси храна. Докато тропал от врата на врата с жълтата си роба, харесала го красивата дъщеря на една блудница. Помолила майка си да измисли хитрост, с която да примами младия и привлекателен монах в стаята си. Ананда, топлосърдечен и впечатлителен по природа, скоро се озовал в покоите на Пчители, завладян от красотата ѝ и от магичното заклинание *брахманика*, направено от майка ѝ.

Когато Буда се прибрал в залата за медитация и се настанил с всичките си ученици, за да продължат Лятното служение и откритите изповеди на монасите (*упосатха*^[12]), разбрал къде е Ананда и какво се случва с него. Затова изпратил „другия Ананда“, втория си постоянен спътник, великия бодхисаттва на сиянието на разума на име Манджушри, в дома на проститутката, за да изрече великата дхарани (великата молитва), та Ананда да не се поддаде на изкушението. Веднага щом Манджушри изпълнил заръката, Ананда възвърнал самообладание и видял, че сънува. После по насърчение на Манджушри Ананда и Пчители заедно отишли при Буда в залата за медитация.

Там Ананда се поклонил смирено пред Блажения, разкайвайки се, задето не е развил докрай силата на просветлението и не е успял да вдигне завесата на смъртните ограничения от истинното си, сияйно съзнание, понеже от началото на предишните си животи твърде много се бил посветил на изучаването на думи и идеи. Понеже умът му не се съсредоточавал върху чистата същност на съвършеното търпение и ненаруσιμο спокойствие, върху всеобщия океан на блаженството, той не съумял да устои на примамливата Пчители и да овладее мислите и тялото си, посегнал към външните условия, изоставяйки светостта на

бхикшу заради напразния животински плам, принадлежащ на вечния цикъл на смъртта и прераждането. Ананда искрено се помолил на Буда и на останалите Татхагата от десетте края на вселената да го подкрепят в постигането на съвършено Просветление и упражняването на трите добродетели: дхяна (медитация), самадхи (екстаз в медитацията) и самапатти (трансцендентални сили, породени от екстаза на медитацията).

Всички в залата с еднаква радост в сърцето се приготвили да чуят поучението на Буда към Ананда. Отдали ведно почит на учителя и заели местата си в безупречна тишина и търпение, за да получат Святото слово.

И рекъл Буда:

— Ананда! И всички вие, събрани в дхарма! Трябва да знаете и почитате причината, по която живите същества от незапомнени времена са предизвикали верига от смърт и прераждане, живот след живот; а тя е, че никога не са разбирали истинната Същност на Ума и неговата самопречистваща се яснота.

Напротив, винаги са били погълнати в заблудни и преходни мисли, които не са нищо друго освен измама и суета. Тъй са си подготвили условията за вечния цикъл на смърт и прераждане.

Те трябва да се единят с татхагатите, които винаги, от безначално до безкрайно време, са били чиста същност, ненарушена от усложнения в ума, нито от мисли и разграничение на „това“ и „онова“.

Искам да те попитам, Ананда, и моля те, слушай внимателно. Някога ти каза, че вярата ти в мен е пробудена и че то е, защото си видял Трийсет и двата белега на традиционното съвършенство.

Кажи ми сега: кое ти даде усещането, че виждаш? Кое преживя това усещане? Кой беше този, който изпитваше наслада?

— Когато изпитах наслада — отговорил Ананда, — то беше едновременно с очите и ума. Щом очите ми видяха, умът ми мигом почувства наслада.

— От това, което ми казваш, Ананда, разбирам, че чувството за наслада е възникнало в очите ти и също в ума ти. Ананда, ако не знаеш къде се корени зрението и откъде произхожда дейността на ума, никога

няма да можеш да подчиниш светската си привързаност и замърсяванията.

Ананда! Ако не знаеш къде се заражда твоето зрение, ти ще бъдеш като цар, в чийто град върлуват разбойници и който не може да сложи край на грабежите, понеже не знае къде е бърлогата на разбойниците. Тъй ще бродиш невеж и неовладян.

Нека те попитам: знаеш ли къде се укриват очите и умът? Ананда отвърнал:

— Благородни Господарю! Във всичките десет реда на живота очите са отпред на лицето, а умът е скрит в тялото.

Прекъснал го Буда:

— Какво виждаш първо, седнал тук, в залата, обърнат към отворената врата?

— Първо виждам своя учител, после уважаемата публика, а едва после — дърветата и парка отвън.

— Кое ти позволява, гледайки навън, да различаваш отделните неща, които виждаш?

— Отворената врата на залата.

— Ако зрението ти беше разположено наистина в тялото, щеше по същия начин да виждаш първо в себе си, а после навън. Но няма същество, което да може да вижда и вътре, и вън от тялото си.

Поклонил се Ананда и рекъл:

— Тогава умът ми трябва да е като светилник — светилник вън от тялото, който осветява външните гледки, но не и вътрешността ми.

— Ако беше така, как щеше умът ти да възприема усещанията на тялото? Тъй например, когато гледаш навън, ясно е, че очите, които принадлежат на тялото ти, и възприятието, което принадлежи на ума ти, се намират в идеално съзвучие и следователно е невъзможно умът да съществува вън от тялото.

— Но, Господарю, струва ми се, че възприемащият ум все някъде трябва да се намира!

— Къде е, Ананда, неговото скривалище?

— Възприемащият ми ум може би е като кристална купа над очите ми.

— Ако беше така, щеше да виждаш очите си без огледало.

— Тогава възприемащият ум трябва да е някъде между очите и предметите, които виждам.

— Сега, Ананда, мислиш, че Умът е някъде между нещата. Но как е възможно той да се намира между очите и обектите на зрението, когато между него и очите съществува идеална взаимовръзка?

— Преди време — рекъл тогава Ананда, — когато Господарят говореше за дхарма, присъща на великите мъдри същества Маудгальяна, Субхути, Пурна и Шарипутра, аз го дочух да казва, че същността на разсъдливото, възприемащо съзнание не съществува нито вътре, нито вън, нито помежду; че то всъщност няма свое местонахождение.

— Ананда, същността на разсъдливото, възприемащо съзнание не съществува на никое определено място, тя не е нито в този свят, нито в обширното пространство, нито във водата, нито на земята, не лети с крила и не ходи, тя не е никъде.

ТогавА Ананда станал от мястото си сред другите монаси, нагласил обредния си шал, коленичил на дясното си коляно, долепил длани на ръцете си и с почит се обърнал към Буда:

— Благородни ми Господарю! Въпреки всичко, което умът ми е постигнал, аз не съм се освободил от омърсяването и привързаността, затова не можах да победя магичното заклинание в дома на блудницата. Умът ми се обърка и аз бях на път да се удавя в неговото омърсяване. Сега разбирам, че това се е дължало изцяло на моето невежество по отношение на истинния и същностен Ум. Моля те, Господарю, имай милост и жал към мене, покажи ми правилния Път към духовната благодат, която идва с екстаза на медитацията, за да мога и аз да овладее себе си и да се издигна над злото и страданията от смъртите и прераждането.

Тъй заговорил Буда на събраното множество:

— От незнайни времена живот след живот всички същества са имали своите тревожни илюзии, които са се проявявали в естественото им развитие под обуславящата сила на индивидуалната карма, също както шушулката на бамя, когато се отвори, пуска винаги по три семенца.

Причината всички ученици да не постигат отведнъж върховното просветление е, че не разбират Двата принципа. Поради това някои постигат само ограничена святост или частичното разбиране на начинаещия, а други се объркват и увличат по погрешни практики.

Сякаш се опитват да сготвят вкусна гозба от камъни и пясък; а това, разбира се, е невъзможно, ако ще да опитват безброй калпи^[13].

Ето и двата Основополагащи принципа.

Единият е първопричината на цикъла на смъртта и прераждането. От нея са произтекли отделните умове на всички разумни същества, които винаги са приемали тия ограничени, смутни и замърсени умове за истинната и естествена Същност на съзнанието.

Вторият е първопричината на чистото единство на просветлението и нирвана. Когато човек извлича от този принцип със сиянието на собствената си природа, той може да открие обединяващия дух, да го развие и осъществи при всякакви условия. Причината този обединяващ дух да се изгубва толкова бързо сред условията е, че човек бързо забравя сиянието и чистотата на същностната си природа и сред многобройните си дейности в ежедневието спира да съзнава нейното съществуване. Затова, Ананда, ти и всички разумни същества чрез невежеството си изпадате в немилост и различни нива на съществуване.

Татхагата вдигнал едната си ръка и като я свил в юмрук, продължил:

— Погледни юмука ми, Ананда, и ми кажи: какво ти разкрива той за съществуването на твоя Същностен ум?

— Мислещото и разсъдливо същество, което ми позволява да възприема сияйния ти юмрук, е това, което разбирам под мой „ум“.

— Безспорно това е нелепо! — възразил остро Просветения. — Да твърдиш, че твоето същество е твоят ум.

Ананда се изправил с долепени ръце и удивено попитал:

— Но ако съществото ми не е моят ум, кое друго може да бъде? Аз съм своят ум! Ако се откажа от възприятията и съзнанието си, няма да остане нищо, което да мога да нарека свой Аз или свой ум.

Тогавя Блажения положил сърдечно ръка върху главата на Ананда.

— Сега, когато свалих юмука си и той изчезна от твоето мислене и разсъдък, изчезва ли и умът ти също, та да стане като козина на костенурка или рог на заек?

След като умът ти продължава да различава спомена за тези възприятия и съзнанието за моя юмрук, значи не е изчезнал.

Ананда и всички мои ученици! Ананда каза, че умът му е самият той. Винаги съм ви учил, че всички явления са само проявление на същността на ума. Същото важи за това, което наричате свой Аз: то е просто проявление на същността на ума.

Ако разгледаме произхода на което да е нещо във вселената, ще открием, че то е проявление на някаква първична същност. Дори малките тревички, възлите на конците: всичко. Вгледаме ли се внимателно, ще открием някаква същност в неговия произход.

Същността на вълните в морето е морето. Същността на мислите в ума е умът.

Азът, обектите, развитието на Аза не са трайни и вечни, също както всички предмети и мисли, които са като вълните. И аз отново ще ви попитам: когато те изчезват, изчезва ли и същността на вашия ум, та да стане като козина на костенурка или рог на заек?

Ако същността на ума изчезне, няма да има нищо, няма да има и разумни същества, които да говорят за нея.

Същността на ума не изчезва, защото тя е нещо повече от него и от всички явления, тя е свободна от всички мисли за Аз и не-Аз.

Веднага щом умът разсъди, всички причини и следствия от големите вселени до най-ситния прах, който се вижда само срещу слънчевата светлина, се явяват във видимо съществуване — като вълни, оформящи се по повърхността на морето.

Ето какво знаем за вълните по повърхността на морето и следователно — за този привидно съществуващ свят, който виждаме като вълни на Същността на универсалния ум: знаем, че вълните носят трите белега на съществуването. Тези три белега са: преходност — кратък е животът им, злощастие — битието им е безпокойно и изменчиво, нереалност — нямат същностно съществуване сами по себе си като вълни, а са само проявление на формата на водата в резултат от вятъра. По същия начин светът на явленията е просто проявление на Същността на ума в резултат от невежеството.

Затуй, Ананда, онова, което разкри съществуването на твоя Същностен ум, когато ти погледна юмрука ми, не беше нито „да“, нито „не“ на юмрука ми, както го различи твоят разсъдъчен ум, защото и двете тия са само вълни на повърхността; естествено твоят Същностен ум е основата на това разбулване на погледа, както морето — на вълните.

Докато приемаш, че този мозък-ум на разграничаващото съзнание, което зависи от различни сетивни органи, е едно и също със Същностния ум, докато приемаш измамните идеи на разграничителното мислене, които се основават на недействителното, докато продължаваш да взимаш заблудата за действителност, няма да се освободиш от отровите на светското омърсяване и привързаност; ще бъдеш вечно прикован към колелото на скръбта в този пълен с прераждания, зъл свят на самсара, който е само петно в сияйната действителност.

Ананда, облян в сълзи, се разкайвал и търсел прошка за урока си и за грешката си, която наричал „двете големи препятствия“.

Буда отново свил ръка в юмрук и го вдигнал срещу ярката слънчева светлина.

— По какъв начин се проявява яркостта на гледката на този юмрук?

— Заради ярката светлина аз го виждам с очите си и умът ми възприема светлината.

— Това значи ли, че твоето възприятие зависи от светлината?

— Без нея нямаше да виждам нищо.

— В слепотата си слепият вижда мрак и нищо друго — обяснил Буда. — Той не е изгубил представата си за зрение, но има представа само за тъмнината. Той просто вижда това, което всеки зрящ би видял, ако бъде затворен в тъмна стая. Затвори очи, Ананда; какво възприемаш, ако не тъмнина?

Ананда признал, че е тъкмо така.

— Ако слепецът изведнъж си върне зрението, то ще бъде сякаш в тъмната стая е запалена лампа; и ще кажем, че той вижда предметите благодарение на лампата. Но зрението, самото възприятие, не зависи от тези две произволни идеи за светлина и мрак, нито от светилника и очите, защото възприятието за зрение, самото възприятие се поражда в твоя Същностен първоначален съвършен ум. Същностният ум прелива отвъд и устоява през всички явления на причини и условия като светлина, тъмнина, очи и светилници; свободен е от тях и им откликва свободно, когато възникне случай, точно както морето прелива и устоява през вълните и свободно им откликва, възникне ли вълнение.

И тъй, истината е, че нито представата за светлина в ума ти, нито очите ти възприеха юмрука ми.

Ананда седял замаян, надявайки се на по-ясно тълкуване на това поучение с добрите и внимателни думи на Учителя; чакал го той с чисто и обнадеждено сърце.

Блажения сложил добрата си ръка на главата на Ананда и му рекъл:

— Причината всички същества да не успяват да постигнат просветление, докато не станат Буди, е, че се увличат от измамни идеи за явленията и предметите, които замърсяват ума им. Дълбоко потънали в съня, те не могат да се събудят за действителността на съвършената светла пустота на своя Същностен ум, който е навсякъде. Не знаят, че всичко се вижда от самия ум.

Съсредоточават се върху съня вместо върху Ума, който го създава.

Същностният ум е като открито пространство, постоянен и неподвижен; сънят на съществуването напомня на пращинки, които се появяват и изчезват в това пространство.

Същностният ум е като хан, а сънят на съществуването е като случайния пътник, който може да остане една нощ, но после ще продължи нататък, към вечната промяна. — Буда вдигнал ръка, разтворил пръсти и после отново ги свил. — Ананда, кое се движи и кое е неподвижно?

Ананда видял, че ръката на Благословения се разтваря и свива, а не „виждането“ му.

— Пръстите ти се движеха, Господарю мой, не възприетото от очите ми.

— Ананда, не виждаш ли разликата в природата на това, което се движи и променя, и на онова, което е неподвижно и неизменно? Тялото се движи и променя, не Умът.

Защо така упорито гледаш на движението като нещо, което принадлежи едновременно на тялото и ума? Защо позволяваш на мислите си да се издигат и падат, на тялото — да управлява ума, вместо обратното?

Защо допускаш сетивата ти да те мамят за истинната неизменна природа на Ума и правиш нещата в обратен ред, според принципа на невежеството, който води до движение, объркване и страдание?

Забравяйки за истинната природа на Ума, човек погрешно приема подобните на вълни предмети за целия ум, взима отраженията

на предметите за собствения си ум и така се обрича на неспирно движение и промяна, на страдание в цикъла на смъртта и прераждането, които сам е причинил.

Всичко, което се променя, е прах, неизменното е твоята истинна Природа на Ума.

Тогава Ананда и всички около него разбрали, че от незапомнени времена са забравяли и пренебрегвали истинната си природа и същност сред илюзорните отражения на света. Почувствали се като новородени, открили майчината гръд, открили покой и мир в духа. Помолили Татхагата да ги научи как да правят разлика между ума и тялото, между действителното и недействителното, между истинното и измамното, между проявената природа на смъртта и прераждането, от една страна, и същностната природа на нероденото, което не умира, от друга; едното от които вечно се появява и изчезва, а другото устоява в същината на собствения им ум.

Цар Прасенаджит се изправил и помолил Буда да му даде съвет, който ще му помогне да проумее природата на неумирането и нераждането, тъй щото поне отчасти да разбере състоянието, което може да те освободи от колелото на раждането и смъртта. Буда поискал да му опише настоящия си вид в сравнение с вида си като момче. „Как бих могъл да сравнявам сегашното с младостта си?“, извикал царят. И описал процеса на постепенен упадък година след година, месец след месец, „да, ден след ден“, който скоро щял да доведе до пълната му разруха. Тогава Буда го попитал колко голям бил, когато за първи път видял реката Ганг. На три. А втория път? На тринайсет. Сега бил на шейсет и две. А дали се бил променил начинът, по който виждал Ганг?

— Зрението ми вече не е тъй добро — отговорил царят, — но възприятието ми на гледката е същото, както винаги.

— Царю! — обърнал се Буда към него. — Ти си натъжен от промените в личния си вид от младите години насам, от побелялата коса и бръчките по лицето, от нарушеното си кръвоснабдяване, но казваш, че възприятието на очите ти в сравнение с младостта не се е променило. Каж ми, царю, има ли младост и старост в зрението?

— Не, няма, Господарю.

— Царю! — продължил Буда. — Макар лицето ти да се е покрило с бръчки, във възприятието на очите ти няма признаци на остаряване, няма бръчки. Значи, бръчките са символ на промяната, а

липсата им — на неизменността. Онова, което се променя, ще страда от разруха, но неизменното е свободно от смърт и прераждане.

Възторгнало се множеството от тия думи, започнали учениците да разбират загадъчната истина.

Тогава Ананда поискал да узнае защо, след като Умът е свободен от смърт и прераждане, хората забравят истинната природа на Ума и действат в състояние на „обратно объркване“ в посока на принципа на невежеството.

Буда протегнал ръка с пръсти, насочени надолу, в някаква мистична мудра.

— Ананда, ако тази позиция се нарича „обратна“, коя би нарекъл права?

— Когато насочиш пръстите нагоре, Господарю, така ще бъде права.

Буда рязко обърнал ръката си нагоре и рекъл:

— Ако това тълкуване на позициите, обърнати и прави, се променя, като просто обръщам ръката си нагоре и надолу, без да променям местоположението ѝ, то трябва да знаеш, че универсалната същност на Ума, която е навсякъде винаги всичко, Утробата на Татхагата, чистата Дхармака (Тялото на Закона), може да се тълкува различно, когато се гледа от различни степени на постижение: като нирвана, истинното просветление на Татхагата — светло, съвършено, празно, безсмъртно, или като самсара, условното съществуване, света, който имаме — смъртен, нечист, тъмен, страдален, невежество в собствения мозък и ум, „обърнатата позиция“.

Ананда и всички останали го зяпнали в объркване. Какво искал да каже с тази обърната позиция на ума? Но причината, поради която го виждали сега с очите си, вместо да виждат просто нищо в истинска пустота, била тъкмо обърнатата позиция на умовете им.

Във великото си състрадание Буда съжалил Ананда и събраното множество и им заговорил успокоителни думи:

— Добри мои, верни ученици! Нима не ви уча открай време, че всички причини и условия, които характеризират изменчивите явления и състояния на ума, на различните атрибути на ума, на независимо развитите условия на ума, са все просто проявления на ума; вашето тяло и ум са също проявления на прекрасната, светла и истинна природа на всеобхватната и загадъчна Същност на Ума.

Всичко се случва в ума ви, като насън.

Щом се събудите и спрете да сънувате, умът ви се връща към изначалната си празнота и чистота.

В действителност умът ви вече се е върнал към изначалната си празнота и чистота, а този свят е само бледа сянка.

Защо тъй лесно забравяте този естествен, прекрасен, просветен Ум на съвършената Чистота, този загадъчен Ум на сияйната Светлина?

И защо се дивите, когато осъзнавате съзнанието си?

Тук Буда с няколко думи описал Раждането на Света:

— Откритото пространство не е друго, а невидима мъгла, невидимата мъгла на пространството се смесва с мрака, за да заприлича на форми, усещанията за форми се превръщат в заблудни и произволни представи за явленията, а от тези измамни представи за явленията се развива съзнанието на тялото.

И тъй, вътре в ума, който се стеснява до мозъка-ум на Аза, тези объркани причини и условия се разделят на групи и влизат в контакт с представените предмети от света. Там се пробужда желание или страх, които отнемат първоначалната необезпокоеност на ума и го карат да изпитва страст или паника, наслада или гняв. Всички досега сте приемали това объркващо състояние като собствената природа на ума си.

Щом го приемате като истински ум, чудно ли е, че се обърквате и очаквате да се намира във физическото ви тяло и че всички външни неща — планините, реките, небесната шир и целият свят — са вън от тялото.

Чудно ли е, че не разбирате как всичко, което измамно мислите, съществува само във вашия собствен прекрасен, просветляващ Ум на Истинната Същност?

Изоставили сте великия, чист, спокоен океан и сте се вкопчили в една вълна, която възприемате като цялото на водата в стотиците хиляди морета. В озадачението си се разкривате като глупци на глупците. Макар да движа пръста си нагоре или надолу, положението на ръката ми не се изменя. Забравяте или не истинната природа на ума, тя не се променя. Но светът различава нещата и казва, че сега ръката е права, а после обърната; че сега истинната природа на ума е нирвана и чистота, а после — самсара и замърсяване. Тъй като същността не

подлежи на представи и понятия — онези, които го правят, са достойни за съжаление.

Ананда осъзнал, че неговият Същностен ум е вечната основа на изменчивия, разсъдъчен и различаващ мозък-ум. И поискал да разбере дали умът, с който възприема учението на Просветения за Същностния ум, е същият с неговия Същностен ум.

— Ананда — отговорил Буда, — когато в учението си посоча с пръст към луната, ти приемаш пръста ми за луната. Ако приемаш това, което разумява учението ми, за свой ум, когато то остави настрана понятията си за учението, умът би трябвало да запази различаващата си природа, а това не става.

Това напомня на пътник, който търси хан, за да отдъхне за малко, но не за постоянно. Ханджията обаче живее там и никъде другаде не ходи. Същото е с твоето затруднение. Ако различаващият мозък-ум е твоят Истински Ум, той би трябвало никога да не се променя. Как е възможно да е твоят Истински Ум, когато замлъкне ли гласът ми, той няма различаваща природа?

Твоят мозък-ум, който е като вълна, и неговата Същност, която е като морето, имат една индивидуална и изначална природа, която е единствената и истинна реалност.

— Благородни — рекъл Ананда, — ако моят различаващ мозък-ум и неговата Същност имат една изначалност, защо Същностният ум, който е като морето и който ти току-що каза, че е едно с моя различаващ мозък-ум, защо не се връща към изначалното си състояние? — Но в мига, в който попитал това, осъзнал, че говори за изначалност, която няма нужда да се завръща.

Тогава Буда се заел да излага учение, което щяло да освободи събраните ученици от оковите на измамните възприятия.

— В действителност няма светлина, само възприятие за светлина: какво светло има във вратата?

Светлината не се причинява от слънцето, то само прави възможно да възприемаме светлината в откритото пространство. Къде връщате възприятието за светлината? Не към слънцето. Към възприемащия ум.

Защото ако върнете способността за възприятие към слънцето и кажете, че тя иде от него, то когато слънцето залезе и вече няма светлина, няма да имате възприятие и за мрака. Възприятието е нашият

Същностен ум; светлината на слънцето и тъмнината на луната са условни вълни по повърхността му.

Какво знае ухото ви за светлината и мрака? Какво знае окото ви за тишината и звука? Трябва да знаете, че явленията, които сетивните органи възприемат, не се зараждат в действителността на Същностния ум, а в самите сетива.

Така например, Ананда, светлината на слънцето, която очите ти възприемат, не се е зародила в действителността на Същностния ум, който не е нито светлина, нито тъмнина, а съществува единствено за очите ти и в очите ти.

И знай, Ананда, че огънят, който гори векове наред там, горе, и ние наричаме „слънце“, не възниква в действителността на Същностния ум, който е Свещена пустота отвъд всички условия на огъня и отсъствие на огъня, а съществува само за очите, тялото и мозъка-ум, и в очите, тялото и мозъка-ум.

Ананда, ако ти нямаше тяло, за теб нямаше да има земя и ти можеше да преминаваш през нея. Това е твоето слънце.

Да кажеш, че няма тяло и земя, е точно толкова глупаво, колкото да кажеш, че има тяло и земя; защото всичко е празно и се вижда през него. Това е твоето слънце.

Тези загадъчни думи уплашили учениците, които искали простичко обяснение, затуй Буда, който винаги се подчинявал на универсалната искреност в сърцето на този невеж свят, отговорил на желанието им.

— Ученици мои, добри и верни, в отговор на молбата на Ананда да проумее, че природата на възприятията на неговия ум, постоянен и дълбоко необезпокоен от привидните явления, е неговата истинна и същностна природа, аз ще го помоля да стигне заедно с мен до крайната граница на зрението си. Аз ще изоставя своя взор на Татхагата, който свободно достига до всички точки на Буда-земите на Чистотата, които са повече от пращинките на света, и ще ида с Ананда до дворците на слънцето и луната. Виждате ли там нещо, което да принадлежи на нашата истинна и същностна природа? Когато се приближим до Седемте златни планини, обграждащи планината Сумеру, гледайте внимателно: какво виждате? Виждаме светлина и величие, но нищо, което да принадлежи на нашата истинна и същностна природа. Приближаваме още и стигаме до облаците,

летящите птици, виещите ветрове, вихрушките прах, планините, познатите гори, дърветата, реките, тревите, растенията, животните, но нищо от тях не принадлежи на нашата истинна и същностна природа.

Ананда, всички тия неща, близки и далечни, както се възприемат от чистата Същност на очите ти, имат различни особености, но възприятието на очите ти остава едно и също. Не означава ли това, че тази прекрасна същност на зрителното възприятие, която не е нито фиксирана, нито изменчива, е истинната природа на нашия ум?

Тогава Ананда поискал да знае дали след като същността на зрителното възприятие естествено пронизва цялата вселена, защо сега, когато двамата с Буда седят в залата, зрението им се разпокъсва от стените и къщите.

— Ананда — обяснил Буда, — издигнатите стени не са атрибут на същността на зрителното ни възприятие; затова и очите не могат да прозрат през тяхната непроницаемост; нито са атрибут падналите стени, когато очите виждат надалеч през пространството; нито светлината, за да виждат очите ни светлина, или мракът, за да виждат очите ни мрак. Тази изменчивост не е атрибут на истинното ни зрително възприятие, което е нашият прекрасен, просветляващ Същностен ум, а той, също като пространството, не е нито променлив, нито фиксиран.

Ананда, привидността на стените не скрива истинната пустота, истинната пустота не изчезва заради видимостта на стената.

Представи си, Ананда, че двамата с теб гледаме над градините, дори към слънцето и луната, и като виждаме всички многобройни предмети, не може да ни се посочи такова „нещо“ като зрително възприятие. Но можеш ли, Ананда, сред тия многобройни явления да ми посочиш едно, което не принадлежи на зрителното възприятие?

— Истина е, Благородни! Убеден съм сега, че всички предмети, малки и големи, където и да се намират, са проявления и привидности и всички те принадлежат на зрителното възприятие.

— Така е, Ананда, така е.

Тогава всички начинаещи ученици — с изключение на по-възрастните, които били завършили практиката на медитацията, — след като били чули разговора, но не разбрали смисъла на заключението, се объркали и изгубили самообладание.

— Добри мои, набожни ученици! — утешил ги Татхагата. — Всичко, което ви учи върховният Учител на дхарма, са истинни и искрени думи; те не са прекомерни, нито измислени и химерични. Те не могат да се сравняват с озадачаващите парадокси, с които говори знаменитият еретичен учител. Не се тревожете от това, което научихте, а размишлявайте сериозно над него и никога не се отдавайте нито на тъга, нито на наслада.

Станал Манджушри и помолил от името на останалите да се изясни едно двусмислие, а именно дали нещата, които виждаме, съществуват за и принадлежат на зрителното възприятие.

— За тези Братя обяснението трябва да бъде съвсем просто — рекъл той.

Буда отговорил:

— Манджушри и всички мои добри ученици, защо да има двусмислие за принадлежността и непринадлежността, между зрителното възприятие, което е океанът, и виждането на нещата, което е вълната на същия океан?

Татхагатите в десетте края на вселената, независимо дали учат с думи или без, заедно с всички Велики мъдри същества, ведно Възвисени, смятат всички виждания на нещата, техните причини и условия, и всички понятия за тях за въображаеми цветя във въздуха, които нямат истинно съществуване в себе си, защото са като бързите, злощастни, причинно породени вълни.

Прекрасното, просветяващо зрително възприятие, виждането на предметите и самите предмети — всички те принадлежат на чистия, съвършен Същностен ум.

Затова, когато човек гледа тези проявления, тези въображаеми цветя, възникващи от сетивата в контакт с обектите, той трябва да си спомни, че те са илюзия; тогава няма да има двусмислие.

Тогава Ананда, заявявайки вярата си в учението на Буда, че истинното зрително възприятие е изначалният му Същностен ум, а всички разнообразни гледки принадлежат на него само по същност, защото нямат природа сами по себе си, а са като вълни, които идват и си отиват, сега поискал да узнае как точно става всичко, за да може да разбере с ума си онова, което сърцето му вече вярвало с почит към учението на Просветения.

Затова Буда обяснил как работи измамното възприятие на очите:

— Ананда — рекъл той, — очите, а не самото възприятие на Ума, са виновни за измамните грешки. Болните очи виждат ореол около светилника, но не невъзмутимият Същностен ум е създал този ореол, а различаващият мозък-ум в съзвучие с болните очи. По същия начин здрави очи виждат въображаеми кълба и носещи се цветя през празното пространство. Знай, че очите са изначално заразени с измамно зрително възприятие и каквото и да виждаш с тях, то е като вълната в морето. Така винаги е било — очите ти са част от твоята карма, наследство от невежи дела, извършени другаде, по друго време.

Но не се тревожи, Ананда. След като е въпрос на време да се избавиш от зрението на тия очи, значи вече си се избавил от него.

Ананда, не само сетивният орган, наречен очи, но и другите пет сетивни органа — ушите, носът, езикът, тялото и мозъкът, са по природа измамни и измислени и продължават да те заблуждават, докато дишаш и живееш.

Нека ти покажа как шестте органа те заблуждават и те карат да забравиш светлата, съвършена, загадъчна, божествена Празнота на своя истинен и Същностен ум.

Когато погледнеш празното пространство на дневното небе, в същия миг започваш да виждаш въображаеми малки кълба и носещи се цветове; и други странни неща като частици от изгарящата енергия на слънцето, които се приближават и отдалечават като малки светлинки, но тези космични частици, изглежда, принадлежат на слънчевата енергия. Кой обаче е източникът на въображаемите цветове? Те, Ананда, са измамни и въображаеми. Защо ли? Защото ако принадлежаха на зрението на очите, щяха да притежават способността да виждат, щяха да бъдат също като твоето зрение и ти щеше да виждаш себе си чрез тях. Ако ли пък принадлежаха на празното пространство, щяха да се връщат някъде в него и то вече нямаше да бъде празно пространство. Бъди сигурен, то е празно, а с погледа от безсънния сън в дълбините на Същностния ум се е пробудило възприятието и се е проявило виждането на гледки. Въображаемите цветове, Ананда, са белези за болестното състояние на мъглата, която наричаме „добро зрение“ и която е изиграла основна роля за превръщането на разумните същества в жалки заблудени твари на измамното зрение от незнайни времена.

Същото може да се каже за възприятието на осезанието, то е измамното възприятие на тялото.

— Как става тъй, Благородни?

— Тялото, Ананда, а не самото възприятие на Ума, е виновно за измамните грешки. Човекът с болно тяло усеща болка, но не невъзмутимият Същностен ум е създал тая болка, а различаващият мозък-ум в съзвучие с болното тяло. По същия начин здравото тяло усеща въображаемо докосване в празното пространство. Знай, че тялото е изначално заразено с измамно възприятие за допир и каквото и да усещаш с него, то е като вълната в морето. Винаги е било така; тялото ти е част от твоята карма, наследство от невежи дела, извършени другаде, по друго време.

Но не се тревожи, Ананда. След като е въпрос на време да се избавиш от това тяло, значи вече си се избавил от него.

Когато потриеш ръце и почувстваш гладкост и затопляне или грапавост и студенина, кой е източникът на това възприятие за чувство? То, Ананда, е измамно и въображаемо. Защо ли? Защото ако принадлежеше на самите ръце, те щяха да проявяват това усещане за докосване през цялото време, дори когато не ги потриваш. Ако ли пък принадлежеше не на тялото, а на онова, което не е тялото — на празното пространство, щеше да го усещаш постоянно по цялото си тяло, а не само в потриващите се ръце.

Бъди сигурен, пространството е празно, а с докосването от безсънния сън в дълбините на Същностния ум се е пробудило възприятието и се е проявило усещането за докосване. Усещането за докосване, Ананда, е белег за болестното състояние на мъглата, която наричаме „здрaво тяло“ и която е изиграла основна роля за превръщането на разумните същества в жалки заблудени твари на измамните чувства от незнайни времена.

Същото може да се каже за възприятието на слуха — то е измамното възприятие на ушите.

— Как става тъй, Благородни?

— Ушите, Ананда, а не самото възприятие на Ума, са виновни за измамните грешки. Човекът с болни уши чува рев в главата си, но не невъзмутимият Същностен ум е създал тоя рев, а различаващият мозък-ум в съзвучие с болните уши. По същия начин здравите уши чуват въображаемия звук в празното пространство. Знай, че ушите са

изначално заразени с измамно възприятие за звук и каквото и да чуеш с тях, то е като вълната в морето. Така винаги е било — тялото и ушите ти са част от твоята карма, наследство от невежи дела, извършени другаде, по друго време.

Но не се тревожи, Ананда. След като е въпрос на време да се избавиш от тия уши, значи вече си се избавил от тях.

Когато чуеш да удрям гонга, трептенията се удрят в тъпанчето ти и ти възприемаш звука, но кой е източникът на този звук? Той, Ананда, е измамен и въображаем. Защо ли? Защото ако източникът му беше в ушите ти, те щяха да чуват звука през цялото време, дори когато не бие гонгът. Ако ли пък принадлежеше на гонга и зависеше от гонга, и източникът му беше гонгът, как щяха ушите ти да го доловят повече от пръчката, с която удрям гонга? Ако звукът не идва нито от ушите, нито от гонга, значи той е като въображаемите цветове в небето, фантазия в празното пространство, вълни, които разумните същества разграничават от другите и наричат звук. Мъдрите не възприемат привидностите и имената като действителност. Когато оставим настрана привидностите и имената и всяко мислено разграничаване се прекрати, това, което остава, е истинната и същностна природа на нещата. И тъй като тя не може да бъде по никакъв начин определена, наричаме я просто същност, „това, което е“ на действителността. Тази универсална, недиференцирана, непознаваема същност, „това, което е“, е известна още като Истина, Същност на съзнанието, Трансцендентален разум, Благородна мъдрост и тъй нататък. Този закон за лишената от образ и звук същност на Върховната действителност е Законът, проповядван от всички Буди. Щом спрат капризните шумове, дрънченето и пляскането на света, спира и въобразяването на звука, но същността на слуха остава потенциална и чиста като празното пространство. Бъди сигурен, пространството е празно, а с удара на гонга в дълбините на Същностния ум се е пробудило възприятието и се е проявило чуването на звука.

Що се отнася до звуците, които са вълни, може би ще кажеш, че вълните са истински, но тъй като са вълни, скоро ще станат не-вълни и затова вече не са вълни във Върховната действителност.

Чуването на звука, Ананда, е белег за болестното състояние на мъглата, която наричаме „добър слух“ и която е изиграла основна роля

за превръщането на разумните същества в жалки заблудени твари на измамните звуци от незнайни времена.

Същото може да се каже за възприятието на мириса — то е измамното възприятие на носа.

— Как става тъй, Благородни?

— Носът, Ананда, а не самото възприятие на Ума, е виновен за измамните грешки. Човекът с болен нос усеща неприятната миризма, но не невъзмутимият Същностен ум е създал тая миризма, а различаващият мозък-ум в съзвучие с болния нос. По същия начин здравият нос усеща въображаема миризма в празното пространство. Знай, че носът е изначално заразен с измамно възприятие за мирис и каквото и да усещаш с него, то е като вълната в морето. Така винаги е било; носът ти е част от твоята карма, наследство от невежи дела, извършени другаде, по друго време.

Но не се тревожи, Ананда. След като е въпрос на време да се избавиш от този нос, значи вече си се избавил от него.

Цветовете на цветята са нежни експлозии на краткотрайния им аз. Когато се озовеш пред тези цветя, летливи частици от цвета преминават през пространството и се срещат с носа ти; тогава осъзнаваш възприятието за ухание, но кой е неговият източник? То, Ананда, е измамно и въображаемо. Защо ли? Защото ако принадлежеше на носа, нямаше да чакаш да видиш цветя, за да усетиш уханието им. Ако източникът на уханието беше в носа, щеше постоянно да го долавяш, уханието нямаше да бъде предмет на случайности и условия като намирането на цъфнало цвете. Излиза, че източникът на уханието е в цветята, но защо тогава явлението има нужда от носа ти, за да го долови? И защо уханието не се проявява за очите или ушите? Ако цветята и уханието имаха собствена природа, цялото пространство щеше да бъде едно ухание. Ако ли пък източникът на уханието не е в носа ти, а в празното пространство между носа ти и цветята, то трябваше да идва отнякъде и да отива някъде, следователно нямаше да се нарича празно пространство. Бъди сигурен, пространството е празно, а с помиришването на цветята от безсънния сън в дълбините на Същностния ум се е пробудило обонянието според индивидуалното усещане на носа.

Усещането за мирис, Ананда, е белег за болестното състояние на мъглата, която наричаме „добро обоняние“ и която е изиграла основна

роля за превръщането на разумните същества в жалки заблудени твари на измамните миризми от неznайни времена, карайки ги да се обръщат и да правят нещата в обратен ред.

Същото може да се каже за възприятието на вкуса — то е измамното възприятие на езика.

— Как става тъй, Благородни?

— Какъв вкус има сосът кърри за дървената купичка, Ананда? Езикът, а не самото възприятие на Ума, е виновен за измамните грешки. Човекът с болен език усеща неприятния вкус, но не невъзмутимият Същностен ум е създал тоя вкус, а различаващият мозък-ум в съзвучие с болния език. По същия начин здравият език усеща въображаем приятен вкус в празното пространство. Знай, че езикът е изначално заразен с измамно възприятие за вкус и каквото и да усещаш с него, то е като вълната в морето. Винаги е било така; езикът ти е част от твоята карма, наследство от невежи дела, извършени другаде, по друго време.

Но не се тревожи, Ананда. След като е въпрос на време да се избавиш от този език, значи вече си се избавил от него.

Когато сосът кърри влезе в контакт с небцето, независимо дали моето или твоето, и двамата ще усетим един и същи лют вкус; изменчивите елементи и подправки докосват луковиците на езика, възниква усещане за вкус и в зависимост от привычките си го определяме като добър или лош, но кой е неговият източник? Той, Ананда, е измамен и въображаем. Защо ли? Защото ако вкусът имаше своя източник в езика, нямаше да ни бъде нужен сос, за да го усетим; но ти виждаш, че това се случва само когато сложиш кърри в устата си. Ако ли източникът на вкуса беше в соса, как тогава езикът го разпознава по-инак от дървената купичка? Вкусът, Ананда, е фантазия в празното пространство, а с близването на соса от безсънния сън в дълбините на Същностния ум се е пробудило усещането за вкус според езика на всеки един.

Усещането за вкус, Ананда, е белег за болестното състояние на мъглата, която наричаме „добър език“ и която е изиграла основна роля за превръщането на разумните същества в жалки заблудени твари на измамните вкусове от неznайни времена, причинявайки им голямо страдание.

Същото може да се каже за възприятието чрез мисълта — то е измамното възприятие на мозъка.

— Как става тъй, Благородни?

— Мозъкът, Ананда, а не самото възприятие на Ума, е виновен за измамните грешки. Човекът с болен мозък мисли, че главата му се е превърнала в таласъм, но не невъзмутимият, кристално ясен Същностен ум е създал тая мисъл, а различаващият мозък-ум в съзвучие с болния мозък. По същия начин здравият мозък мисли въображаеми мисли в празното пространство. Знай, че мозъкът е изначално заразен с измамно възприятие за разсъдъчна мисъл и каквото и да мислиш с него, то е като вълната в морето. Интуитивното себеосъзнаване на Благородната мъдрост, Ананда, което идва с Трансценденталния разум, разкриващ Истинния и Същностен ум, който винаги е бил немислимата дейност на Буда-природата на чистотата, проникваща навсякъде и във всичко, с други думи, това, което се случва с разумното същество, щом види Светлината, доскоро засенчена от мозъка му като луната от облак, не е индивидуализирана разграничаваща и разсъдъчна мисъл, появила се в мозъка на мехурчето, известно като Аз на Ананда. Измамното и неспирно мислене, което води човека към невежество и карма, самото възприятие на мозъка е такова от незапомнени времена — мозъкът ти, развиващ се от тъй нареченото ти раждане насам, е част от твоята карма, наследство от обусловени, нечисти дела, извършени другаде в невежество.

Но не се тревожи, Ананда. След като е въпрос на време да се избавиш от този мозък, значи вече си се избавил от него.

Мозъкът добива мисли в резултат на противоречивите и двойствени, следователно измамни и условни представи за видимото и невидимото, появяващото се и изчезващото. Също както здравите очи съзират приказни цветове в небето, които въпреки това не принадлежат нито на очите, нито на небето, а са изцяло въображаеми, така мозъкът развива мисли, които идват и си отиват, но не принадлежат нито на мозъка, нито на каквото и да било друго — те са изцяло въображаеми. Но кой е източникът на тези милиони мисли, които минават в неспирно шествие през тъмната сцена на мозъка? Всяко от тези мехурчета, Ананда, има една Същност, Същността на Ума, и е съвършено измамно и въображаемо. Защо ли? Защото ако

преминаващата мисъл имаше своя източник в мозъка, ако принадлежеше на мозъка, защо да изчезва и да прави път на милиони други като нея, на милиони други нетрайни вълнички? Мисълта за предстоящо пътуване е следвана от мисълта какво ще вечеряш. Без съмнение са истински тия сънища, Ананда, но сънища са те! Ако мисълта имаше своя източник в нещо вън от мозъка, тогава, допуснем ли, че няма мозък, ще стане ясно, че мисълта не може да съществува независимо от мозъка, което е същото като да кажем, че мисълта е напълно измамна и невярна.

Бъди сигурен: всичко е призрачна тъкан в празно пространство, а с разграничаването на появяващите се и изчезващи мисли в мозъка универсалното възприятие възниква от безсънния сън в дълбините на Същностния ум, в неговото лишено от образ блаженство, възникват също мислите според тревожните индивидуални условия на мозъка.

Възникването на мислите, Ананда, е белег за болестното състояние на мъглата, която наричаме „добър ум“ и която е изиграла основна роля за превръщането на разумните същества в жалки заблудени твари на измамните мисли от незнани времена, карайки ги да действат в посока на смъртта и прераждането и така увековечават заробването им в колелото на скръбното съществуване.

Онези, които са постигнали просветление и са спрели да забелязват всичко, което не съществува по необходимост, сякаш току-що са се събудили и миналото им изглежда само сън.

Макар в сърцето си Ананда да бил истински и безрезервно приел учението за измамността на шестте сетива, в мислещия си ум все още не бил разрешил спекулативните дилеми за привидната плътност и субстанция на елементи като земя, вода, огън и вятър и техните постоянни преобразувания, които според предишното учение на Просветения не били нищо друго освен въображаеми проявления на Безграничния Същностен Ум.

Затова той с уважение го разпитвал по тия въпроси и с мълчанието и вниманието си показвал, че е готов за учението на Блажения.

— Ананда — рекъл Буда, — точно както казваш е: всички разнообразия и промени в света, с които шестте субективни сетива изглежда, че установяват обективен контакт, се проявяват чрез съчетаване и приспособяване на Четирите велики елемента (земя, вода,

огън, въздух); има и още три Велики елемента, а именно Пространство, Възприятие и Съзнание, а значи общо седем Велики елемента. Нека започнем с елемента земя.

Защо земята е мехур? Уместно ли е според теб, Ананда, да се запитаме дали средата на мехура е празна или не? Защото земята е съставена от безкрайно малки частици прах, които могат да бъдат сведени до неделими атоми, и всеки атом прилича на вселената, на всички вселени. Мъдрият знае, че в една мигла на окото си има повече вселени, отколкото са песъчинките по бреговете на Ганг. Какво се случва в тези обширни, призрачни пространства, Ананда?

Вгледай се внимателно! Прозри през привидността на нещата и ще видиш единствено Великото сърце на Състраданието на всички Буди на миналото. Това е *ятхабхутам*, истинният поглед за нещата.

Да вземем природата на елемента земя. В груба и твърда форма той покрива планетата, но във фина форма представлява безкрайно малки пращинки пространство и дори всичко, което очите могат да видят, може да се сведе до този първичен елемент — може да се каже, че всичко видимо е земя. Трябва да знаеш, Ананда, че ако тази земя, този прах на пространството наистина бъде сведен до чистотата и пустотата на пространството, от тази немислима чистота ще се проявят всички явления на зримото.

Вътрешната природа на земята е истинската пустота на пространството, вакуум, а вътрешната природа на пространството е истинската земя, истинната същност.

В Утробата на Татхагата на неродеността на неродената същност на всички неща, която е Върховната действителност, пространството и видимостите притежават вечна свежест и чистота, които проникват във всички точки на явените вселени и се проявяват спонтанно и съвършено в съответствие с карма необходимостта, натрупана под съзнателната дейност на разумните същества, жалки форми на невежеството в отдавна свършил сън. Хората по света обаче — призрачни великани вътре в ума, невежи за принципа, управляващ собственото им съществуване — се объркват в плетениците от причини, условия и натурализъм; мислят си, че земята носи признаци на собствена природа и я наричат „естество“, „Майка Природа“, с всички родени от мисълта дървета, независими от собствените си тела; мислят си, че тя съществува поради причини като сътворение от

някакъв самосътворен и самолюбие Създател, който ги е направил по свой образ, и че тяхното съществуване се съобразява с условията на времето, атомите, сезоните, звездните тела, личната съдба, когато всичко това е плод на собственото им съзнание, думи без всякакво значение в действителността.

Откъде идва, Ананда, този ситен прах, тази земя, и как пребивава тук? Все едно някой е отворил безплатен дюкян и е попитал: „Колко земя искате? Колко гледки искате?“ Но всъщност не искате. Земята възниква навсякъде. Земята се покорява, земята е навсякъде. Земята е доказателство за молекулните свойства и съчетания, които винаги помагат за появата ѝ. Земята откликва на комбинации, които ние анализираме и изучаваме, но те не са нито нейният произход, нито причина. Кое е било първоначалното условие, за да могат да се привлекат частиците, да се съединят и да се превърнат в земя? Същностният ум е същността и източникът на явлението земя.

— Моля се да ни кажеш и за елемента вода, Благородни — рекъл Ананда.

— Защо водата е сън, Ананда? Уместно ли е според теб да се запитаме дали сънят е истински или не?

Да помислим за природата на елемента вода. По природа водата е непостоянна, независимо дали е в реките или в морските вълни. Когато слънцето огрее сутрин, мъглата се превръща в малки капки. Какво мислиш за това, Ананда? Дали тази вода иде от мъглата или от пространството, или от слънцето? Ако беше от слънцето, всеки път, щом то огрееше, щеше да има вода навсякъде, но както е видно, нужна е и мъгла. Ако беше от мъглата, защо да чака слънцето да изгрее, та да стане на вода? Но ако има мъгла и от нея не се получава вода, това е доказателство, че водата не идва от слънцето. Ако ли пък идваше от празното пространство между слънцето и мъглата, то понеже пространството е безкрайно, и водата щеше да бъде безкрайна и всички същества по земята и небето щяха да се давят в нея. Ако кажеш, че водата идва и от трите, значи твърдиш, че тя има своя източник в слънцето, мъглата и обширното пространство помежду им, което прави три източника. Откъде идва водата? Не може да идва отникъде. А и представи си, че ако където по изгрев-слънце има мъгла, там се появява вода, то ако по целия свят имаше мъгла и вода се появяваше навсякъде, какво щеше да означава това?

Ананда! Защо още таиш невежество, не съзнаваш, че вътрешната природа на водата е празнотата, а вътрешната природа на пространството е водната същност?

В действителността на Сияйната пустота, каквато е Същността на Ума, водата и пространството притежават вечна свежест и чистота, които проникват във всички точки на явените вселени и се проявяват свободно в съответствие с карма, натрупана и наследена от съзнателната дейност на разумните същества.

Хората по света обаче са невежи за това и мислят, че водата се появява само от причини и условия или спонтанно из собствената си природа, и това ги озадачава. А всичко това е плод на собственото им съзнание, думи без всякакво значение в действителността.

Откъде идва, Ананда, водата и как пребивава тук? Водата възниква навсякъде, откликва на комбинации като втечняването на мъглата при изгрев, но тия съчетания не са нейният произход. Същностният ум е същността и източникът на явлението вода.

— Моля се да ни кажеш и за елемента огън, Благородни — рекъл Ананда.

— Защо огънят е идея, Ананда? Уместно ли е да попитаме дали една мисъл се е появила, или изчезнала?

Да помислим за елемента огън, Ананда. Огънят няма своя индивидуална природа, а зависи от други фактори. Ако погледнеш към града Шраваста по пладне, когато хората се готвят да обядват, ще видиш как домакините изнасят лупи на слънцето, за да запалят огън. Качеството на огъня не се появява от съчетаването на лупата, слънцето по пладне и съчките пелин. Защо? Защото когато човек вдигне лупата срещу слънцето, за да запали огън, дали огънят идва от стъклото или от съчките, или от слънцето, Ананда? Ако огънят идва от слънцето и запалва дървото, защо не се запалва и цялата гора? Ако идва от лупата и е достатъчно горещ, за да запали дървото, защо самата лупа не гори? Не е виден огън, докато ръката ти не вдигне лупата между слънцето и дървото. Помисли внимателно, Ананда. Има определени условия, при чиято наличност се възбужда огън: да държиш лупа в ръката си, да идват лъчи от слънцето, дървото да е пораснало от земята. Но откъде идва огънят, Ананда, и как пребивава тук? Не можеш да кажеш, че огънят идва отникъде.

Ананда! Защо още таиш невежество, не съзнаваш, че вътрешната природа на огъня е празнотата, а вътрешната природа на пространството е огнената същност? В утробата на Татхагата огънят и пространството притежават вечна свежест и чистота, които проникват във всички точки на явените вселени и се проявяват свободно в съответствие с карма, натрупана и наследена от съзнателната дейност на разумните същества. Затова знай, Ананда, че където и по този свят човек да хване лупа (или здраво да търка едно сухо дърво в друго), може да запали огън и след като огън може да бъде запален навсякъде, това е мястото, на което възниква. Огънят се покорява, огънят е навсякъде. Когато са налице подходящите условия, той се издига, но не условията го проявяват, нито пък възниква спонтанно от собствената си природа, защото ако беше така, всичко и навсякъде щеше да гори във вечни пламъци. А ако навсякъде и винаги имаше само огън, в съчетание с благоприятни условия какво би значело това? Нямах ли да значи, че този всеобщ огън е Универсалният ум? Или ако винаги и навсякъде имаше само вода, какво би значело това? Нямах ли да значи, че тази всеобща вода е Универсалният ум? Но ето че тук има вода, а другаде огън, защото те са условни, зависими проявления; работят заедно и постоянно едно друго се преобразуват, както ако налееш вряща вода върху лед, тя отначало го топи, а после също замръзва. Тъй продължава действието. Хората по света обаче са невежи за това и мислят, че огънят се появява само от причини и условия или спонтанно из собствената си природа, и това ги озадачава. А всички техни измамни предразсъдъци и схващания са плод на собственото им съзнание, думи без всякакво значение в действителността.

Що се отнася до огъня, Ананда, изглежда тъй, сякаш той е природата на нечистотията — същностната природа на нечистотията не е нито противна, нито не-противна, но кой ще съзри тази действителност?

— Моля, кажи ни и за елемента вятър, Благородни — рекъл Ананда.

— Защо вятърът е отражение, Ананда? Уместно ли е да попитаме дали отражението е трайно или нетрайно?

Да помислим за природата на вятъра, Ананда. Вятърът няма видима субстанция и никаква трайност, независимо дали в движение

или в покой. Ако махна с ръка пред лицето ти, ще повее лек ветрец. Как мислиш, Ананда: дали този ветрец, който откликва свободно и в съвършено съзвучие с движението на ръката ми, като отражение от огледало, идва от ръката ми или от въздушното пространство между нея и лицето ти? Ако идва от ръката ми, то когато ръката ми стои спокойно в скута, къде е вятърът? Ако идва от въздушното пространство, защо шалът ти стои спокойно? Още повече, след като природата на пространството е постоянна, ако вятърът идеше от него, трябваше да духа неспирно. Когато няма вятър, значи ли това, че няма пространство? Как изглежда то, когато вятърът идва и си отива? Ако идва и си отива, пространството би имало своите появи и изчезвания, смърти и прераждания и вече не би могло да се нарича пространство. Ако се нарича пространство, как би могло да излъчва вятър от своята празнота? А ако вятърът, който чувстваш върху лицето си, идва от това лице, защо не го чувстваш постоянно върху него? Какво поражда вятъра и откъде иде той? Вятърът спи в пустотата, аз мога да го предизвикам с движението на ръката си, но произходът му не е в движението на ръката ми, понеже там ли ще се върне вятърът, когато ръката ми застане в покой? Ръката ми е празно пространство и вятърът е навсякъде. Ако вятърът се проявява навсякъде, къде е конкретното място, което наричаме произход на вятъра?

Ананда! Защо още таиш невежество; не съзнаваш, че в света на Тушита^[14], който стои отвъд произволните понятия от всякакъв род, независимо дали са за съществуване или несъществуване, вътрешната природа на огъня е празнотата, а вътрешната природа на пространството е същността на вятъра?

Същото е с пространството, което следва да се разглежда като петия Велик елемент. Природата на пространството не притежава форма, защото тя е кристално ясна празнота, която в смъртния си ум свеждаме до нещо, което съществува между всички други привидни неща. Единственият начин, по който пространството се проявява пред сетивата ни, е чрез цветове; безкрайно малките пращинки в небето например отразяват слънчевите лъчи и ние виждаме синьо. Но самото пространство е просто още едно от нашите произволни понятия; няма дори такова нещо като „празно пространство“, което би означавало, че отделните неща като планетите или въображаемите неща като стените на дупка наистина съществуват.

Когато се копае кладенец, пръстта се превръща в пространство в земята. Ако имаш един изкопан кладенец, пространството се проявява в границите на един кладенец, а когато всички десет края на вселените станат празни, пространството на празнотата също се проявява през всички вселени. Ако пространството на празнотата прониква навсякъде през десет части на вселените, къде можем да видим и посочим мястото му? Но светът тъне в невежество и озадачение, защото хората винаги са смятали, че пространството на празнотата се проявява от причини и условия като премахване на предмети, изваждане на пръстта от дупката, а в действителност вътрешната природа на пространството е това, което винаги е там, истинското Просветление, а интуицията за Същността е истинската празнота. Привидността на пръстта не скрива празнотата на пространството, празнотата на пространството не изчезва при появата на пръстта. Трябва внимателно да наблюдаваш дали пространството идва от някое невидимо място или от нещо видимо отвън — а вече знаем, че зрителното възприятие е измамно и въображаемо, — или нито идва от нещо, нито в нещо отива?

Ананда, не разбираш ти, че в Утробата на Татхагата пространството и Същността на просветлението притежават вечна свежест и чистота, които проникват във всички точки на явените вселени и се проявяват свободно в съответствие с карма, натрупана и наследена от съзнателната дейност на разумните същества.

Пространството заедно със земята, водата, огъня и вятъра трябва да се разглеждат като Петте велики елемента, чиято същностна природа е свършена и единна, и всички еднакво принадлежат на Утробата на Татхагата, лишени от смърт и прераждане.

Споменавам Утробата на Татхагата и Татхагата (това, което е), Ананда, за да насоча вниманието ти към светлата и свършена загадка отвъд всички наши понятия и учения. Дори когато ти говоря за Татхагатите, които са отвъд идването и отиването, проповядването и непроповядването, думите ми са като пръст, сочещ към истината, а не самата истина. Истинната Същност, Истината по природа остава неразкрита поради измамното въображение на самото съществуване.

Истината се споменава от Пробудените само защото, бидейки обяснение на обвързаността и въздигането от фигурата на речта „съществуване“, тя също е фигура на речта.

Истината е толкова обширна, че можем да кажем, че Истина няма.

Няма Истина и Неистина, има само същност. И когато интуитивно доловим същността на всичко, я наричаме Същностен Ум.

Шестият Велик елемент, Ананда, е възприятието. Мислим за него като за възприятие на зрението, на слуха, на обонянието, на вкуса, на допира или мисленето, но всъщност това е Едно Възприятие, което е по природа чисто.

Шестте сетивни органа, които като че ли разделят възприятието на шест вида възприятия, са като шест възела на копирена кърпичка: развържем ли ги, виждаме, че тя е една чиста кърпичка, както и възприятието е едно чисто възприятие, колкото и възли да сме вързали по него.

Където има очи и произволни представи за светлина и тъмнина, и гледки, ще възникне възприятие за виждане; също както когато се ударят два кремъка, ще възникне огнена искра.

Където има уши и произволни представи за движение и покой, и звуци, ще възникне възприятие за звук.

Където има нос и произволни представи за преминаване и непреминаване, и миризми, ще възникне възприятие за мирис.

Където има език и произволни представи за изменчивост и неизменчивост, и вкус, ще възникне възприятие за вкус.

Където има тяло и произволни представи за контакт и разделение, и допир, ще възникне възприятие за докосване.

Където има мозък и произволни представи за поява и изчезване, и мисли, ще възникне възприятие за мислене.

Също както другите велики елементи, Възприятието не произлиза от причини, условия и комбинации, но откликва и им се покорява; преминава през тях като през тръба; то няма и собствена природа, защото се проявява само ограничено, като например възприятие за мисъл, което е ограничено и нетрайно.

Но същността на възприятието е съвършена и се намира в единство с празната, съвършена същност за земята, водата, вятъра, огъня и пространството в Утробата на Татхагата, лишена от раждане и смърт.

Вътрешната природа на възприятието е истинската пустота, вътрешната природа на пространството е истинската същност на

възприятието.

Откъде идва възприятието и как пребивава тук? Възприятието се покорява, възприятието е навсякъде.

Седмият Велик елемент е Съзнанието. Погледни онези извори и езера в красивата горичка на Джетавана, Ананда, която бе дадена на Братството от набожния търговец Анатхапиндика. Съзнанието се простира в спокойствието, проникващо във всички явени светове и обхващащо десетте части на безбройните вселени, но при контакт с очите и изворите, и езерата сатори се появява под формата на съзнание за зрителното възприемане на изворите и езерата.

Защо още повдигаш въпроса за местоположението на неговото съществуване? Съзнанието се покорява, Съзнанието е навсякъде, понеже къде отива това Съзнание, когато няма гледки и мисли?

Ти, Ананда, не си знаел, че в твоята Утроба на Татхагата същностната природа на Съзнанието е просветляваща и разумна; тя нито осъзнава зрителното възприятие на изворите и езерата, нито не го осъзнава; тя осъзнава Дхарма на Не-нещата. Би ли казал, Ананда, че този камък и това езеро са две различни неща? По-добре да кажеш, че всяко от тях е Буда и че имаме нужда само от един Буда, защото всички неща са Не-неща и затуй всички неща са Буди. Това е Диамантеното познание, всичко останало е познание за вълни и балони. Тази просветена интуиция е твоята истинна Същност на Съзнанието и тя е като вътрешната природа на пространството.

След тия думи Ананда и всички останали, получили задълбоченото и съкровено познание от учителя Татхагата и постигнали съвършена подредба и възвисяване на ума от всички спомени, мисли и желания, станали съвършено свободни в тялото и ума си. Всеки от тях ясно разбирал, че умът може да стигне до всичките десет части на вселените и че зрението им също може да стигне дотам. Съзирали го тъй ясно, както ако държат стрък трева в ръката си. Виждали, че всички явления в света не са нищо друго освен собствения им прекрасен, разумен, изначален Ум на Просветлението. Физическите им тела, получени от родителите, им се стрували малки пращинки, носещи се в откритото пространство на десетте части на вселените. Кой би забелязал тяхното съществуване? Физическото тяло било като пръска пяна, плаваща върху широкия безброден океан, без нищо да показва откъде идва и дали изчезва там, накъдето отива. Ясно

осъзнали, че най-сетне са постигнали собствения си прекрасен Ум, Ум Траен и Неразрушим.

И всички притиснали длани една към друга, за да покажат на Господаря Буда с огромна и искрена почит, че истински са проумели неземното му достойнство.

После заедно запели, възхвалявайки величието на Татхагата и изказвайки предаността си към него.

А Буда завършил беседата така:

— Що се отнася до твоето собствено тяло, Ананда, когато го гледаш, учудваш се да разбереш, че причините и условията, действащи в съчетание, нито са, нито не са негова причина.

Ти, Ананда, не дължиш появата на тялото си в този свят нито на семето на баща си, нито на утробата на майка си, нито на храната само; иначе нямаше да си тук; не дължиш появата на тялото си и на трите, взети заедно. Тялото ти дължи своята поява на онова, което вече чака в спокойствие, чистота и пустота и което е откликнало на действието на семето, утробата и храната. Ако не беше това действие, то нямаше да откликне и да се появи, а щеше да си остане в Чистия Ум на Просветлението. Твоето тяло е доказателство за факта, че ако в утробата попадне семе и се осигури храна, се появява тяло. Защо? Ако семето на баща ти не бе попаднало в утробата на майка ти и не бе намерило там храна, нищо нямаше да се появи, а щеше да си остане в Ума на Просветлението. Казваш, че тялото ти дължи появата си на семето на баща ти? Как тогава от семето на мъжа вътре в него не се ражда дете? Или че дължи появата си на утробата на майка ти? Тогава женските утробы щяха да раждат дете след дете, винаги и навсякъде, вместо да чакат семето на мъжа. Дължи го на храната? Тогава щяхме да можем да създаваме такива тела, като хвърляме храна в морето или по камъните. Не дължи появата си на нито едно от трите? Без семе, утроба и храна тялото ти нямаше да го има. Дължи появата си на трите едновременно? Появата на тялото ти се дължи на Седемте велики елемента, които раждането е привлякло в действие, съчетало и преобразило, но тези елементи не произхождат от съчетанието, а от собствената си Единна и Спокойна Същност. Тялото ти е само проводник на загадъчните елементи, които са навсякъде, които се подреждат съвършено в неговото пораждане и продължение, откликват му, но самите те остават невъзмутими, неродени и неотговорни за

унищожението му, когато тялото ти стигне мъртво до погребалната клада.

Тялото ти само доказва, че когато мъж осемени жена, това помага за появата на тяло, тоест за прераждането, а загадката е в туй, че тялото е всъщност творение на ума и е в действителност независимо от собствената си телесност! Затова твоето тяло, което е просто фигура на речта, не може да се нарече нито съществуващо, нито несъществуващо, нито причинено, нито непричинено, защото в Същностния ум на Просветлението такива разграничения са непознати. Когато гледам твоето тяло, аз разбирам, че то е само видим цвят в пустотата; то няма власт над Действителността. Откъде идват елементите, които дават на тялото ти неговата телесност, и как пребивават те тук? Ананда, те идват отвсякъде — това е Морето на загадката.

Твоето тяло, Ананда, е като мисъл; нетрайна форма, която се материализира още в трайната същност на Ума. Същността на мисълта и същността на Ума са естествено еднакви, но формата е само преминаващ образ, незабелязан във Всезнаещата същност, която за целите на учението наричаме Утробата на Татхагата и която нито съществува, нито не съществува. Кой би я забелязал: като огледало суетното дете, Ананда?

Събраните свети мъже, които се чувствали така, сякаш са наследили великолепен дворец по благоволения на небесен цар, но не могат да пристъпят в него, додето първо не преминат през Дверите на Просветлението в Ярката зала на Съвършената мъдрост, се поклонили в нозете на Великия Господар и Ананда като естествен техен говорител го помолил за още божествени разяснения, този път насочени към практиката и дисциплината; защото те всички искали да постигнат разума и прозрението на Господаря Буда.

— Умоляваме те, Благородни, покажи ни как да се избавим от всички впримчили ни условности, за да можем ние, практикуващите архати, да съсредоточим ума си върху правия път — завършил той.

Блажения сложил нежна и състрадателна ръка върху главата на Ананда и отговорил:

— Ананда, в твоето тяло има елемент на твърдост, Земя; има елемент на течливост, Вода; има елемент на топлина, Огън; има елемент на дишане и движение, Вятър. Тялото е обвързано с тези

Четири велики елемента и те разделят твоя спокоен, загадъчен, интуитивен, просветяващ Ум на усещания и възприятия като зрение, слух, вкус, мирис и докосване, и всички последващи мисли, които карат просветения ти Ум да изпадне в петте замърсявания на порочния свят.

Кои са тези замърсявания, Ананда? Каква е тяхната природа? Представи си разликата между свежата и чиста изворна вода и вещества като прах, пепел и пясък. Ако ги смесим, водата ще стане мътна и мръсна. Същото е и с петте замърсявания в ума.

Когато погледнеш широкото пространство, което се простира отвъд вселената, природата на пространството и природата на зрението не си взаимодействат, а когато се смесват, няма линия, която да ги разграничи. Но ако има само празно пространство, без слънца и планети в него, тогава пространството губи своята субстанциалност. Ако няма обекти, значи няма и понятие като пространство. Идеята за зрение, което гледа в пространството, а не вижда обекти, също губи разумния си смисъл. Но тъй като е налице измамното явление на две произволни идеи — слънцата и планетите, движещи се в пространството, и измамното зрение, вплетени едно в друго, оттам произтичат неизброимите привидности на различията във вселените.

Понеже не разбираш ясно и последователно, че всичко това е халюцинация от ума, бръчки на невежество по повърхността, продължаваш да бъдеш жертва на това първо замърсяване на Индивидуалността, на измисленото виждане и възприятие, което стои в основата на невежеството.

Това е първото замърсяване, Замърсяването на различаващото невежество на разсъдъка.

После, след като си възприел съвкупността от явления като хаос от различия, процесите на ума заедно с процесите на тялото се оплитат в измамното въображение, което е второто замърсяване. Там се обръща внимание на детайлите и се развиват погрешни схващания по отношение на различията във формата, без човек да осъзнава, че субстанцията на една форма не се различава от субстанцията на другата. Има ли разлика между субстанцията на светлината и субстанцията на сянката?

Това е второто замърсяване, Замърсяването на формата.

След като развиеш идея за формата и детайлите в съответствие със съзнателните процеси в ума си, включително чистата интуиция, те обзема желание или неприязън към различните форми.

Това е третото замърсяване, Замърсяването на желанието.

Когато развиеш желание въз основа на различената форма и започнеш да виждаш как едното води към другото, се вкопчваш в тези неща, без да разбираш, че те са обективни илюзии. Умът ти се намира в постоянен процес на промяна от зори до мрак и всеки път, когато мислите ти се променят, ти се опитваш да ги проявиш и утвърдиш с някакво творческо действие в земния свят. И всеки път, когато действията ти, обусловени от карма, приемат форма, те променят разумния живот. Тези взаимно вплетени измамни въображения карат живите същества да се вкопчват в нещата, които желаят. Желанието се представя като приятел, но в действителност е враг.

Това е четвъртото замърсяване, Замърсяването на вкопчването.

И накрая, възприятията ти за зрение, слух, докосване, мисъл, мирис и вкус не се различават по природа в чистата Същност на Ума, но когато се противопоставят едно на друго, разкриват ненормални различия и стават несъвместими помежду си. Така възникват вътрешни и външни конфликти, които макар въображаеми и съществуващи само в ума, водят до умора, страдание, остаряване и немощ.

Това е петото замърсяване, Замърсяването на немощта, старостта, болестта и смъртта.

Защо, Ананда, човек понася немощ от вкопчването си в желанието по някоя форма, която изобщо не е трябвало изначално да отделя от другите?

Ананда! В който и момент от свещената ти медитация в спокойното ти съзнание да се яви неуместна мисъл, проследи я в петте замърсявания, виж я ясно, осмисли начина, по който немощта поражда твоето спокойствие само защото си се вкопчил в нея, а то е заради желанието, а то е заради формата, а то е заради невежеството на разсъдъка. Същото важи за лошите страсти, които възникват в ума ти от напрежението на действието; проследи страстта през петте замърсявания и се запитай: „Ананда, защо позволяваш да изпадаш в страдание и немощ, като се вкопчваш в желанието да различаваш и

предпочиташ тази форма, която е само въображаема представа в Действителността?“

Ананда! Ако искаш сетивата и съзнанието ти да бъдат в хармония с естествената чистота на Татхагата, трябва първо да изтръгнеш корените на смъртта и прераждането, коварно засети от петте вида замърсяване, а именно замърсяването на невежеството на различаващия разсъдък, на формата, на желанието, на вкопчването и на немощта; а после да се упражняваш да съсредоточиш вниманието си върху чистия и същностен ум на несмъртта и нераждането.

Да, Ананда, седни в спокойствие под някое дърво или където се намиращ, затвори очи и дишай леко и спокойно; отпусни свития си стомах, почини си, спомни си Светлината и мисли: „Това е чистият и същностен Ум на несмъртта и нераждането; тази сияйна същност е Свещената действителност, всичко останало е сън.“

Защото когато разбереш, че нищо не се ражда и нищо не отминава, няма как да говориш за бъдене и небъдене и умът изпада в покой. Именно с покоя на ума можеш да преобразиш измамния ум на смъртта и прераждането в истинския и ясен Интуитивен Ум, като така осъществиш първичната, просветляваща и интуитивна Същност на Ума. Нека това бъде отправната точка на твоята практика.

Ако искаш да успокоиш ума си и да възстановиш изначалната му чистота, трябва да постъпиш така, както ако пречистваш съд с мътна вода. Остави го, докато утайката слегне на дъното и водата стане прозрачна — това съответства на състоянието на ума, преди да са го объркали замърсяванията на злите страсти. След това внимателно отдели бистрата вода — това съответства на състоянието на ума, след като петте замърсявания на невежеството, формата, желанието, вкопчването и немощта са били напълно премахнати. Когато умът се успокои и съсредоточи в свършено единство, тогава се виждат всички неща не в тяхната отделеност, а в тяхното единство, в което няма място за злите страсти и което се намира в пълно съзвучие с тайнствената и неопикуема чистота на нирвана.

Ананда! И за миг не си помисляй, че ако спрат случайните и мимолетни мисли, Умът също ще спре.

Представи си случайния и мимолетен звук на гонга, когато го удряш. Когато той утихне, нима изчезва и способността ти да го чуваш?

Не е правилно да кажеш, че ако мисленето ти е отделено от произволни условия като поява и изчезване, раждане и смърт, възприятието ти за мислене няма да има собствена природа.

Всички разумни същества от незапомнени времена са се стремели към красиви гледки, мелодични звуци и блажени чувства, към изтънчени вкусове и прекрасни ухания, които изпълват ума им с мисъл след мисъл, карат ги да бъдат постоянно активни, да мислят, че Умът трябва да се използва, да не разбират, че той е нещо повече от средство, което трябва да се използва; да не осъзнават, че по природа Умът е чист, загадъчен, постоянен, Божествена Пустота. И тъй, вместо да следват пътя на вечното, те се поддават на петте замърсявания и се увличат от течението на преходните смърти и прераждания. Занизват се живот след живот, пълни със замърсявания, нетрайност и страдание.

Като мъртви птици по земята са тези животи, тези форми, Ананда. Уместно ли е да запитаме дали формата е радостна или не?

Само ако можеш да се освободиш от тази обвързаност със смъртта и прераждането, от този страх от нетрайното; да се научиш да съсредоточаваш ума си върху истинната и устойчива природа на Трайното, което е немислима дейност, нямаща нищо общо с времето или с бързането, защото принадлежи на Сугата (Онзи, който вече е добър), тогава Вечната светлина ще те огрее и всички индивидуализирани и различни възприятия за обективните явления, сетивните органи, измамните въображения, Аза и не-Аза ще изчезнат, защото явленията на мислещия мозък-ум са само празни и преходни и бързо отминават емоциите на смъртното съзнание. Ако можеш да се научиш да не обръщаш внимание на тези две фундаментални илюзии — смъртта и прераждането и страха от преходността — и да се придържаш към Неизменността, възприемана от Окото на дхарма, която доскоро намираще за тривиално и инстинктивно виждане, нямащо място в натоварения свят на фактите, но сега възприемаш като единствена реалност, а останалите — като куклен театър и тичане нагоре-надолу по склоновете на Буда-планината, тогава няма да сетиш страх от неуспех, Ананда, никакъв страх в постигането на Върховното и Свещено Просветление.

Изведнъж сякаш всички дървета в парка Джета и всички вълни по бреговете на езерата там запели песента на дхарма, а преплетените лъчи светлина се превърнали във великолепна мрежа, опъната над

главите им и посипана със скъпоценни камъни. Притихнали събраните монаси в благоговение пред тази невъобразима прелест. Неволно те преминали в блажения покой на диамантената самадхи; всеки се вслушал в напрегнатия и тайнствен рев на тишината, цялото множество от хиляда двеста трийсет и трима души; и над тях като нежен дъжд се посипали меките листца на цветовете от лотос — сини и алени, жълти и бели, — смесвали се и се отразявали в откритото небе във всички цветовете на дъгата. Всички различия в ума им между планини, морета, реки и гори в този саха-стрададен свят се слели в едно и избледнели, оставяйки след себе си само обсипаното с цветя единство на Първичния космос. В средата, седнал върху чист лотос, съзрели Татхагата, Този, който вече е такъв, Диамантът и Стълбът на света.

Тогава Манджушри се обърнал към Буда с тия думи:

— Блажени! Откак моят Бог слезе от ангелските небеса в този стрададен свят на преражданията, той безкрайно ни помогна с удивителното си просветляващо Учение. Отначало го приемахме със слуха си, но когато добихме възможност истински да го осъзнаем, то стана наше чрез Трансценденталната способност на слуха. Поради това пробуждането и усъвършенстването на Трансценденталната способност на слуха е важно за всеки нов ученик. Когато в ума на ученика се задълбочава желанието да постигне самадхи, той може да го направи с помощта на Трансценденталния орган на слуха. Изпървом това става само от време на време или в затворени пространства, или в безветрените часове на нощта, когато всички твари спят и дълбокото трептене на тишината отеква в ушите; само тогава начинаещият може да съсредоточи цялото си внимание върху този Вътрешен звук на Действителността, който е всъщност отсъствието на звук, Чуването на Върховната пустота. Той веднага го разпознава като Вечния слух от собствения си чист и Същностен ум на несмъртта и непрераждането още от безначалното време. Господарю мой, в тишината той чува учението! По-късно се научава да го чува навсякъде и при всякакви условия.

Калпа след калпа — многобройни като песъчинките по бреговете на Ганг — Авалокитешвара Буда, Чуващия и Отговарящия на молитвите, Бодхисаттва на нежното състрадание, проявява Свещеното Учение Без Думи във всички Буда-земи на десетте части на вселената

и е постигнал Трансценденталните сили на безграничната Свобода и Безстрашие, заклевайки се да въздигне всички разумни същества над обвързаността и страданието. Каква сладка тайнственост се таи в Трансценденталния звук на Авалокитешвара! Това е чистият Божествен Звук приглушеният шепот на морския прилив. Загадъчният му Звук носи освобождение и покой на всички разумни същества, които зоват за помощ в своята нищета, и позволява на тия, които търсят покоя на нирвана, да се докоснат до вечността.

Докато аз говоря на моя Господар Татхагата, той в същото време чува Трансценденталния Звук на Авалокитешвара. Сякаш, докато се намираме в тихото уединение на своята практика на дхяна, до ушите ни трябва да долети биенето на барабани, но ако умовете ни, чувайки звуците, останат спокойни и невъзмутими, това ще бъде природата на съвършеното приспособяване.

Тялото развива чувство, когато влезе в контакт с нещо, зрението на очите се затруднява от непроницаемостта на предметите, същото е с мириса и вкуса, но по-различно е при мозъка-ум. В него възникват мисли, смесват се и отминават. В същото време той осъзнава звуците от съседната стая и от по-далеч. Другите сетива не са толкова фини, колкото слуха, природата на слуха е истинската действителност на Преходността.

Същността на звука се усеща и в движението, и в покоя, той преминава от съществуване към несъществуване. Когато няма звук, казваме, че не чуваме, но това не означава, че слухът ни е изгубил готовността си. Да! Когато няма звук, слухът е най-напрегнат, а когато има звук — най-слабо развит. Ако един ученик бъде освободен от тия две илюзии на появата и изчезването, тоест от смъртта и прераждането, той ще е постигнал истинската действителност на Постоянството.

Дори насън, когато мисленето замира, слухът остава нащрек. Той е като огледало на просветлението — извън мислеция ум, понеже е извън съзнателната сфера на тялото и ума. В този саха свят може и да е разпространено учението за същинския, Трансцендентален звук, но разумните същества са невежи и безразлични към собствения си същински, вътрешен Слух. Те реагират само на явените звуци; вълнуват се от мелодията и шума.

Въпреки прекрасната си памет Ананда не съумя да избегне лошия път, понесе се по безмилостно море. Но ако само отклони ума си от течението на мислите, скоро ще възвърне трезвата мъдрост на Същностния ум. Ананда! Чуй ме! Никога не съм разчитал на учението на Господаря Буда да ме отведе при неописуемата дхарма душа на Диамантената самадхи. Ананда! Ти търсиш тайното познание в Буда-земите, без първо да си се освободил от желанията и отровите на собствените си замърсявания и привързаности. Резултатът е, че си натрупал в паметта си много светско познание, издигнал си кула от грешки и недостатъци.

Получи Ученията, слушайки думите на Буда, после ги предаде на паметта си. Защо не се учиш от самия себе си, вслушвайки се в звука на вътрешната дхарма в собствения си Ум и после размишлявайки над нея? Възприятието на Трансценденталния слух не се развива по естествен процес под контрола на волята. Някой път, когато размишляваш над своя Трансцендентален слух, случаен звук внезапно ще привлече вниманието ти, умът ти ще го отдели и така ще се обезпокои. Научиш ли се да не обръщаш внимание на явените звуци, ще осъзнаеш вътрешния си, същностен Слук.

Щом това възприятие на слуха се върне в своята изначалност и ти ясно проумееш измамността му, тогава умът ще разбере измамността на всички сетивни възприятия и веднага ще се освободи от обвързването на виждането, чуването, мириса, вкуса, докосването и мисленето, понеже ще види трите велики равнини на съществуването такива, каквито са: въображаеми цветове във въздуха.

Тогава всички обективни явления ще изчезнат и твоят Интуитивен ум на Същността ще стане съвършено чист. Постигнеш ли тази Върховна чистота на Същността на ума, неговата вътрешна светлина ще засияе във всички посоки и ще намери съвършена хармония с Чистото пространство, докато ти седиш в спокойна медитация.

Ананда! Когато се върнеш към явления свят, той ще ти се струва като видение насън. Преживяването ти с девойката Пчители ще прилича на сън, собственото ти тяло ще изгуби плътността и трайността си. Ще ти изглежда тъй, сякаш всички човешки същества, мъже и жени, са кукли, водени от изкусен магьосник, или машини, които веднъж

задвижени, продължават по инерция, докато не изгубят от силата си и не само действията им се прекратят, но и съществуването им.

Същото е с шестте сетивни органа, из основи зависими от единяващия и просветляващ дух, но поради невежеството разделени на шест полунезависими съставни части. Ако един само орган се възвиси и върне към своята изначалност, поради близката им основополагаща връзка, останалите също веднага ще спрат дейността си. И всички светски замърсявания ще бъдат пречистени с една-единствена мисъл и ти ще постигнеш прекрасната чистота на съвършеното Просветление. Ако остане някакво мъничко замърсяване на невежество, ще практикуваш усърдно, докато не постигнеш съвършеното Просветление, Просветлението на Татхагата.

Всички Братя в това Велико братство, и ти също, Ананда, трябва да обърнете насочения си навън слух и да се вслушате вътре в себе си за съвършено единния истинен звук на собственото си същностно съзнание, защото в момента, в който постигнете съвършено приспособение, ще сте постигнали Върховно просветление.

Това е единственият път към нирвана и него са следвали татхагатите от миналото. Нещо повече, това е пътят на всички бодхисаттва-махасаттва от настоящето и бъдещето, които се надяват на Съвършено просветление. Не само че преди много векове Авалокитешвара е постигнал Съвършено просветление по този Златен път, а днес и аз съм един от тях.

Моят Господар ни попита с какви средства всеки от нас е избрал да върви по този Благороден път към нирвана. Аз свидетелствам, че средствата, използвани от Авалокитешвара, са най-добрите за всички, тъй като другите средства трябва да бъдат подкрепяни и напътствани от Трансценденталните сили на Господаря Буда. Дори човек да остави всичките си светски дългове, той не може винаги да практикува най-различни средства. Има специални средства, подходящи за начинаещи и за напреднали ученици, но за обикновените хора най-мъдър и изпълним е този общ метод за съсредоточаване на ума върху сетивото за слух, като го насочват навътре през Дверите на дхарма, за да чуят Трансценденталния звук на Същностния ум.

О, Блажени! Покланям се пред Утробата на моя Господар Татхагата, безупречен и непогрешим в съвършеното си освобождение от всички замърсявания и петна; моля се на моя Господар да

разпростре безграничното си състрадание към всички бъдещи ученици, за да мога да продължа да уча Ананда и другите разумни същества от настоящата калпа на вяра в прекрасните Двери на дхарма към Вътрешния слух на собствената Същност, която всеки може да постигне с тия най-уместни средства. Ако някой ученик просто вземе това Интуитивно средство за съсредоточаване на ума в практиката на дхяна върху този орган на трансценденталния слух, всички други сетивни органи скоро ще намерят съвършена хармония с него и така, единствено с помощта на Вътрешния слух, той ще постигне съвършено и непреходно съгласие с Истинния и Същностен ум.

Тогава Ананда и всички присъстващи били пречистени в тялото и ума. Те постигнали задълбочено разбиране и ясно прозрение за природата на Просветлението на Буда и преживяването на най-висшия медитативен екстаз на самадхи. Изпълнила ги увереността на човек, който поемал към далечна страна по важни дела, защото знаели пътя. Всички ученици в това множество осъзнали собствената си Същност на ума и решили отгук насетне да живеят далеч от светските обръквания и замърсявания, в чистото сияние на Окото на дхарма.

Тогава Господарят Буда завършил своето поучение, като дал следните правила на дисциплината на ония, които искали да постигнат нивото на Велико мъдро същество (бодхисаттва-махасаттва) в този живот:

1. Съсредоточаване на ума.
2. Спазване на предписанията.
3. Практикуване на дхяна.

„Съсредоточаване на ума“ означава да бъдеш мъдър и чист, да виждаш нещата такива, каквито са, да не се лъжеш за измамната им „действителност“ и да не се вкопчваш в тях. То е като да се събудиш посред нощ, за да осъзнаеш върховната и окончателна истина и да кимнеш със задоволство: „Всичко е едно и също.“ Човекът се буди от лишения от видения сън на съвършената единна пустота, в която няма такова понятие като „съвършено единение“, и вижда, че всички сътворени същества са едни и същи в пустотата си, повърхностни проявления на съвършено пустото море на Единичната

действителност, не са индивидуални части, а едно цяло бъдене, едно и Също.

„Спазването на предписанията“ означава строго придържане към четирите главни правила на чистотата, така че ученикът да се освободи от всички замърсявания и следователно страдания, а това ще рече освобождение от самсара и от скръбните й, илюзорни понятия за смъртта и прераждането. Предписанията се основават на добрината към всички живи същества и водят до себепречистване. „О, монахо, изпразни тая лодка! Празна, тя ще плава бързо. Прекъсни страстите и омразата, за да стигнеш до нирвана.“

Четирите предписания гласят:

1. Събуди се! Сложи край на похотта; похотта води до множественост, раздор и страдание.

2. Събуди се! Сложи край на склонността да си недоброжелателен към другите; недоброжелателността погубва мъдростта.

3. Събуди се! Сложи край на алчността и кражбите; гледай на тялото си не като на твое собствено, а като на едно с телата на всички други съзнателни същества.

4. Събуди се! Сложи край на неискреността и лъжите; не бива да има измамност в живота ти, нищо не може да се скрие в пръсналата се капка роса.

„Практикуването на дхяна“ означава редовна медитация в свещен транс, за да можете да постигнете екстаза на самадхи, духовната благодат и сила на самапатти, които са състоянията на освобождение от самсара; това посочват всички Могъщи Пробудени в миналото, настоящето и бъдното.

Когато Буда завършил поучението, записано в Сурангама сутра, ликуване обзело сърцата на всички присъстващи, бхикшу, бхикшуни, обикновени мъже и жени, Велики мъдри същества, практикуващи Буди, светци, архати и приобщени могъщи царе. Всички те се поклонили искрено и смирено пред Буда и си тръгнали с радост и признателност в душата.

По-късно Девадатта се прочул с опита си да създаде своя нова секта с по-строги правила от тези на Буда. Той развил големи

способности в магията за светски неща, включително хипноза. С нейна помощ внушил на младия принц Аджатасутру, син на набожния Бимбисара, да убие баща си. След като станал цар на Магадха, Аджатасутру заръчал да построят специален манастир за Девадатта. Последният пък го убедил да му помогне да прогони Гаутама от водачеството на сангха, твърдейки, че старостта е замъглила ума му.

Буда, без да обръща внимание на това безумство, казал тъй за братовчед си: „Опитва се да отрови океана с щипка отрова.“

Като видял, че заговорът му да отнеме властта от Буда се е провалил, без да разбира, че Блажения не мисли за „власт“, „сила“ и „слабост“, Девадатта замислил как да го убие. Започнал да му праща главорези, но те, щом го видели, били завладявани от любящата му добрина и достойнство и се приобщавали към учението. Скалата, бутната надолу по склона на Гридхракута, за да удари Учителя, се разцепила на две и двете парчета го подминали, без да го наранят. На царския път бил пуснат пиан слон точно когато Блажения трябвало да мине оттам, но щом видяло Буда, разяреното животно мигом се успокоило и покорило, защото и той, като свети Франциск Асизки, имал необикновена власт над животните. Учителят погалил слона по главата с лотосовата си ръка, както луната осветява плаващия в небето облак, и рекъл:

„Малкият слон тъпче бодливата гора и когато го почитаме, знаем, че може да помогне на хората; но облака, който премахва скръбта на слонската старост, никой не може да понесе. Вие, погълнати от тинята на скръбта! Ако не се откажете още сега от похотта, гнева и заблудата, те ще се увеличават и избуяват.“

„Слонът на име Дханапалака, от чиито слепоочия струят жизнени сокове и който трудно може да бъде удържан, не поема и хапка, когато е във вериги. Слонът копнее за горичката на слоновете.“

Дхаммапада^[15]

А на учениците си Буда казал:

— Безмълвно понасях злините, както слонът в битка приема стрелата от лъка, защото е злонравен този свят. Водят кроткия слон в битка, царят се качва на кротък слон — кроткият е най-добрият сред хората, защото безмълвно понася злините. Мулетата са добри, когато са кротки, също и конете синдху, и слоновете с големи бивни, но който укротява себе си, е още по-добър.

Тъй Блажения се отнасял еднакво към Девадатта, заговорника, и към собствения си достоен син Рахула. За членовете на братството Девадатта бил „глупец“, всички просветлени бхикшу разбирали и вярвали, че Девадатта ще дойде отново като Буда, съзнавайки, че всички неща са еднакви във Върховната реалност на *Анuttарасамьяксамбодхи* (Най-висшата свършена мъдрост).

Младият цар Аджатасутру, като видял провала на глупавия си герой еретик, получил горчиви угризения и потърсил покой при Блажения.

Ревност се загнездила в сърцата на другите неверни водачи заради нарастващата знаменитост на Учителя и даровете, с които обикновените хора обсипвали неговите ученици. Опитвали се да окалят името на Блажения и да го опорочат в очите на хората. Убедили лъжлива монахиня от една секта да обвини Блажения в прелюбодеяние пред цялото събрано множество, но коварната клевета била разкрита. Неверниците направили още един опит да очернят Учителя. Накарали жена на име Сундари да пръсне слух, че е прекарала нощта в покоите на Блажения. Впоследствие това злословие също било отхвърлено, но преди това заговорниците подкупили банда пияници да убият Сундари. После хвърлили тялото ѝ в храстите близо до манастира в парка Джета. Искали да изглежда така, сякаш последователите на Буда са се опитали да прикрият скандала. Чули се гръмки гласове, които настоявали законът да се разправи с Буда. Но пияните убийци се скарали в кръчмата и истината излязла наяве. Били арестувани и още същата вечер изправени пред царския съд. Признали стореното и разкрили имената на поръчителите. Друг случай пък описва Нарасу: „Неверниците подбудили Шригупта да отнеме живота на Учителя, като отрови храната му и го подмами в яма с пламъци, но съжалението и спокойната прошка на Блажения спасили Шригупта от злото и престъплението и му показали как милосърдието побеждава

врага; тъй Блажения разкрил върховната сила на прошката и освободил последователите си от бедите на света.“

Въодушевени и изпълнени с вяра, все повече и повече ученици се стичали в Братството, за да попиват от спокойствието, моралната безупречност и сладкия разум на Учителя. За своите Дванайсет велики ученици петстотин години преди Христа и неговите Дванайсет апостоли Блажения казал така: „Освен в моята религия Дванайсет велики ученици, които с добрината си събудиха света и го избавиха от безразличието, другаде не се откриват.“

Един ден Буда посетил брахманското селище Еканала. Там един богат брахман с пръчка в ръка надзиравал работниците си, които се потели с воловете на полето. Буда се приближил спокойно с просешката си купичка в ръка. Някои от скромните работници го поздравили с долепени длани, но богатият раздражено го отблъснал:

— О, ти, безмълвни, аз ора и сея, и после ям. По-добре и ти се захвани да ореш и сееш, за да имаш какво да ядеш.

— О, брахмане, аз също ора и сея, и после ям.

— Но ако и ти си земеделец, къде са знаците за това? Къде са ти воловете, зърното, плугът?

А Учителят отговорил:

— Семето, което сея аз, се нарича вяра, набожността е дъждът, който го полива, скромността ми е ралото, умът е хомотът, съсредоточеността е палешникът и остенът ми. С истинност привързвам, с нежност отвързвам. Енергията са моите работници и волове. Тъй ора аз и изтръгвам плевелите на заблудата. Реколтата, която жъна, е сладката амброзия на нирвана и благодарение на този труд всички скърби се прекратяват.

При тия думи брахманът, без да поглежда към слугата си, който стоял до него, сам налял оризово мляко в златна купичка и я подал на Господаря Буда.

— Хапни, о, Гаутама, това оризово мляко. Истина е, земеделец си ти и твоят труд дава плодове на безсмъртие.

Към събрания набожен клан на принцовете Личхави Блажения се обърна така:

— За да постигнете мъдростта, първом се откажете от Аза; мисълта за Аза засенчва всяка висша цел, както пепелта скрива пламъците, но като стъпят нозете, изгарят.

Гордостта и безразличието закриват сърцето, както слънцето се скрива зад облаците; повърхностните мисли погубват скромността на ума, скърбите изпиват и най-силната воля.

Аз съм завоевателят на завоевателите, затуй който победи себе си, е с мен.

Който нехае дали ще победи себе си, е глупец. Красотата на земните неща, славата на името и други такива неща са безкрайно нетрайни, а непостоянното не може да донесе покой.

Възприемете ли правилно това, ще се освободите от алчните желания на Аза, защото измамното чувство за превъзходство ражда алчното желание за още и още; измамното чувство за недостойнство ражда гняв. Но когато бъдат унищожени представите за превъзходство и малоценност, изчезват и желанията, и гневът.

Гневът! Как променя той миловидното лице, как погубва прелестта на красотата!

Както змия се снишава в лъщящата си кожа под магията на свирача, тъй воините на Личхави притихнали след думите на Блажения и мир се възцарил в долината. Те открили радостта в тишината, уединението и медитацията върху религиозната истина.

— Кой монах, о, монаси, може да увеличи славата на дървото Госингам? — заговорил Буда на Сарипутра, Маудгаляяна, Ананда, Анурудха, Ревата и Кашяпа в една уханна, безоблачна нощ в небесната Гора. — Това е монахът, о, монаси, който след като приключи просешката си обиколка и похапне от храната си, сяда с кръстосани крака под дървото и се отдава на размисъл. „Няма да стана от това място — решава той в себе си, — докато не се освободя от привързаността, докато умът ми не се избави от всяко Зло.“ Такъв е монахът, о, монаси, който истински увеличава славата на дървото Госингам.

Истината е по-стара от света, по-тежка от историята, по-голяма загуба от кръвта, по-голям дар от хляба.

През осемдесетата си година, като Нирманакая Буда, който стъпва по земята, но същевременно и дух призрак като всички нас в Божествената земя, той внезапно казал:

— Наближи времето на пълното ми освобождение; три месеца ще минат и аз ще достигна нирвана.

Татхагата седнал под едно дърво и веднага изпаднал в екстаз, доброволно отхвърлил отпуснатите му години и с духовната си сила се съсредоточил върху остатъка от живота си.

След това се обърнал към целия свят:

— Отказах се от дадените ми години, оттук насетне живея по силата на вярата. Тялото ми стои като строшена колесница — вече няма причини за „идване“ и „отиване“, напълно свободен от земята, небето и ада, аз съм освободен като пиле от яйцето.

Ананда! Определих три месеца до края на живота си; от останалото се отказвам, затуй земята се разтресе.

— Имай милост! — извикал Ананда. — Спаси ме, учителю! Не изчезвай толкова скоро!

А Блажения отвърнал:

— Ако хората познаваха своята природа, нямаше да тънат в печал. Всичко, което живее, е подвластно на закона на унищожението. Вече простичко ви обясних закона, според който съединените неща трябва да се разделят.

Заплакал Ананда в тъмната гора, а Блажения му заговорил с тъжни и истинни слова:

— Ако нещата около нас можеха да устояват завинаги и не се поддаваха на промяна и разделение, тогава това щеше да бъде спасение! Къде да го търсим?

Това, което всички можете да постигнете, вече ви го казах и продължавам да ви казвам.

В средината на всички неща стои любовта и всички неща са едно и също. Сваха! Аз съм решен, аз търся покой. Онова, което трябваше да сторя, вече е сторено, отдавна е сторено.

Обожание на всички Татхагати, Сугати, Буди, съвършени в мъдростта и състраданието, които са постигнали, постигат и ще постигнат всички тия тайнствени слова. Тъй да бъде!

Ананда, тихо подготви си тихо място, не слушай какво говорят другите, не се влияй от тяхното невежество; върви сам, превърни самотата си в рай. Братството на добрите очи, спокойните монаси на доброто с бели души ще те подкрепят.

Умът, запознат със закона на възникването, стабилността и унищожението, разбира, че нещата отново и отново се следват едно

друго, без да устояват. Мъдрият знае, че няма почва, върху която да гради представата за Аза.

Мъдрият няма нищо общо с формата преди раждането си, няма нищо общо с формата сега, няма да има нищо общо с формата след смъртта си, свободен от тревожни мисли за отношенията. И как ще умре той, знаейки, че да бъде и да не бъде с форма е едно и също?

Не плачи, Ананда. Моята цел е да сложа край на повторението на раждането на формата. Нестабилни, неизгодни, без белези на трайност, постоянно изменящи се и агонизиращи в ограничения и безпокойство, всички неща се измъчват заради формата.

Неутешими, всички сътворени неща са обречени на упадък.

Вземи Закона така, както сам се обяснява.

На принцовете Личхави от Вайшали, които чули за решението му да умре и пристигнали при него със скръбни лица, Блажения казал:

— В древните дни царете Риши, Васицха Риши, Мандхатри, Чакравартин и другите, те и всички като тях, някогашни завоеватели, които живеели със сила като Ишвара (Бог), всички те отдавна са изчезнали, никой не е доживял до днес. Слънцето и луната, самият Шакра и великата му свита, те всички без изключение ще изчезнат; никой не може дълго да устои. Всички Буди от миналите епохи, многобройни като песъчинките на Ганг, с мъдростта си са просветлили света, но са угаснали като светилник; всички Буди, които ще дойдат след мен, ще си идат по същия начин, защо с мен да бъде различно?

Аз също ще премина в нирвана, но както те са подготвили другите за спасение, и вие продължете напред: щастие ще бъде за Вайшали да намерите пътя на покоя!

Светът е пуст откъм помощ, трите свята не стигат за радост: но не вървете по пътя на скръбта, нека в сърцето ви няма желаня.

Откажете се завинаги от дългия и лъкатушец път на живота, вървете по северния път, стъпка по стъпка напредвайте по пътя нагоре, докато слънцето се спуска над западните планини.

В последната си обиколка Учителят стигнал до град Пава и там в дома на ковача Чунда получил последната си храна. Блажения разбрал, че свинското — сукарамаддава се казвало ястието, което Чунда му предложил — е развалено, и посъветвал монасите си да не го докосват, но в съответствие с будисткото правило да приема всички подаяния от вярващите самият той го изял. След това се разболял смъртоносно от

дизентерия и заминал за Кушинагара в източната част на мочурливата непалска местност Тараи.

На Ананда казал:

— Изчисти място между тези две дървета бала и сложи там моето килимче. В полунощ ще умра. Върви! Кажи на хората от рода Малла, които живеят тук, че краят ми е дошъл: ако не ме видят, вечно ще съжаляват и скърбят.

Предупредил учениците си никога да не обвиняват ковача Чунда, че е отговорен за смъртта му, а да го възхваляват, че е доближил нирвана до Водача на човешкия род.

На хората от Малла, които дошли, облени в сълзи, рекъл:

— Не тъжете! Време е за радост. Няма място за скръб и печал. Съвсем скоро ще постигна онова, към което дълго се стремях. Освободен от тесните ограничения на сетивата, аз оставям тия неща, земята, водата, огъня и въздуха, за да намеря покой там, де няма нито раждане, нито смърт.

Вечно избавен от мъка — кажете ми за какво да скърбя?

Още някога на планината Ширша копнеех да се избавя от това тяло, но за да изпълня съдбата си, останах тук, с хората от света: запазих това болно, рушащо се тяло; живеях сякаш със змия, но сега достигнах до покоя и изворите на скръбта пресъхнаха.

Повече никога няма да получа тяло, нито мъка ще ме обзема. И вие също не хранете тревожни страхове зарад мене.

В зависимост от лечебната сила на лекарството болният може да се избави от болестта си и без да се среща с лекаря.

Онзи, който не прави, както му казвам, напразно ме вижда и това не му носи полза; но онзи, който върви по праведния път, макар далеч оттук, винаги е близо до мен!

Грижи се внимателно за сърцето си: не допускай равнодушието в него! Сериозно се отнасяй към всяко добро дело. Роденият на тази земя човек е притискан от скърби и непрестанни проблеми, като оставен на вятъра светилник!

В последните си мигове Блажения приел монах на име Субхадра, неверник, и му показал, че светът е следствие от причина; че като се унищожи причината, ще има край; разяснил му Благородния осморен път и го приобщил към правата вяра на Братството на Нежните,

Любящите и Тъжащите с думите: „Това е последният ми ученик, постигнал нирвана, грижете се добре за него.“

Там, под дърветата, Блажения изпънал гръб, за да даде последните си наставления, докато Ананда, вън от себе си от отчаяние, копнеел да положи главата му в скута си, за да го подкрепи и предпази от болката в часа на смъртта.

— Грижете се за умереността и въздържаността на тялото си, хранете се в подходящо време, не приемайте да бъдете посредници, не забърквайте любовни еликсири, пазете се от лицемерието, следвайте правилното учение и бъдете добри към всички живи твари; приемайте скромно, каквото ви се дава, приемайте, но не трупайте. Това са накратко моите предписания.

Тачете добрата си воля, защото онези, които правят добри неща, ми оказват най-висока почит и ми носят най-голяма наслада.

Както в последния месец от есенните дъждове, когато небето е ясно и безоблачно, великото слънце се изкачва по небесния свод, прониквайки навсякъде със сияйните си лъчи, така и добрата воля сияе над всички останали добродетели; да, тя е нашата зорница.

Черната жаба в сърцето си ранобудният размагьосва и пропъжда.

Не давайте път на гняв и лоши думи към силните хора. Гневът и омразата погубват истинния Закон, а също тъй достойнството и красотата на тялото.

Както мангустата е неуязвима за змийската отрова, тъй и монахът с нежно сърце е недосегаем за омразата и гнева.

С „малко желаня“ намираме пътя към истинското избавление, ако търсим истинска свобода, трябва да практикуваме доволството на „достатъчното познание“. Открили доволството, богатите и бедните еднакво се радват на вечен покой.

Не бъдете ненаситни в изискванията си, защото в дългата нощ на живота тъй се трупа печал. Многого зависимости са като многото нишки, които ни обвързват; без тази мъдрост умът е беден и неискрен.

Отново и отново тези жалки, уплашени Азове преглъщат до смърт, сменят като с магия сънищата, връщат се в невежата нова кожа на бебета, като дървета са... ръце, тежест, замъглен покой.

Бедните злощастници, на които им липсва мъдрост и посока, се увличат в светски вихрушки, затъват на мрачни места, попадат в неспирно подновяващи се страдания. Желанието ги шиба като

опашката на як, заслепени от чувствени наслади, те не търсят Буда, могъщия, не търсят Закона, който ще ги отведе до края на болката.

Ако някой чуе думите ми и не им се подчини, това не е по вина на говорещия.

Когато приближило полунощ, Блажения отново се обърнал към учениците си, смълчани в тъгата си:

— Може би от уважение към учителя всички мълчат, нека по-добре говорим като приятел с приятел.

Анурудха пристъпил напред и казал:

— О, Блажени, прекосил морето на раждането и смъртта, без желание, без стремеж, ние знаем само колко обичаме и в мъката си питаме Буда: защо умира толкова скоро?

— Сърцето ми е свързано с него! — извикал Пингия.

Почитаемият старши брат на човечеството рекъл:

— Какво мислите, братя? Кое е по-велико: потоците от сълзи, които роните по дългия път, забързани към ново раждане и нова смърт, свързани с нежеланото, отделени от желаното, или водите на Четирите велики морета?

Дълго време, братя, страдахте по смъртта на майката, бащата, сина, дъщерята, братята и сестрите си, по загубата на боговете си, по болестите на тялото.

Има хора, чиито очи са само леко потъмнели от праха, те ще видят истината.

Както птица, пусната от моряците, за да открие земя, се връща, щом не успее, така и вие, ненамерили истината, се връщате при мене.

Както майчината любов, без да мисли за себе си, се разгръща към едничкия син, така вие позволете на своето състрадание да покрие всички в света.

Дори крадците и разбойниците ще обгърнем с мисъл на неизчерпаема любов, а после ще я разгърнем, за да покрием целия свят широк с постоянни мисли на любяща добрина, изобилна, растяща, изпълнена с божествено одобрение, радостно свободна от всяка враждебност и подозрителен страх. Да, тъй учете себе си!

Сами достигнали до нирвана, няма ли да поведете и другите към далечния й бряг?

Ананда станал и запял скръбна песен:

Четвърт век Възвися
чаках,
служих му с мисли на
любов
и като сянка подире го
следвах.
Когато вървеше напред-
назад,
зад гърба му бях и аз
неизменно,
когато на Закона ни
учеше,
в мен познанието
растеше.
Но сега той умира,
умира!
А аз имам още дела за
вършене,
уча се, но умът ми не е
докрай съзрял,
цветето на жалостта ми
не се е разтворило,
а той разбива сърцето ми
и умира,
той, Светия, Пробудения,
Съвършен в Мъдростта
и Състраданието,
Несравнимия Учител
на хората,
нашата Зорница,
Белия гълъб на любовта
и Сущия Агнец,
той, Млякото на Дъжда
и Състраданието,
Колесницата на Безупречното Бяло,
Детето, Лotosовия цар,
Ангела в нашето съзнание:

*умира той, умира
и оставя мен, смъртната мъждива
в невъобразимата светлина
на Пустотата!*

Млади монаси и обикновени хора обикаляли платановата горичка, разбрали, че това, на което учел този човек, било не просто истината, а единствената надежда за избавление. За първи път в неговите думи познали истината, която щяла да ги превърне от роби в хора свободни, а кастите — в братство. Но сега надвисналата смърт на тази временна форма ги изпълвала със страх — мъдри агнета, изплашени от невежия лъв на Смъртта.

За тях и Ананда казал Буда, за да облекчи и пречисти ума им:

— В началото нещата са установени, после се разделят, различните съчетания пораждаат нови субстанции, защото в природата няма единен и постоянен принцип. Но когато всички общи цели бъдат постигнати, какво ще правят хаосът и творението! Боговете и хората, които се нуждаят от спасение, ще бъдат ведно спасени! Тогава, последователи мои, които добре познавате съвършения закон, запомнете — краят трябва да дойде и не тъжете вече.

Използвайте старателно показаните средства, стремете се да стигнете до дома, където разделението да не може да ви намери. Аз запалих светилника на мъдростта — само неговите лъчи ще разпръснат мрака, обгърнал света. Светът не е завинаги установен! Ликувайте сега: като за приятел, който след дълга болест се е излекувал! Защото аз оставям този болезнен съсъд, излизам от морето на смъртта и прераждането, завинаги свободен от болка! Затуй радост трябва да има в сърцата ви!

Пазете се, не унивайте! Всичко, което съществува, се връща в небитието!

Сега умирам.

Оттук насетне думите ми секват, това беше последното ми поучение.

Преминал последователно през всичките девет дхяна (медитативни състояния). После се върнал обратно, влязъл в първата и от нея се издигнал и влязъл в четвъртата дхяна, в която няма нито

радост, нито страдание, а е свършено чиста и равна, първоначалната и вечна свършена същност на Ума. Тогава душата му напуснала екстаза на самадхи и без да има къде отгук нататък да поспре, достигнала паринирвана, пълно изчезване на формата след умирането.

Побледняла луната, заплакала реката, вятър повял между дърветата.

Като слон, ограбен от бивните си, като вол без рога, като небе без слънце и луна, като лилия, подмятана от бурите — тъй осиротял светът със смъртта на Буда.

Само в нирвана има радост и трайно прибежище — тъмницата е построена, за да избягаме от нея.

Диамантеният боздуган на непостоянството може да преобърне планината на луната, но само диамантената завеса на Татхагата, желязната завеса на ума може да победи непостоянството! Дългият сън, краят на всичко, тихият, спокоен път е най-висшата награда на мъдреците, на героите, на светците.

По своя воля преживял безкрайни изпитания през многобройни епохи и прераждания, за да освободи човечеството и всичко живо, отблъснал правото да постигне нирвана, за да се връща отново и отново в самсарния поток на живота и съдбата с единствената цел да ни научи как да се избавим от скръбта и страданието: това е Буда, който е всеки и всичко, Аремидея Светлината на света, Татхагата, Майтрея, Героят, Онзи, който ходи по лицето на света, Онзи, който седи под дърветата, упоритият, енергичен, безкрайно човечен, Великото мъдро същество на Жалостта и Нежността.

Благородният и повеляващ закон на Буда заслужава преклонението на света.

[1] В индийската традиция мая е илюзията на всичко, което виждаме в света, а смисълът на просветлението (макар и различен в различните религии и философски системи) — да се проникне отвъд тази илюзия. — Бел.прев. ↑

[2] „Това, което е“ или „този, който така дойде“ и „този, който така отмина“. — Бел.прев. ↑

[3] Змийско божество. Сравнението е с хипнотичната неподвижност на изпъната и готова за нападение кобра. — Бел.прев. ↑

[4] Из стихотворение на А. Ч. Суинбърн (1837–1909). — Бел.прев. ↑

[5] *Ficus racemosa* — вид смокиново дърво, което расте в Австралия, Югоизточна Азия и полуостров Индостан. Цветовете му са изключително трудно забележими, а според преданието то цъфти веднъж на 3000 години. — Бел.прев. ↑

[6] Букв. Сутра за задвижване на колелото на учението. — Бел.ред. ↑

[7] Всъщност на санскрит и на пали думата означава „общност“. — Бел.ред. ↑

[8] Букв. начин да представяш нещата все едно горят. — Бел.ред. ↑

[9] Условен превод на Керуак на санскритския термин „амрита“, напитка на безсмъртието. — Бел.ред.; „Преводът“ на Керуак изобщо не е условен — двата термина (старогръцкият и санскритският) са културно-митологично аналогични и етимологично сродни — Бел. NomaD. ↑

[10] Дхаммапада. Словата на Буда. Прев. С. Великова, Н. Гълъбов. Шамбала, 1996. — Бел.прев. ↑

[11] Пак там. — Бел.прев. ↑

[12] На санскрит „упавасатха“. В будизма това е ден на засилена практика за пречистване на омърсеното съзнание. — Бел.ред. ↑

[13] Калпа — „Денят на Брахма“, равен на 12 млн. божествени години или 4 млрд. и 320 млн. човешки (т.е. астрономически) години. — Бел.прев. ↑

[14] Едно от шестте божествени селения според будизма, постижимо посредством медитация. — Бел.ред. ↑

[15] Дхаммапада. Словата на Буда. Шамбала, 1996. — Бел.прев. ↑

Издание:

Автор: Джак Керуак

Заглавие: Събуди се

Преводач: Ирина Манушева

Година на превод: 2011

Език, от който е преведено: Английски

Издание: Първо издание

Издател: ИК „Прозорец“

Град на издателя: София

Година на издаване: 2011

Тип: Есе

Националност: Американска

Печатница: „Инвестпрес“ АД

Редактор: Надежда Розова

Художник: Виктор Паунов

Коректор: Станка Митрополитска

ISBN: 978-954-733-709-1

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/2550>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.